

Revi
LALIT
d e k l a s
Enn Piblikasyon Lagazet Lalit deklas

Rs. 20.00

No. **116**
SEPTAM
2014
SPESYAL
ELEKSYON

PROGRAM

LALIT

2014

BILAN
LALIT
2010-14

PROGRAM LALIT

Revi LALIT No.116

Septam 2014

KONTENI

Eleksyon Zeneral 2014: Ki implikasyon ekonomik, politik ek demokratik?.....	3
Danze Repiblik Ramgoolam-Bérenger	5
Desin Model “Fer Sanblan” v. Model ki Reflet Vre Fraktir Sosyal	6
Bi ek Stratezi LALIT: konpare ar tu lezot	7
Kanpayn LALIT pu Enn Lekonomi Alternativ	16
Charter on Food Security	17
Pu ki Klas Travayer pa Sarye Fardo Kriz Ekonomik Mondyal	19
Larmoni avek lanatir: pu enn pei ek enn planet ekolojik	21
Ki ete Sosyalism, vre-vre?	23
Danze ki Nuvo Kart I.D.: antrav a Laliberte	24
Reform Elektoral & 2yem Repiblik: enn “toxic bundle”	27
LALIT lor Reform Elektoral	29
Pu enn Lapres Libere depi lintere Kapitalist	29
Depans Elektoral	30
Kont Birokratizasyon “muvman sindikal”	31
Emansipasyon Fam, Liberasyon fam, pa zis “Gender Equity”	32
LALIT adopte MLF so Challenge Charter lor “Fam Bati”	33
Wi a “Prayvesi”, Non a “Lavi Prive”/”Dub Lavi”	34
Rasinn Kriz Sosyal Aktyel	35
Lekol: bizin vinn enn plas kot aprann dan laliberte	36
Pu enn Milti-lingwis baze lor Langaz Maternel	38
Sutyen pu lalit lepep Palestinyen	39
“BDS Mauritius”: Dokiman Fondasyon	40
Confusion in upper classes about what “Mauritius” actually is	41
Batay a-long-alenn pu liber Diego Garcia & Chagos	43
Deklarasyon Gran Rivyer lor Diego Garcia	46
Lozman: fos propagann lor “proprieter lakaz”	47
Lasante: seki LALIT reklame	48
Sart 2006 lor HIV-AIDS e pu enn politik rasyonel lor adiksyon ladrog	49
Pu epannwisman lar ek kiltir	51
Linportans veritab “Iwazir”	52
Spor ek aktivite rekreasyon	55
Zidisyer ek inegalite de-klas	57
Demand pu deteni	59
Drwa polisye pu sindike	59
Kritik lor erer enn stratezi baze lor “Morisyenism”	60
Bilan LALIT, dernye 5 an.....	andan kuvertir
Program pu Larevolisyon	kuvertir deor

Dimunn ki finn partisip dan devlopman ek redaksyon sa program la: Alain Ah-Vee, B.B., Christian Batour, Roland Boussac, Cindy Clelie, I.D, R.D, Lindsey Collen, JY. D., Roland Fauzoo, Georges Herschenroder, Anne-Marie Joly, Shabeela Kalla, Ragini Kistnasamy, Rada Kistnasamy, Pushpa Lallah, Rajni Lallah, Seetressen Marday, Martine Mavisa, AM, Sarah Naraina, G. S. , Ram Seegobin, N.T., Emilie Wiehe, Laval Yves

Pibliye e inprime par LALIT, 153 Rut Rwayal, Port Louis, Repiblik Moris.

Pri: Rs 20/-

Tel: 208 5551

lalitmail@intnet.mu

www.lalitmauritius.org

ELEKSYON ZENERAL: KI INPLIKASYON EKONOMIK, POLITIK ek DEMOKRATIK?

Sak eleksyon zeneral fer dan enn kontex ekonomik, politik ek sosyal diferan. Pu konpran partisipasyon LALIT dan eleksyon, li nesaser konpran nu analiz lor sityasyon aktyel ek nu propozisyon pu devlopman enn alternativ sosyalist *pandan kanpayn, dan eleksyon, e apre.*

Lalyans Travayis-MMM

Dan eleksyon ki pe vini, li paret pu ena enn lalyans Travayis-MMM: nu dir li “paret”, parski traktasyon pu sa lalyans la finn fer avek buku difikilte, buku rebondisman, e finn ena enn mank total konfyans ki finn reyne.

Lalyans PT-MMM koresponn prinsipalman a 3 azanda:

- *Azanda ekonomik burzwazi.* Sa li viz pu aprofondi politik ekonomik ultra-liberal atraver privatizasyon, eliminasyon sibsidi lor diri-lafarinn-gaz, ranplas eleman iniversel *Welfare State* par siblaz, e inpoz losterite lor travayer ek dimunn mizer.

- *Re-ekilibraz ant burzwazi deta ek burzwazi istorik.* Sa li finn nesaser apre enn period politik “Demokratizasyon ekonomik” ki finn prinsipalman favoriz burzwazi deta.

- *Satisfes proze politik Ramgoolam ki viz enn Prezidans avek puvwar, e Bérenger ki ule post Preme Minis pu 5 an.*

Me sa lalyans la, drolman, pa finn negosye ant 2 parti politik, me plito ant enn Preme Minis ek enn Lider Lopoziyon. Sa li ti su pretext ki ti bizin mazorite $\frac{3}{4}$ dan Parlman pu reform elektoral.

Me reform elektoral li pa pu fer avan eleksyon, kuma Ramgoolam finn fer tu dimunn krwar dan enn fason malonet. Dan so plas finn ena enn mini-amandman konstitisyonel ki satisfes ruling Komite Nasyon Zini, e ki pu aplike zis pu prosin eleksyon. Negosyasyon finn fer anparti dan Clarisse House, enn batiman *etatik*, e finn mem ena kominike Biro Preme Minis ki finn donn rapor lor negosyasyon ant sa 2 lider la. Sa li koresponn a Ramgoolam pe dir, “*Leta, se mwa!*”

Lalyans “Toxic Bundle” (parsel anpwazone)

Sa lalyans la kontenir plizyer eleman ki byen danzere:

- Propozisyon pu enn reform elektoral ki mintenir sistem “Best Loser”, kot se Ramgoolam ek Bérenger ki pu nom enn sertin nomb depite apre eleksyon,

selon zot kriter kominal, su-kominal, ek kasteist.

- Enn Dezyem Repiblik kot Prezidan pu eli par sifraz iniversel pu enn manda 7 an, e li pu ena sertin puvwar ekzekitif.

- Sa proze Dezyem Repiblik avek so partaz puvwar ant Preme Minis Bérenger ek Prezidan Ramgoolam, li repoz lor enn lozik kominal, e li riske anprizonn Repiblik Moris dan samem lozik kominal pu byen lontan.

- Me sirtu sa proze Dezyem Repiblik pu met dibut enn sistem “Semi Prezidansyel” ki an kontradiksyon avek system demokrasi parلمانter aktyel, e li reprezant enn rekil grav pu demokrasi. Zordi Preme Minis, mem si li ena puvwar ekzazere, o-mwin li redevab anver Parlman ki elektora finn elir. Preme Minis ek lezot Minis ki reprezant Lekzekitif, zot ena pu reponn lor zot desizyon ek aksyon divan

Parlman. Me Prezidan ki finn eli par sifraz iniversel pu 7 an, li pena pu reponn divan okenn linstans: li pu ekzers puvwar ekzekitif ki li ena san okenn kontrol demokratik.

- Enn sistem kot ena 2 sant puvwar, li enn reset pu tu kalite kriz politik ek institusyonel dan lavenir, e pli grav ankor li reprezant enn sityasyon ki kapav amenn polarizasyon kominal danzere.

Sispansyon Parlman ek Larogans

Sa lalyans PT-MMM finn deza expoz so tandans otoriter ek mem totaliter: pandan negosyasyon, Ramgoolam ek Bérenger finn ferm Parlman, parski li ti pu anbarasan pu Premye Minis ek Lider Lopoziyon paret dan enn konplisite. Kan nu kone ki se Parlman ki reprezant lavwa elektora, nu kapav gayn enn lide enormite zot aksyon.

Ramgoolam ek Bérenger finn expoz zot larogans kan zot fer enn lakor ki depann totalman lor gayn prosin eleksyon zeneral avek enn mazorite plis ki $\frac{3}{4}$ pu zot proze, ki depann lor Ramgoolam gayn eleksyon prezidansyel ki pu fer pa-kone-kan dan lavenir. Ramgoolam ek Bérenger finn expoz zot intolerans vizavi kritik kan premye la tultan pe insilte ek menas zurnaliste ki pe fer zot travay, e dezyem la tret dimunn ki pa dakor ek so lide “burik” ek “mersener”.

Konklizyon

Alor nu truv sa Lalyans PT-MMM reprezant enn gran danze pu lamas dimunn lor nivo ekonomik ek demokratik, e nu dan LALIT, nu pu denons zot dan kanpayn elektoral ki pe vini, ek dan eleksyon. Pu fer fas a sa menas la, eski li sifi pu rasanble tu bann parti lopoziyon de

drwat ubyen de gos lor enn mem platform? Eski enn rezistans dan kad eleksyon, li seki bizin? NON! Seki neserer se devlop enn Program Politik ki anmentan denons danze sa lalyans la, e sirtu propoz enn veritab alternativ ekonomik ek demokratik, enn veritab alternativ sosyalist.

Dan kanpayn ki pe vini, dan eleksyon, e apre eleksyon, se saki LALIT pu propoze, e se sa meyer mwayen pu fer fas a danze ki sa Lalyans Travayis-MMM reprezante.

Parol pu enn Sante

Nu'le Pa Plis ki Bul Later

par James Connolly

Kan imin enn zur dibut drwat,
Vinn saz, konn sant so oprop eloz,
Kan larg lasenn, kraz mayon plat,
Fonn so feray, fer lot kiksoz,

Lerla, enn ku, nu gayn lelan
Vinn for, zean, ero, nu tu.
Beni swa li ki ris letan -
Sa zur, sa ler - pli pre ar nu.

*Vini, Esklav-Travay! Pa per!
Kifer sumet? Pa nu ki bef?
Dibut! Avans u lafreyer!
Tu travayer, devir tu sef!*

Ena ki feb, ki rod tuzur
Dilye demand nu program, tu,
Persiste dir, lanwit lizur,
Ki nu pe rod gayn “tro buku”.

Mo riye kan mo tann zot koz
Sa zar parol. Li enn erer,
‘koz nu program pa rod gran soz,
Nu'le pa plis ki BUL LATER.

Extre depi: Sante pu Esklav-Travay

Pu enn ti-listorik ek enn-de versyon sante James Connolly, kapav ekut
<https://www.youtube.com/watch?v=9XvHwE2uTs>

DANZE REPIBLIK RAMGOOLAM - BÉRENGER

Dan “Lakor” ki finn ena ant Ramgoolam ek Bérenger, ena trwa eleman ki nu bizin konbat a-tu-pri:

– Posibilite ki apre prosin eleksyon zeneral, nu gayn enn Guvernman otoriter, preske san lopoziyon dan Parlman, enn Guvernman ki pu inpoz azanda klas kapitalist ek FMI, baze lor privatizasyon ek losterite.

– Enn reform elektoral ki pu mintenir lozik kominal dan sistem elektoral, dan lekel se lider parti ki pu nom sertin depite.

– Enn amandman konstitisyonel ki viz pu transform sistem demokratik aktyel depi enn rezim Parlmanter a enn rezim semi-prezidansyel, dan kad enn swadizan “Dezyem Repiblik”.

Se sirtu sa Dezyem Repiblik ki Ramgoolam e Bérenger pe propoze ki reprezentant pli gran danze pu demokrasi alonterm. Kifer?

Buku deba otur proze Dezyem Repiblik finn santre otur partaz puvwar ant Ramgoolam ek Bérenger: ant enn prosin Prezidan e prosin Premye Minis. Kisannla pu lafors politik dominan dan sa nuvo Repiblik avek 2 latet: Travayis u MMM? Me anfet veritab problem li plito “Ki lefe sa sanzman la pu ena lor kontrol demokratik par lamas dimunn lor seki o-puvwar?” Ki kontrol demokratik pu ena lor Prezidan ek Premye Minis? Prezidan pu eli par sifraz iniversel pu 7 an, e dan lexersis sa puvwar konsiderab ki li pu ena, li pa pu bizin rann kont divan personn, mem pa Parlman. Dayer

Prezidan pu mem ena puvwar prezid Kabine Minis, adres Parlman, e mem disud Parlman, kan li anvi, san rann kont personn. Dan nu sistem aktyel, deza Premye Minis ena tro buku puvwar, me omwin li ena pu rann kont divan Parlman pu so desizyon e aksyon.

Desin George Grosz, *Kapitalist*

Kan Bérenger sey defann proze nuvo Repiblik, suvan li dir ki sa pu konsolid “linite nasyonal”, e nu byen kone ki Bérenger pe koz lekilib *kominal*. Alor, dan ka kot ena konfli politik ubyen ekonomik dan pei, nu kapav predir ki pu ena danze enn polarizasyon kominal ver sa 2 sant puvwar. Sa li pu reprezentant enn danze permanan ki pu reperkite dan lavenir, kan pu ena renuelman Parlman, Premye Minis, e Prezidan.

Puvwar nominasyon ki enn Prezidan Ramgoolam pu ena (Komiser Lapolis, Sekreter Kabine, PS, Labank Santral, MBC, etc.), li riske konsolid sa “leta Travayis” ki deza reprezentant enn obstak a kontrol demokratik atraver parlman. Se finalman

Parlman ki pu perdi rol santral ki li ti devet ena pu kontrol lexekitif: se Parlman ki sel linstans ki elektora elir direkteman, e ki dan sistem parlmanter li ena sertin kontrol lor Premye Minis, ek Kabine.

Proze Dezyem Repiblik, partaz puvwar, tu sa koresponn pirman a proze personel ek partizan 2 individi: Ramgoolam ek Bérenger. Li pa ditu koresponn a enn aprofondisman demokrasi, me lekotr. Sirtu sa proze la koresponn a rapor defors politik ant 2 parti politik asterla-mem, li pa ditu posib pu predir si li pu aplikab a nuvo konfigurasyon politik ki kapav ena dan lavenir. Kan nu azut a sa lefet ki proze reform elektoral ki Ramgoolam ek Bérenger pe propoze, li inklir reprezentasyon proporsyonel e sa kapav rann enn mazorite $\frac{3}{4}$ dan Parlman pu nuvo amandman konstitisyonel preske inposib dan lavenir, nu realiz danze ki ena a lonterm. E sa, li mem aplike a reform konstitisyon pu enn sistem elektoral ki vmem eliminn tu konsiderasyon kominal: li pu ’nn vinn preske inposib pu de-fer li.

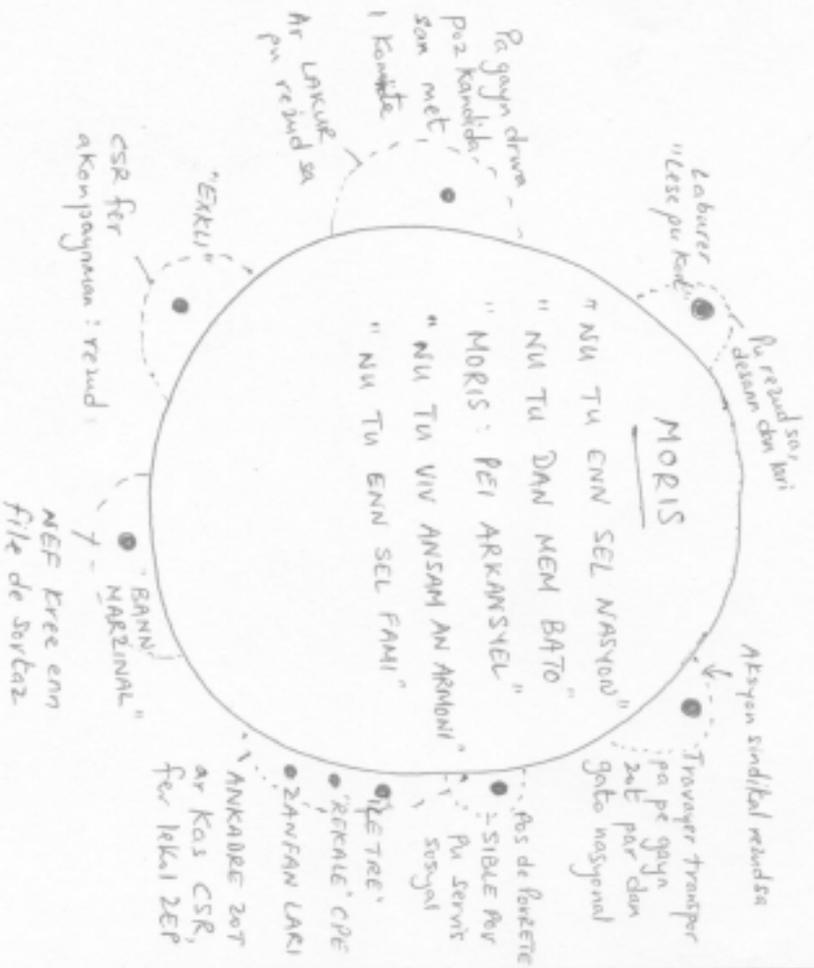
An konklizyon, nu truve ki sa proze Ramgoolam ek Bérenger repoz lor bann asonpsyon ki reflet enn doz arogans totalman inakseptab: setadir, ki zot pu anfet gayn eleksyon zeneral avek enn mazorite plis ki $\frac{3}{4}$; ki dan eleksyon prezidansyel ki pu fer plitar, Ramgoolam (e so sibalterm Cuttaree) pu anfet eli.

2 MODEL PRINSIPAL KI MONTRE 2 ANALIZ PRINSIPAL KI, A ZOT TUR, EXPLIK BI EK STRATEZI POLITIK DIFERAN PARTI

MANYER PT-MMM-MSM-PMSD EK LEZOT TRUV SOSYETE

MANYER IDEOLOZI BURZWA FER NU TRUV LI (Iparans, enn wjal)

(Tes: Model la zistifye inegalite ant klas sosyal, sosyete pu sarsa nes kumsa-mem etemelman)

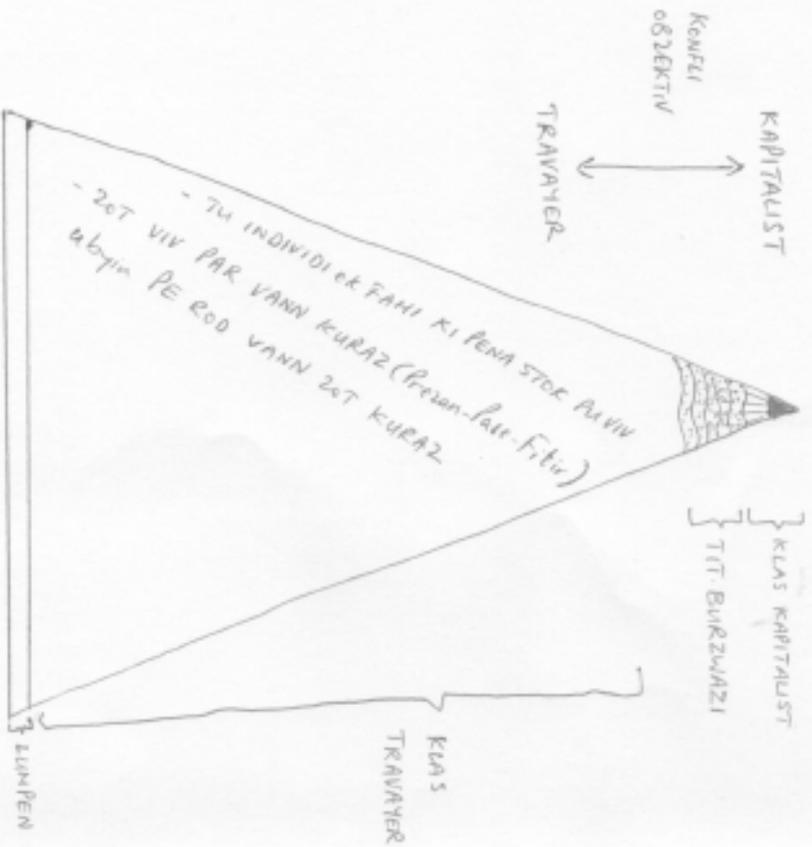

MODEL KONSANSIS (nasjonalist, marksyans) - STASIS

MANYER LALIT TRUV SOSYETE ANFEI ETE

(Sosyete reyelman, obzektiman kumsa)

(Tes: Model la explik manyer nu goyn manze, linz, lozman, pu sirviv, li implik sanzman)

MODEL KONFLI-DE-KLAS (siriv kapitalist v. travayer e vis-versa) - DINAMIK

KONPARE AR TU LEZOT PARTI POLITIK

BI ek STRATEZI LALIT

Enn program enn parti politik, li depann buku lor so bi, e pu so inplemantasyon, li depann buku lor so stratezi.

Stratezi enn parti politik depann lor so *bi*. E si so bi pa kler, so stratezi pu vag ek konfi, li osi. Anmemtan, stratezi enn parti, li liye, enn-dan-lot, avek so program. Pu sa rezon la nu pe inklir dan nu *Program Politik pu Eleksyon Zeneral*, enn apersi lor nu stratezi, konpare ar stratezi lezot parti. An zeneral, pli enn parti demokratik, pli so stratezi li konsyan parmi so manb, e koni par piblik ki interese. Li pa opak. Li pa enn sekre. E li pa implik okenn manipilasyon.

Me, anu regle enn-de definiyon:

Stratezi: Plan a lon-term, ki amenn ver bi iltim enn parti politik.

Taktik: Enn seri aksyon akur-term ki avans ver stratezi enn parti.

Manev: Konplo, trikwardaz, konportman *manoeuvrier*, ki pena zot plas dan travay enn bon parti politik.

Asterla, nu kumans avek 2 asonpsyon:

- Tu dimunn kone ena sertin inegalite sosyal ki pa zis grav, pa zis pe ogmante, me ki *striktirel*. Dan Moris pena person ki niye sa.

- Si ena sa kalite inegalite sosyal striktirel la, nu ti bizin pran li kont, pa maske li, ni niye li.

Nu kumanse par etidye 2 desin (get paz a-gos) ki montre 2 fason prinsipal pu truv sosyete.

1. Enn ladan, seki ron la, li pretann ki pena okenn inegalite sosyal striktirel. Kan li fer sa, li pe anfet devwal so bi: li viz pu gard tu striktir sosyal avek so inegalite anplas, li viz pu gard stati-ko osi

stab ki posib, e li fer li atraver kuyonn nu ki nu tu dan “enn sel bato”.

2. Lot la li expoz inegalite striktirel, e li anmemtan expoz dinamik ver sanzman. Kan li fer sa, li pe anfet devwal so bi, li osi: li viz pu *ranvers* yerarsi inegal anplas, atraver rekonet so bann konfli

intern, e kumsa kree enn striktir veritableman konsansyel; setadir tir striktir inegaliter existan, kree enn nuvo striktir egaliter pu sosyete. Lerla, apre enn konfli ki atak sa inegalite striktirel la (inegalite ant klas), pu ena enn veritab “ron”, kot tu dimunn ena mem relasyon ar lekonomi la.

Desin Escher, *Lib*

Bi PT-MMM-MSM-PMSD konpare ar Bi LALIT

Anu konpar “bi” bann parti tradisyonel ar bi LALIT, an gran liyn.

PT-MMM-MSM-PMSD

PT-MMM-MSM-PMSD, zot tu, zot *bi* byen diferan depi bi LALIT, alor zot stratezi, li osi, li evidaman diferan. Seki bannla vize se tu simpleman pu rul sosyete kuma li ete, me “pli byin”. Sa vedir zot bi se pu fasilite lavi pu bann kapitalist ki pran tu desizyon inportan, pu atir investiser depi deor, pu ogmant “efisyans” an zeneral dan kad sistem aktyel, pu diminye koripsyon, e o-pizale, pu eradik extrem povrete e pu fer konsesyon isi-laba kan oblize fer li, pu gard sistem la anplas. Sa zot bi. Zot stratezi se pu “sanz dimunn” ki syeze pandan 5an dan fotey puvwar, e zot dir li, dayer. Alor, ansom, sa zot bi, sa zot stratezi, e kumsa, zot dir, zot pu aret koripsyon, ogmant grander gato nasyonal, instor meritokrasi, okip bann “lese-pu-kont”.

Zot byen kone ki sa 70 fotey dan Parlman la, zot reprezant enn byen ti-morso veritab puvwar Leta. Zot kone ki puvwar Minis pu sanz sosyete, li byen minim. Me, zot pena gran sanzman an-tet, alor zot stratezi li korbor ar sa bi telman modest la. Leta “permanan”, par kont, li imans, e li ena puvwar imans, e sa puvwar la *servi pu gard tu parey*, prezerv stati ko, gard klas sosyal ki reyne, setadir kapitalist, opuvwar. Si nu get li an-term obzektiv, setadir anterm depans, nu gayn enn lide grander sa ti-but demokratik la (Parlman) opred Leta an antye:

BIDZE LETA MORIS AN 2014

Depans total
Rs101milyar

Depans lor Lasanble Nasyonal plis lapey Minis
Rs 220 milyon.

Sa vedir 0.2% depans total li lor sa ti-but ki enpe demokratik la (Parlman) ek saler bann Minis, ki anfet eli.

LALIT

Par kont, seki LALIT ule, se pu sanz sosyete *an-antye*. Nu bi li diferan net. Nu pa ule sanz zis Leta. E sertenman li pa nu bi pu sanz zis sa ti-but 0.2% Leta ki sanze sak 5 an la. Alor, normal, nu stratezi li oblize diferan net.

Nu ule, kan nu sanz sosyete, fer li atraver, anmemtan, sanz *natir* puvwar limem. Pli presizeman, nu ule sanz *klas sosyal* ki opuvwar. Pa mwins. Nu ule demantel “Leta burzwa”, ki reyne anfaver kapitalist (tu dimunn Moris kone sa *vre*, e suvan dir li). Nu ule a-kur-term met anplas enn “Leta travayer”. Sa vedir nu pu depas sa demokrasi burzwa moyon la, kree demokrasi zeneralize dan sosyete – kote politik, ekonomik, sosyal. E sel manyer fer sa li atraver enn mobilizasyon konsyan, setadir an-konesans-de-koz, enn gran lamas dimunn.

E etan done “Leta travayer” so sel fonksyon istorik se pu deposed bann kapitalist (ki dan lepase, pandan listwar, finn deposed tu lezot dimunn e finn deplas nu depi later nuriser), kan sa travay la fini fer, lerla tu dimunn pu vinn *enn sel klas sosyal*. Nu tu pu ena mem relasyon ar mwayen sirviv, setadir mem relasyon ar mwayen prodiksyon. Lerla, si truv sosyete kuma enn bul ron, li pu reflet realite.

Li pa fasil pu, mem nu tu ansam, reysi fer sa. Me sa, li nu bi. E li pa zis inportan pu nu gard li nu bi, li *esansyel*. Tu simpleman parski lezot bi zot pe plito kuyonn dimunn ki kapav ena plis egalite, zistis sosyal, “inclusiveness”, “Un Peuple Uni”. Pei la pu res arkaik tanki nu pa reysi tir divizyon striktirel an diferan klas.

Seki inportan ladan, se sa: “Leta”, antan ki kiksoz andeor sosyete ordiner, kiksoz permanan, li nesese selman kan *enn klas* pe dominn lezot. Alor, sel rol Leta avredir se li zuti (enn espes larme bann servis sivil ek lapolis, organize dan enn yerarsi feodal) pu mintenir sa dominasyon ek explwatasyon existan la. Kan nepli ena sa diferans ant klas, kan tu dimunn vinn “travayer ki asosye ansam pu prodir”, lerla nepli pu ena okenn neseseite enn “Leta” ki andeor sosyete ordiner. Represyon, an-okirans, pu redwir a minimem net; li pa pu nesese. Lezot fonksyon Leta pu fer lor enn baz rotasyon, volonter – pa par enn band dimunn andeor sosyete ordiner, pa par enn band organize dan enn yerarsi patriarkal, kuma servis sivil ek lapolis ete.

Alor, evidaman, pu sa kalite sanzman profon la, li pa pu sifi pu zis viz pu sanz sa 70 dimunn dan Lasanble Nasyonal la, e kit tu dan zot lame. Lasanble Nasyonal, avek tu so lalwa, li finn kree par klas sosyal opuvwar, an-okirans, burzwazi, e li finn kree dan sa fason la pu ki li gard sa klas la opuvwar. Burzwazi ti vinn opuvwar pu premye fwa dan Lerop, kan zot finn ranvers Leta feodal, lerwa-larenn, par enn seri revolisyon ki ti kumanse an Frans an 1789 (225 an desela).

Pu klas travayer pran puvwar zordi, fode ena enn imans muvman, kot par santenn milye dimunn partisipe aktivman, e partisipe dan enn fason *konsyan* (setadir konpran seki zot pe fer), pu ki ansam nu kapav sanz sosyete net. Samem ki apel enn revolisyon. E pu sa revolisyon la reysi, li bizin form parti dan enn konkatenasyon revolisyon onivo mondyal; sa explik eleman kle dan stratezi LALIT: *internasyonalism*.

Alor, evidaman, nu stratezi pu diferan, e oblize diferan, depi stratezi PT-MMM-MSM-PMSD.

BI SUBRON-BIZLALL-LEZOT SINDIKALIST-POPILIST, LI SIMILER A PU MMM EK PT

Ena sertin *lider* kuma Subron ek Bizlall, enn-de lezot sindikalis, ek bann lider popilist kuma Rama Valayden, ki *krwar* ki zot bi li diferan depi bi PT-MSM-MMM-PMSD. Me, sa krwayans la li vag. Zot kapav mem *krwar* zot bi li similer ar bi LALIT. Me telman zot program limem pa kler, telman zot mank enn analiz deklas, telman zot res trankil lor zot vre bi, si zame zot ena enn, telman zot fer serman anfaver “propriete prive”, ki anfet zot fini avek mem bi ek mem stratezi ki bann parti tradisyonel. Zot swa kareman adopte ansyen stratezi ki PT ek MMM ti ena pandan sakenn so premye 12 an, e ki finn amenn zot direk-direk dan zot inpas zordi. Swa zot vers dan “avantirism” okazyonel, kot mobiliz dimunn, fer zot desann dan lari, me al fini lor mem trazektwar ki PT-MMM-PMSD-MSM simpleman parski zame zot pena okenn lide kot zot pe ale. Get bann ansyen lider Lel Gos MMM ek MMMSP ki finn, preske tu, al aterir dan kan burzwazi limem.

STRATEZI GARD STATI KO

Alor, ena enn *gran demarkasyon* ant 2 kalite stratezi. Sak stratezi li dekul depi sa 2 analiz dan sa 2 desin la:

PT-MSM-MMM-PMSD-Bizlall-Subron-Valayden pe esansyelman dir lepep Moris ki zot stratezi, li le swivan:

“Sanzman pu vini si ‘Morisyen fye lor nu’, enn poyne dimunn ki ‘sinser’. Si Morisyen mobilize kan nu dir zot mobilize, si zot vot nu dan eleksyon zeneral, nu pu met lord dan sistem existan lor zot nom!”

Sa stratezi ena 7-8 varyasyon, e sak parti li anfet enn melanz ant plizir varyasyon, e melanz la sanze lor letan:

Elektoralist tradisyonel – mobilize *zis avan eleksyon*, fer dimunn vot zot, tu pu korek.

Popilist – fer dimunn *ralye otur lider, desann dan lari* kan li dir; kumsa lider montre li for, tu pu korek.

“Caudillo” - Lider konn tu, li konn stratezi, taktik; les li okip sa (“*Bérenger kone ki li pe fer*”); tu lezot swiv.

Birokratik – suvan sindikalist; negosyater pu amenn sanzman atraver azisteman *birokratik*: met lalwa (limit manda, anpes patron finans parti politik, fer lalwa travay protez travayer), sanz konstitisyon (stratezi Bizlall, par exanp); negosyater kuma Subron pu dir u, “Desann dan lari kan mwa mo dir u, kumsa Guvernman anplas pu oblize negosye ar mwa, lerla mo pu fer u gayn kiksoz.” Lafors sa birokrasi li existe akoz li enn interfas dan fixe “to explwatasyon” travayer par kapitalist, kot kuraz travayer li enn marsandiz. Birokrat kontrol travayer kuma enn “kliyantelist” kominal kontrol so “kliyantel” la.

Kominalist – ena buku lider ki ralye zot “kliyantel” otur striktir kominalo-relizye.

Fasist – lider enn gran peto; lamas dimunn “fer laful”, parfwa azir kuma taper. Fasism li met dibut par burzwazi pu dornt klas travayer dan bann sityasyon kriz extrem, me parfwa bann fasist arive dornt tu klas, mem burzwazi.

Teknokratik – seki “ena kalifikasyon” bizin reyne; vot zot, tu pu korek.

Meritokratik – seki “merite” bizin reyne (kriter merit?); fer nominasyon “korekteman”, tu pu korek.

Tu sa stratezi la diriz lamas dimunn ver enn sel destinasyon: gard klas kapitalist opuvwar, trankil. Stabiliz li.

Desin Henry Moore, *Travayer Minn*

STRATEZI LALIT: STRATEZI PU SANZ STRIKTIR INEGAL DAN SOSYETE

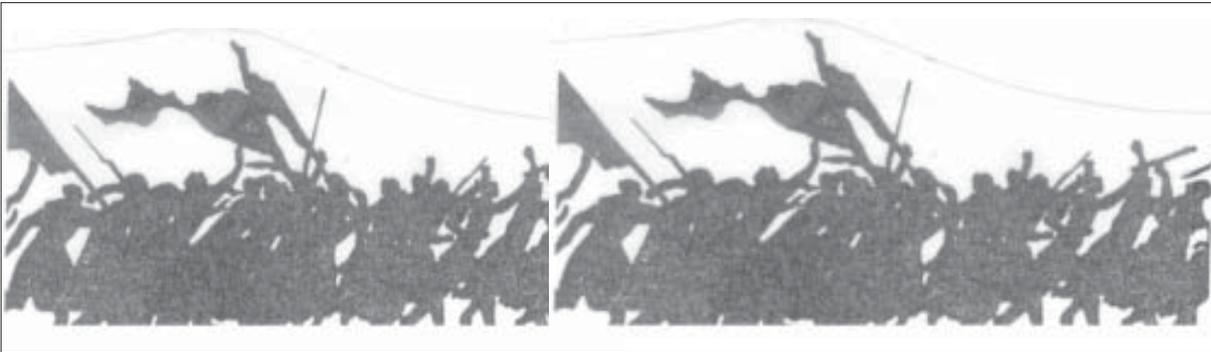
LALIT ek lezot parti revolisyoner pe dir kiksoz byen diferan:

“Sanzman depann lor aksyon ek konpreansyon enn imans lamas dimunn dan klas travayer. Zot ansam ar enn parti kuma LALIT, nu viz pu devir sa ti-klas sosyal ki pe explwat e dominn gran mazorite. Nu viz kree enn sosyete sosyalist.”

- Fode ariv enn momenntum kot lamas dimunn pe al ver konpran sityasyon, anterm kot sosyete sorti, ete, e pe ale.
- Fode ariv enn momenntum kot lamas dimunn konpran *dan enn fason konsyan* valer so prop aksyon.
- Fode ariv enn momenntum kot lamas dimunn konpran ki so lavenir depann lor sanz pa zis dimunn ki opuvwar, me sistem sosyo-ekonomik anplas, e sa sanzman la, asontur, depann lor limem.
- Fode ena eleman dan klas travayer, individi ek tipti grup, ki devlop enn konsyans politik avanse atraver so lexpertyans lepase, ubyen atraver so konesans lalit lepase,
- Anmemtan, fode ena enn *program* ek enn *lorganizasyon* ki pe gid prosesis batir sa momenntum pu sanzman la. E stratezi li, kumadir, 3yem parti dan 4 but ki form enn program politik an antye:

Enn program politik enn parti sosyalist revolisyoner ena plizir but:

1. Enn *analiz an-komin*, sirtu lor diferan klas sosyal, dan Moris e dan lemond, e lor lyen ant imin ek mama bul later.
2. Enn *bi iltim an-komin*, revandikasyon imedy a demand ki pu anmemtan amenn pli pros ar bi (sosyalism).
3. Enn *stratezi* (plan), kimanyer tusala pu vinn vre, setadir, kimanyer sorti kot nu analiz dir nu ete, ariv kot nu bi iltim, e sa li inklir metod de-lit, ek diferan aksyon atraver lekel pu ariv enn priz di puvwar par klas oprime.
4. *Popilarizasyon* le-tu, gayn adezyon a nu program, sirtu parmi dimunn pli saz dan klas travayer.

STRATEZI: PRIZ PUVWAR

Stratezi vedir “*Kimanyer* sa nuvo lemond ki nu pe vize, sa bann demand ki nu met divan, pu artikil ansam pu li vinn vre?” Mem, si tu liye, so but “stratezi” li sa but ki ekivo enn “plan”, enn mwayin. Stratezi li viz pu enn priz-di-puvwar. Me, dan ka LALIT nu poz lakestyon anmemtan “priz puvwar *par kisannla*”? E nu poz dezyem kestyon, “*ki natir puvwar*” ki sa “kisannla” la pu “pran”?

Kuma nu finn dir, lezot parti politik, sakenn, ena so stratezi partikilye. Anu get zot an-detay. Byen suvan li zis asime, pa ditu o-kler, pa mem konsyan – e zot manb ek sinpatizan pa konn li. Zot stratezi vinn evidan par zot aksyon:

Pu rekapitile - **MMM, PT, PMSD, MSM**, zot tu viz pu fer elir ase zot kandida pu vinn depite dan Parlman apre Eleksyon Zeneral. Kumsa, zot pu pran pos Premye Minis. Premye Minis li pu nom so Kabine (Lexekitif), e se li ki pu met so program (ki pa kler ditu) an-viger. Ala zot stratezi de-baz. Sa eleksyon la PT-MMM pe viz enn mazorite 3/4 pu sanz Konstitisyon. Me, li tuzur enn stratezi elektoralist, baze lor enn vizyon pu gard anplas sa striktir inegal sosyete. Zot pena okenn analiz lor klas sosyal, alor zot krwar tu dimunn tu sinpleman “sitwayin” atomize, egal lor papye; sakenn vote enn fwa 5 an. Striktir sosyete li kontiyne parey, sanki zot ena enn bi pu sanz li. Zot pa partaz okenn filozofi lor ki ete sosyete imin, lor kimanyer eliminn inegalite de klas, ni lor ki pozisyon imin lor bul later.

SPESIFISITE STRATEZI PT

PT ena 5 laspe dan so stratezi:

1. Li viz gayn eleksyon, swa 3/4.
2. Li viz “demokratiz lekonomi”. Ki sa ule dir? Li pu servi laparey deta pu li agrandi klas kapitalist. Kumsa baz sosyal klas kapitalis pli gran, pli stab. Sa seksyon dan kapitalist ki an-muvman ver lao, li apel “burzwa-zi deta”. PT reprezant lintere burzwazi, mem si li favoriz enn seksyon ladan.
3. Parti Travayist, pu li res opuvwar lor letan, finn kree, e pe tuzur sey mintenir, enn “Blok Istorik”, ki tradisyonelman otur prodiksyon kann. Sa osi so veritab stratezi politik. Dan Blok Istorik, tradisyon-elman ena 2-3 proprieter tablisman (mem si pa tu, akoz enn parti ar PMSD lontan, MMM zordi), plis gran planter (ki ti klas pivo dan blok istorik, baz burzwazi deta), plis ti-planter (enn baz sosyal 25,000 opinyenn-lider dan vilaz), plis sindika artizan ek sindika laburer kann. Kan PWU ek AGWU afebli, Ramgoolam-Nita Deerpalsing amenn Subron e so SILU-UASI dan Blok la. La, ena enn “blok” ase for pu kontiyn reyne. San enn tel blok burzwazi limem pa kapav res opuvwar – li enn klas tro tipti. E, natirelman burzwazi deta, li osi, li pa kapav reyne san sutyen burzwazi istorik. La, nu konpran kifer Travayis donn tablisman tu sa larzan Lerop la. Anfend-kont PT reprezant burzwazi an antye.
4. Stratezi kominal, baze lor swadizan pli gran kominote (sosyete kominalo-relizyeyez), e lezot (Flore, Meeah, etc).
5. Surf lor glwar so lepase 1935-48 kan, a-lepok, PT ti repre-zant klas travayer, mem si san enn bi politik kler.

SPESIFISITE STRATEZI MMM

MMM ena 6 but partikilye dan so stratezi:

1. Li pu gayn eleksyon, swa viz 3/4.
2. Li pu anpes “koripsyon”, atraver mwayen birokratik.. Pu li, “koripsyon” se prinsipalman seki PT apel “demokratizasyon lekonomi”. MMM li viz pu ki konpayni prive ki deza for, li res for. Sa li pli efisyan, pli prop, dapre MMM. Alor, MMM, li reprezant lintere burzwazi, me sirtu burzwazi istorik.
3. Enn stratezi kominal, baze lor lafors swadizan kominote minorite. Plis MMM grinyot but minorite (VoH a lepok, swa bann su-kominote, etc) dan kominote mazoriter.
4. Surf lor so lepase 1970-81, kan a-lepok li ti anfaver klas oprime, sirtu klas travayer.
5. Surf lor personalite Bérenger, pandan sa bann lane 1970-81, kan li ti lider klas travayer (enn glwar ki finn gate depi 1981, me so prosesis puritir finn maske; zordi mask pe tonbe).
6. Akoz li finn sirtu dan Lopozisyon, li ena enn stratezi zeneral ki Ram Seegobin finn dekrir kuma “stratezi kastrol presyon”. Bérenger sof diferan marmit sosyal, garde, e azut zot ansam. Sof enn sekter travay isi, enn sosyo-kiltirel laba, enn skandal isi, enn griyef laba. Lepok Swadiq Peerally ek Ti-Moignac ti tipifye sa. Li enn aktivism frenetik, ki viz pu sof buku kastrol presyon partu-partu, san okenn bi konsyan.

SPESIFISITE STRATEZI BIZLALL

Bizlall, li osi, li ena 5 stratezi, mem zot vag ek konfi. Zot pa paret ni konsyan pu li, ni pu okenn so manb:

1. Li anvi *vinn* Paul Bérenger, ranplas li; me li gayn difikilte pu 2 rezon. Premye, li tultan azir kuma enn “messiah” ki ris dimunn zis *otur de limem*. (Tandi ki, ziska 1981, Bérenger ti organiz sindika ek MMM ase demokratikman, otonom depi li.) Dezyem, li pa kone ki li ule. An 1979, kan li ti lider Lel Gos, Bizlall ti mem pran kontrol Komite Santral MMM, me apre enn semenn li finn demisyone, re-rann li Bérenger. Bizlall pa finn kone ki pu fer.
2. Li ule ranplas Bérenger, alor li finn kree enn baz sindikal (par kas GWF an-de an 1979), servi so nuvo baz pirman sindikal dan so stratezi politik, ki li tusel kone ki li ete. Kumansman, so federasyon ti “apolitik”. Li ti kont ruls FPBU pu so manb dan enn parti politik! Plitar, Bizlall kumans met dibut parti politik. So stratezi sete pu ramas travayer lor pwin sindikal, “ed” zot, “form” zot, lerla baskil zot dan so parti direk. Kwi vide. (So bann parti finn atur-de-rol apel FMP, PMT, MPM). Sa stratezi finn zwenn tase, sak fwa. Natirelman.
3. Depi 5 an, li ena enn lot stratezi: Li viz met ase presyon (pa kler kimanyer) pu li (ubyen kikenn lot, li pa kler kisannla) kapav sanz *kad legal* sosyete, sirtu li viz enn “2yem Repiblik”. Li fini drafte so Konstitisyon, tu! Li finn kree sa ray lor lekel Ramgoolam finn desann ar so 2yem Repiblik. Bizlall ule sanz sosyete *atraver sanz Konstitisyon*. Ondire li krwar ki li ti “lalwa” (enn kad legal) ki ti kree, ubyen met dibut sa sosyete de-klas dan lekel nu viv! Me, anfet se sa sosyete deklas la ki finn anfet met lalwa, e li pa pu sanz li akoz Bizlall ule li sanz li. So stratezi, li bankal. So prev: Ramgoolam-Bérenger peservi li pu amenn enn diktatir dan pei.
4. Li osi viz pu kree plizir “muvman”, sakenn tuzur otur de limem, pa otur enn program. Li *kont* “parti politik”. Dan so bann lorganizasyon, nerport kisannla kapav ladan. Li kapav anmemtan dan enn lot parti politik. So stratezi pandan 15an par la se pu met dibut plizir muvman anmemtan. Limem, antan ki lider, li sel lyen ant zot: kolektif fam, obzervatwar demokrasi, kolektif sesi sela, sindika, kolektif vye dimunn, zenn, intelektuel, pyonye. Me, seki arive, se, enn par enn, sa bann muvman la, parey kuma so 3-4 parti politik la, zot al mor. Me, zot res mor, san lanterman. Parfwa, zot mem resisite san fanfar, lerla re-mor.
5. Dan so atak kont manb LALIT, sirtu fam dan LALIT, li finn mem glorifye zure, maltrete kuma so “stratezi”. Li finn dir samem bizin fer: zur u adverser, maltret u lennmi ar gro-mo. Sinon, li dir, u pa enn vre militan!
Alor, Bizlall so stratezi res vag. So program res bizar. Si lir *Toi et Moi* ubyen “*Entre nous*” ki sipoze bann “program”, problem Bizlall vinn kler. Jean-Claude Bibi ti fer enn analiz briyan lor la dan enn Konferans LALIT.

STRATEZI A-LA SOSYETE SIVIL

Sa kuran la, li plito ule “sanz mantalite” lezot dimunn. Alor, li *preche la bonne parole*. Li enn kuran elitist. Sa bann lider sosyete sivil la, zot krwar zot prop mantalite li deza “bon”. Lezot dimunn zot mantalite pankor sanze. Si zot mantalite sanze, sa li pu deklans sanzman sosyete. Li enn model ki inpe kuma enn model “relizye”. U asize, turn pus, espere ki ena enn spes intervansyon divinn ki pu fer dimunn sanz zot mantalite. Sosyete sivil, akoz li naz dan buku konfizyon, li suvan propoz bann zafer kontradiktwar: Kan li anvi “aprofondi demokrasi”, ki sipoze vedir plis puvwar o-pep, so premye demand se pu limit manda Premye Minis, setadir diminye puvwar lepep atraver enn dekree. Sosyete sivil li suvan *kont* lalit politik, alor li danzere, parski selman lalit politik ki ena sans gayne.

STRATEZI A-LA TRAVAYER SOSYAL

Sa kuran la, li plito fer “politik elastoplas”. Ena problem zanfan fel lexame, alor donn akonpaynman skoler. Zot bliye ki se sistem ledikasyon ki bizin sanze, pa zanfan. Ena problem dimunn pa konn lir, alor u fer “alfabetizasyon fonksyonel” pu fer dimunn fonksyonn pli byen dan enn sosyete ki res enn “done”.

SPESIFISITE STRATEZI SUBRON

Subron, ek so *Rezistans ek Alternativ* (RA) ek so *Blok 104*, li enpe kuma Bizlall. Ala so bann stratezi:

1. Li rant dan enn sindika swa enn federasyon, eklat li, gard enn but ladan. (Kuma Bizlall ti fer ar GWF an 1979).
2. Li veve, kan ena enn ti-mobilizasyon par la (CT Power, peser, Le Morne), li rantre, vinn lider.
3. Li viz pu pran travayer ar li, kote sindika, e parey kuma Bizlall, vers zot dan so parti politik, RA.
4. E, pandan pre 10an, li finn adopte enn stratezi *legalist*. Li viz pu diminye kominalism atraver Zidisyer. Li al Lakur *lor enn baz*, amenn lalit politik *lor enn lot baz net*. Li servi mansonz. Li dir li pe *frontalman* atak kominalism dan Best Loser System me, pu Lakur, li zir afidavit ki li *pa pe tus BLS*. Alor, li ris so manb, lapres, ek popilasyon net ar li, trene divan Lakur Siprem, Privi Kawnsel, Komite Nasyon Zini Drwa Imin. Pandan 9 banane, li al divan ziz Moris, ziz Angle, ziz Nasyon Zini. E ki li finn reysi gayne? 2 zafer: Seki li finn dimande, setadir naryen lor Best Loser. Me, li finn reysi fann konfizyon buku lor sa dosye la. Lamas dimunn nepli konpran naryin. Subron kriye ki li finn “ranport enn gran viktwar” kan PT ek MMM vinn ansam, vot sa mini-amandman fletri, danzere lor so ledoo. Li paret pa remarke ki li enn instriman pu Bérenger ek Ramgoolam kree zot “*toxic bundle*” – ar Reform Elektoral, BLS, deklinn kominote, ek 2yem Repiblik tu maye ansam.
5. Li krwar enn tom-pus kuma li kapav servi Ramgoolam kont Bérenger, e vis versa. Li gayn sutyen PM Bérenger an 2005, lerla PM Ramgoolam, e fek-la otur mini-amandman, sutyen *tulde*.
6. Subron ena sa mem taktik “kastrol presyon” ki Bérenger ti ena. Kan ena enn lagrev spontane travayer CNT, li pran kontrol, servi mobilizasyon ki ti lor pwin profon (kont privatizasyon, pur sekirite danplwa) an enn kastrol presyon pu 19% ogmantasyon. Lerla, li rant dan tu konpayni bis, organiz enn “balot” ki pretann li “dapre EReA”, setadir ena lafors legal, me ki pirman enn fason rant dan vant lezot sindika. Kan “CT Power” sofe, li pran kontrol kastrol presyon la dan Zardin Konpayni, fer nom so dimunn lor Bord ki Guvernman met dibut lor zafer prodiksyon elektrisite. Li sey gard sa bann kastrol presyon sofe, avek presyon ladan, fer enn raliman, me otur “enn Lider”, pa enn program. Setadir, dan lepok aktyel, kot klas travayer pe sibir sa atak neo-liberal la, Subron pwiz lafors dan febles klas travayer.
7. Li alye li ar seki pwisan. Akoz li pena enn analiz deklas, li pa truv sa pe rwinn so repitasyon. Li mars ar patron kont Guvernman. Dan Blok 104 ti ena gran patron, inklir patron MCB, dan enn demars kont Leta. Li mars ar Guvernman kont patron e.g. dan lindistri sikriyer. E drolman, Ramgoolam ki pey so “costs” kan li al Privy Council.
8. Li servi rasism dan mem fason ki PT, dan sekter kann ek disik, par ralye dimunn lor enn baz plito rasis apenn vwale kont proprieter tablisman, ki li asosye ek enn sel swadizan “ras”. Alor, li enn stratezi “caudillo” (gran lider). Avek enn pinse avantirism ek enn doz mansonz.

LALIT, SO STRATEZI, KI LI ETE?

Premye diferans, se LALIT ule ki *klas oprime*, li, *pran puvwar*. Pa nu, lider, ki pu vinn opuvwar. Pa parti LALIT ki pu *pran puvwar*, propreman parlan. Klas oprime, an konesan ki li pe fer, *li pu pran puvwar*. E nu viz sa onivo mondyal. Pu fer sa, klas oprime pu bizin ranvers enn sistem anplas, e kree enn nuvo sosyete – tu dimunn oprime ansam pu sanz sosyete. E klas oprime pu bizin atle a enn latas byen difisil, kan li opuvwar: li bizin re-organiz sosyete, pu ki amizir deposed klas posedan, li pe kree enn nuvo form lorganizasyon sosyal, esansyelman otur prodikter-an-asosyasyon-lib. Klas travayer pu batir enn sosyete kot tu dimunn asosye ansam pu organiz travay, prodiksyon, lesanz, re-investisman, partaz. Sa prosesis la apel “konstriksyon sosyalism.” E li viz pu fini avek Leta, sa instriman represyon par klas dirizan. Kimanyer? Parski pa pu ena enn klas ki dominn lezot, kan fini vinn egal anterm klas. Pu ena buku parti politik diferan, me pa enn klas sosyo-ekonomik diferan.

KI TRAVAY LI INPLIKE?

LALIT, li ena lintere, *pu ki so program vinn vre*, pu li fer travay dan direksyon swivan:

- Klas travayer vinn pli organize dan lorganizasyon pli demokratik, desizyon pran par sistem lame leve (dan sindika veritableman demokratik, dan vre koperativ, dan lasosyasyon, dan klib), e biltin sekre pu eleksyon.
- Klas travayer vinn pli konsyan, setadir kone *ki so aksyon pu amene*, e kimanyer. (Nu pa pe dir travayer bizin “pran konsyans”, sanz so mantalite, non! Nu pe dir li bizin vinn pli “*aware*” lefe so prop refleksyon ek aksyon lor realite obzektiv!)
- Tu dimunn, me sirtu dimunn oprime, realize ki planet pa pu kapav sutenir piyaz kapital, ki viz zis pu ogmant profi, atraver “*krwasans*”.

Kan klas travayer kumans vinn plis *an aksyon*, kan so lavangard liye li ar enn parti kuma LALIT, lera ki sa momentum la, li ris lezot grup oprime: planter, fam, etidyan, tu dimunn oprime. E zot tu vinn konsyan program la. Kumsa nu program kapav vinn realite.

KI LAFORS DAN SOSYETE KI PU APIY STRATEZI LALIT?

Pu klas travayer ariv pran puvwar, setadir stratezi LALIT pu sosyalist, fode ena 3 lafors reysi vinn ansam:

1. **Aksyon konsyan klas travayer** — pli gran klas sosyal — an antye. Remarke ki, par limem klas travayer tultan an konfli ek patron: travayer absan, vinn tar, dimann plis konze, revandik ogmantasyon lapey. E detanzantan, li fer sulevman. Me, kan li azir san enn program, san konpran, suvan san reflesi ansam, so konfli konstan ek patron, so sulevman okazyonel, li pa amenn sanzman profon dan sosyete. Okontrer, li kapav turn an-ron, provok reaksyon pli pir, kuma li kapav amenn sulazman lor enn-de pwin. Samem nu tultan pe donn kudme dan lorganizasyon klas travayer, seki nu apel “*travay pre-politik*”, parski klas travayer li obzektivman an-konfli ek klas ki opuvwar. Tulezur li lager kont li. Me, nu bizin fer atansyon ki nu pa vinn sa interfas ki patrona bizin, setadir nu zis ede pu fixe pri kuraz, fixe nivo explwatasyon.

2. **Politizasyon agrandisan travayer lor sak sayt ki ena plis lexperyans**, e plis konesans lalit lepase. Seki apel “*avan-gard*”, ki enn mo enpe tronper dan enn lepok down-turn parski byin suvan seki plitar dan enn up-turn pu vinn lavangard, li byin tike avan li dir “*wi*” pu enn lalit. Sa li prezizeman parski li finn deza seye e sa pa finn marse, e li kone pankor enn up-turn. Sa “*avan-gard*” la, li anmemtan *dan* klas travayer, ankre ladan avek par duzenn kontak, avek buku linfliyans dan so sayt ek dan so landrwa, anmemtan li *indepandan* depi leres sa klas la, dan sans ki li konn reflesi par li. Alor, enn parti politik revolisyoner viz sirtu pu atir sa seksyon klas travayer, pu ki, kan sosyete kumans enn up-turn, setadir enn lepok gran lalit, li azir kuma enn lyin ant enn parti revolisyoner ek lamas dimunn dan klas travayer.

3. **Kreasyon enn parti politik revolisyoner striktire**, ki so manb par zot prop volonte, *ule* partisip dan kree sa sanzman la. Manb enn parti, se bann individi depi nerport ki klas sosyal ki *ule* amenn sosyalism. Zot reprezant enn volonte ek kreasyon enn vizyon ek enn stratezi pu sanzman.

Inifikasyon sa trwa lafors la, li batir lor letan. Li batir sirtu atraver enn piblikasyon regilyer. Lartik lir, diskite dan brans, lor sayt travay. Dimunn ki distribye rant manb. Dimunn ki lir, diskite konteni ar distribiter. Kumsa, ki program la konstrir dan enn fason demokratik ek vivan. Kumsa ki kreativite imin zwenn ansam pu kree lide pu enn nuvo sosyete ki pankor pran nesans. Sa piblikasyon regilye, li form parti nu stratezi.

Alor, LALIT li existe otur enn program politik. Nu program, li pa zis enn program elektoral, me enn program *politik*. E li pa grave dan ros, me li evolye avek sityasyon obzektiv. Me, seki inportan se dimunn vinn ansam, vinn ver LALIT *parski* zot napa dakor avek inegalite striktirel, kot ena diferan klas dimunn, e *parski* zot ule met zot lide ek zot lafors dan sa travay kolektif pu sanz sosyete.

Ena enn linportans stratezik ki nu fer travay lor 3 nivo, pu prepar pu nu program vinn vre:

O-Nivo Parti

* Ranforsi striktir nu parti. Sa li inportan pu demokrasi intern, dabor, me osi pu devlopman nu program, pu asir nu nu prop koerans ek perkitans politik.

* Gard lotonomi lor nu finans (pu ki nu pa depann lor ni Leta, ni burzwazi, ni enn lorganizasyon etatik pei kuma Lalmayn, Lafrans, USA)

* Ranforsi tultan nu piblikasyon teorik, kuma nu REVI LALIT, e asire ki nu travay politik li reysi atenn lamas dimunn, e sirtu seksyon avanse klas travayer. Sa fer par, ant-ot:

- Ekrire dan langaz dimunn koze, setadir Kreol (Langaz ki nu servi, li enn swa stratezik).
- Konstaman travay, kuma enn bi stratezik, pu ogmant distribisyon nu Revi dan klas travayer, pu ki nu rasanble dimunn lor baz ideozik e pa lor baz kominal ubyin irasyonel.
- Viz tultan pu anmemtan ogmant nomb dimunn ki kontribiye lartik ladan.
- Viz anmemtan liye tu lalit alabaz, ki deza pe fer, atraver lartik lor la dan nu piblikasyon.
- Viz tultan gard nivo intelektuel byin akyureyt ek enn ot-nivo refleksyon.

Anmemtan, nu viz pu konstaman devlop nu program, atraver ant-ot:

- Pran pozisyon lor tu tem politik, ekonomik, sosyal dan laktyalite – lokal ek internasyonal.
- Sweyn nu lyin existan avek parti dan lezot pei, e tultan sey devlop nuvo lyin.

E sak manb, li ena osi responsabilite individyel pu ant-ot:

- Fer rekritman
- Asir bon fonksyonman brans
- Fer so prop ledikasyon politik
- Defann politik LALIT lor so sayt, e dan so kartye (kuma kapav).

Parti LALIT, li osi, tan ki posib, kree bann “fron komin”. Pu lemoman par exanp, nu ansam ar lezot lorganizasyon dan Komite Diego, BDS Mauritius ek osi Kolektif Kont Nuvo ID Kard.

O-Nivo Klas Travayer, antan ki klas

Manb LALIT ena devwar

- fer travay pre-politik – ledikasyon, fam, zenn.
- devlop stratezi inter-labaz-sindikal dan tu sektor
- promuvwar langaz maternal partu, dan kad multilingwis
- promuvwar emansipasyon fam
- promuvwar internasyonalism, pa nasyonalism
- promuvwar lotonomi lorganizasyon travayer (depi relizyon, leta, parti politik, inperyalism, finansman extern.)

O-Nivo Lyin ek Lavangard

Manb bizin kapav idantifye veritab “lavangard” (ki dan enn downturn, kuma aktyelman, pa fasil, parski zot kone li pa enn moman pu lev latet bonaveni)

Ramas listwar oral, lexpertyans partisipan dan gran lagrev, muvman, lefase. (e.g. pu Revi) Distribiye, diskite Revi ar zot.

Referans & Linnks

Liv Bileng Kreol Angle, 200 paz: *Fas a Kriz Sistemik, Fas a Politik Burzwa, Ki Stratezi?* 3 analiz, par Ram Seegobin, Jean-Claude Bibi, Oupa Lebulere, 2006.

Dan Revi LALIT 104, *Konferans LALIT lor Stratezi: Bann Diskur*: 2012.

Desin Escher, *Extre Metamorfoz*

BANN PWIN FOR NU STRATEZI

1. Nu get tu nu aksyon anterm *internasyonalist*, zame nasyonalist, “morisyanist” ki maske inegalite striktirel.
2. Nu parti depann pu rekritman lor baz nu *program*, lor baz diferan “sapit” ladan, ek dan so totalite; se sa ki inifye nu. Nu pa pu avans ver nu bi atraver ni aplik reklam lor pano piblisiter, ni atraver enn lider tu-pwisan, ni par popilism, ni par sektarism.
3. Nu baz nu travay rekritman lor *enn piblikasyon*, kot lide ki nu pe devlope ki santral.
4. Nu baz nu travay lor enn volonte *konsyan* dan klas travayer, kot travayer vinn deplizanpli *konsyan* seki li pe fer, kote politik, sirtu travayer avek lexperyans. Sa depann lor nu rant dan aksyon klas travayer.
5. Nu *artikil diferan lalit* ansam – lalit klas travayer, lalit kont inperyalism, lalit fam, lalit zenn, lalit ti-marsan, lalit ti-planter – e sa dan enn fason konsyan, kot tu partisipan viz konpran otanki posib.
6. Nu baz nu mobilizasyon lor enn linite *anti-kapitalist*, nu pa alye nu ar kapitalist.
7. Nu stratezi *depann lor integrite*, antan ki parti ek individi. Li pa zis enn swa moral, li enn exzizans programatik. Li inplik indepandans depi klas dirizan, depi Leta, depi relizyon organize.
8. Nu ena enn vize stratezik kont kilt personalite. Pu LALIT “*leadership*”, li enn zafer vital onivo lamas dimunn. Sak sayt, sak kartye, ena lider (suvan inkoni andeor zot sayt, kartye) ki finn batir konfyans dimunn otur zot par zot konsistans lor letan.

Priz puvwar pu vini atraver enn seri zafer ansam: eleksyon, enn muvman lagrev zeneral, enn muvman lokipasyon lizinn, enn zeneralizasyon bann koperativ. Pandan priz puvwar, travayer pu met dibut Komite Kordinasyon dan tu sayt, tu kartye, kuma inn deza fer an 1979. E, avan priz puvwar, pu sirman ena enn sityasyon “dub puvwar” kot travayer kontrol enn parti sosyete par so lorganizasyon fek kree, burzwazi enn but restrin dan seki pe vinn ansyin leta.

Seki sir se sistem kapitalist pena kapasite pu regle problem sosyal dan lemond. Li pena nonpli kapasite regle problem lanvironnman. Alor, li irzan nu prepar enn chalennj sosyalist. Sinon, kriz dan sistem kapitalist, li pu kontiyn amenn sa barbari nu pe truve ki li pe seme: nu ena zis pu get dezord indeskrriptib dan lavi kotidyin dimunn dan Lasiri, Lirak, Lalibi, Ikrenn, Palestinn, san mansyonn Ferguson dan USA, pu kone ki pe atann leres lemond si kapitalism kontiyn fer so dezord.

Sketch Picasso pu Tablo Miral Guernica

KANPAYN

PU ENN LEKONOMI ALTERNATIV

Depi plis ki 10 an, tem santral nu travay politik finn enn kanpayn pu “Enn Lekonomi Alternativ”.

Apre ki World Trade Organisation finn eliminn proteksyon su lekel Lindistri Sikriyer ek Zonn Frans ti opere, Moris finn rant dan enn sityasyon kriz striktirel: lanplwa dan sa de lindistri la finn raptise dan enn fason katastrofik. Dan lindistri sikriyer, plan restriktirasyon guvernman ek patrona finn detrir plis ki 40,000 lanplwa atraver santralizasyon mulin ek mekanizasyon dan plantasyon. Par santenn lizinn Zonn Frans finn ferme ek lanplwa finn diminye par plis ki 50,000. Lindistri turist ki ti sipoze atir 2 milyon viziter pankor ariv 1 milyon, ek nomb lotel finn ogmante ek rezilta ki plizyer lotel ek konpayni finn fer bankrut.

Kan finn ena kriz ekonomik ek resesyon dan Lerop apartir 2009, tu le trwa gro sektor ki anplway buku travayer finn an difikilte. Pri disik finn diminye an 2 lokazyon, ek buku ti planter finn aret plant kann parski li nepli rantab: mezir ki ti pran su plan restriktirasyon finn permet selman tablisman min-tenir so rantabilite, sirtu par fer lanplwa vinn sezonye. Me mem izinye aster an difikilte parski nepli ena ase kann pu sa 4 megamulin ki reste. Bann IPP ki atase ek mulin nepli ena ase bagas pu brile ek zot pe bizin servi plis sarbon inporte.

Pu tekstil, marse Eropein finn kolaps aköz resesyon pe persiste laba; AGOA ki ti uver marse Amerikin pa sir pu renuvle ek mem kondisyon.

Alor tem santral nu kanpayn finn baze lor lefet ki sa trwa sektor ekonomik ki ti anplway buku dimunn, zot an difikilte ek zot lexisans mem menase. Se pu sa rezon la ki nu finn dekrir sa kriz la kuma enn “Kriz Striktirel”,

ek nu ti propoze ki li nesese devlop enn “Lekonomi Alternativ” ki kapav asir lanplwa stab. Nu finn propoze ki kolonn vertebral sa lekonomi alternativ bizin enn diversifikasyon agrikol ki kapav an mem tan kree lanplwa lor enn gran lesel, ek garanti enn sertin degre sekirite

alimanter. Nu finn propoz devlopman lindistri transformasyon pu prodwi agrikol. Dan plas konsider diversifikasyon agrikol, guvernman finn swazir pu sibvansyon planter (plis ki 200 milyon rupi par an) pu zot kontinye plant kann, pu ki tablisman ena kann pu kraze pu produr disik ki nepli rantab.

DEMAND DAN KAD POLITIK PU ENN LEKONOMI ALTERNATIV

Fas a kriz ekonomik sistemik dan Moris ki afekte sirtu lindistri sikriyer ek Zonn Frans, kriz lenerzi, kriz alimanter, kriz finansyer, kriz ekolojik ek kriz ekonomik mondyal;

- * Pur kreasyon anplwa lor enn gran lesel
- * Pur sekirite alimanter
- * Pur reform agrer
- * Pur ki protez later agrikol ek gayn kontrol demokratik lor later
- * Pur enn politik baze lor diminye konsomasyon lenerzi ek devlopman lenerzi vremen renuvlab
- * Bizin plant manze lor later tablisman.
- * Bizin obliz tablisman devlop sektor agro-alimanter.
- * Bizin reget propriyete later ek kontrol lor later.
- * Bizin ankuraz planter organiz zot dan koperativ, pu prodiksyon agrikol lor baz organik.
- * Bizin ena kontrol demokratik lor itilizasyon later agrikol dan kad reform agrer.
- * Guvernman bizin aret donn permi ki amenn destriksyon later agrikol, sirtu bon later kuma ena Ebene, pu kapitalist servi pu batiman ubyin terin golf.
- * Bizin devlop sektor lapes indistriyel e anmemtan kontrol larises marinn, anpes piyaz, e asir renuvelman stok pwason.
- * Guvernman bizin investi (e ankuraz investisman) dan lenerzi reelman renuvlab, setadir soler, lamare, vag, diferansyel tanperatir dan lamer, ek eolyenn. Pu sa, bizin met dibut enn Renewable Energy Development Authority pa zis fye lor tablisman so lenerzi byin ser depi kann (bagas ek etanol). Bizin rod alternativ pu ki CEB ek tablisman pa kontinye servi sarbonnter ek bagas ki poliyan.
- * Guvernman bizin rebran kontrol lor deviz depi sektor prive pu anpes depresyasyon rupi provoke.
- * Bizin kontrol piblik lor bann labank ek lasirans.

Nu finn popolariz nu kanpayn pu enn Lekonomi Alternativ a traver kanpayn lafis, trak, renyon ek deba, lor program radyo, enn fim lor sa size la, lor nu Websayt, ek mem dan partisipasyon dan konferans ek kongre dan lezot pei kuma Sid Afrik ek Lostrali.

Nu kanpayn finn ena lefe: ena plis prodiksyon manze, ena plantasyon diri, ena plis lelvaz, ena plis akwakiltir pu prodir pwason, me pena vremem ase volonte politik pu kontre pwa istorik ki disik ankor ena lor stratezi agrikol, malgre ki inportasyon manze pe prodir defisit komersyal rekor.

Nu kanpayn pu enn lekonomi alternativ finn devlop bann demand tranzisyonel: reform agrer ki met an kestyon striktir propriete later agrikol, kontrol konpayni sikriyer lor desizyon pu kontinye prodwir disik ki pa ditu dan lintere lamas dimunn, desizyon guvernman pu investi dan enn lindistri ki pena gran lavenir, dominasyon kapital finansye: nu bann demand dan kad sa kanpayn la pa zis viz pu fer fas a problem imedya, me zot osi met an kestyon lozik kapitalist limem. Nu kanpayn finn permet devlop enn analiz ek artikil ansam diferan kriz ki finn afekte Moris dan dernye 10 an: kriz finansye, resesyon mondyal, kriz alimanter.

Dan prosin Kanpayn Elektoral nu pu kontinye eksplik nu proze pu enn "Lekonomi Alternativ", ek sityasyon aktyel rann proze la ankor plis daktyalite. Nu kanpayn pu baze lor demand dan sa bwat ki lor paz swivan:

Referans ek Linnks

Websayt LALIT: lalitmauritius.org (Kolonn agos: Programs & Manifestos)

1 *Campaign on Alternative Politics of the Economy* (an Angle) : Kanpayn lor lagrikiltir, agro-indistri, elektrisite

2 *Charter on Food Security* (an Angle): kontenir sart ki ti elabore par enn platform pu sekirite alimanter.

Websayt LALIT: lalitmauritius/viewnews.php?id=963 (Get lartik ki swiv pu Charter la.)

17.02.2010 paz 16 News

3 *LALIT's 5-year Report* (an Angle): enn bilan ki nu ti prezante a lokazyon eleksyon zeneral 2010. Li kontenir enn seksyon lor nu Politik Ekonomik Alternativ.

CHARTER ON FOOD SECURITY

This Charter was developed in 2005 at the time of the first world-wide food security crisis. It was debated over a series of meetings that LALIT organized with 10 other organizations and a few individual academics who together formed a Common Front on Food Security. The full title of the Charter is: "*In times of globalization & food shortages, the Charter of the Common Front on Food Security.*"

Given that:

- * The world food crisis is characterized by both food shortages and price rises;
- * Food ought not ever to be hostage to capitalist profits;
- * Speculation and the grip that cartels have on production & distribution aggravate the food crisis;
- * There is a danger that some producers or distributors hoard food, and provoke a black market that then further aggravates the crisis;
- * An increasing share of food production is being steered into bio-fuels, for reasons of profit;
- GMOs push food production further into the grip of private multinationals like Monsanto & Novartis;
- * Many countries that produce rice and wheat are controlling or even halting their food exports altogether, in a bid to reduce price rises and shortages on their own national markets;
- * Experts predict that the shortages will persist for a long time to come, and will get worse;
- * Geographically speaking, Mauritius is far from the sources of its staples, its milk and many other foodstuffs, in times when freight costs are rising, due to fuel price rises which, in turn, add to the price of food;
- * Food security is essential to the very survival of a people;

Given that,

- * For the very first time in the history of our country, there is an opportunity for the broad masses of the people to put into question land ownership and use in the Republic of Mauritius,

Given that:

- * Almost all good agricultural land in the Island of Mauritius is under *cane*;
- * All Government facilities, until today, benefit cane planters to the detriment of food planters (through whole institutions like the MSIRI, as well as others that ensure loans, seeds, insurance);
- * Just like all non-sugar agriculture in the Island of Mauritius, the whole of agriculture in the Island of Rodrigues is neglected by the State, relative to the support it has given and continues to give to cane planters; there is no support for planters who produce food, whether in Mauritius or Rodrigues;
- * There is a lack of irrigation in the Islands of Rodrigues and in certain parts of the Island of Mauritius;
- * The price of sugar is going to fall, and will be unstable and unpredictable, because the guaranteed market and price is now over;
- * The sugar estates are the owners of a huge proportion of good agricultural land, and they are converting much of it into buildings or into IRS with their golf courses;
- * The agricultural policies of successive Governments have brought about the wholesale destruction of jobs, in times when unemployment is already around 10% (if properly calculated);

* “Accompanying Measures” assured by the European Union, were designed as compensation to be used for the development of the entire economy, but have been used, till now (under the Multi-Annual Adaptation Strategy) almost entirely in order to develop the cane sector; this means the European money designed to compensate for the lowering of sugar prices, is being blown in perpetuating the cane sector to the detriment of both job creation and food security;

Given that,

* The lagoons in Mauritius & Rodrigues are no longer renewing themselves with enough fish for food needs, but have become poorer and poorer;

* The Republic of Mauritius is a large country, with its 2,000,000 square kilometres of sea;

Given that,

* The broad masses have no access to land for planting or animal husbandry;

* There is already a rich knowledge of food production, fishing, and a high degree of commitment to the soil and the sea, in the masses of people in the whole country, and in particular in Rodrigues,

* Given that we are still living under patriarchy, women who are responsible for feeding the family are often not given the means to be able to carry out this responsibility,

Our demands:

1 That the Government, with food security in mind, undertakes a general review of all land use and all land ownership and control;

2 That the Government, in particular, undertakes a study of the four “clusters” (Medine, FUEL, Bel Vue ek SUDS), with a view, inter alia, to encouraging diversification and food security;

3 To kick off, Government must introduce laws so that all land is at once re-organized so that, for 4 months of each year, food crops can be grown *interline*, in all of the 100,000 arpents that sugar

estates and in all the 90,000 arpents that small planters, now have under cane; any land owner who does not plant food crops on his land, must lease it to a planter who will do so; this concerns crops like potatoes, tomatoes, beans, onions, sweet potatoes, arwi-violets, wheat, maize, etc; This way cane will be affected less in the early stages of converting to food security;

4 Government must force sugar estates to give labourers and artisans made redundant an arpent of land on lease so that, grouped together in co-operatives, they can grow food crops;

5 Government must ensure that everyone who want to plant food crops, in towns and in villages, or living in high-rise flats, or without any land, gets access to *allotments*; that Government help people plant in *greenhouses* and on a hydroponic basis;

6 Government must introduce measures, and if necessary subsidies, for planters producing food and for animal raisers:

a Provide seeds, irrigation at a reasonable price, build dams, specially in Rodrigues.

b Provide pre-crop loans

c Organize insurance, as in a Welfare Fund

d Guarantee a market and a good price through the Marketing Board and Meat Authority, which will stabilize all food products, milk, fish, eggs, meat; organize storage for planters, animal raisers and fishers;

e Create agro-industries that will preserve and transform the food produced (canning, making oil, etc)

f Re-launch the Palmar animal rearing farm, and the production of animal feed, and seedlings.

g Ensure marketing for agricultural produce, in Mauritius or abroad.

7 Government must ensure the traditional knowledge gets transmitted to the new generation, and that scientific knowledge is brought in to join hands with the traditional knowledge in Moris, Rodrig, Agalega, and Chagos, so that agriculture, animal rearing and fishing develop.

8 Government must prevent the middle-men (milk, fish and vege-

tables merchants) extorting too big a share of “plus-value”; this means producers need access to co-operative credit and marketing;

9 Government must provide the money necessary for building boats that can go to the outer islands and banks, so that fishermen can get there to fish.

10 Marine resources must be controlled, pirating prevented, and the fish stocks kept up.

11 Food prices need to be fixed for producers and for people who buy the food; where necessary, the Government must create a “stabilizing fund”.

12 Government must speak out at international forums against the WTO when it blocks food production in the Third World countries, notably when the EU & USA subsidize their agriculture;

13 Government must assure a “GMO-FREE” Republic; a good side-effect of this is that it attracts “bio”-friendly tourists to the country.

14 Government must use all the above means to ensure security for the following 5 food categories:

a Staples: a variety of these: rice, maize, manioc, potato, wheat, arwi, arrow root, sweet potatoes, bread fruit (Today there is a shortage of locally produced staples.)

b Milk. (Today we fall very short.)

c Eggs, chicken, meat. (Most meat is imported.)

d Fish. (Mauritius can easily be self-sufficient – Government must organize investment.)

e Vegetables, fruit, tomatoes, spices. (Some degree of self reliance; preservation needs to be developed.)

Founder Members of the Front that launched this CHARTER:

Mouvement pour l'Autosuffisance Alimentaire
Muvman Liberasyon Fam

General Trade Union Federation

Kishore Mundil (Associate Professor, University of Mauritius, Agric. Management)

Fron Travayer Sektor Prive

Mauritius Planters' Association

Amis de Rodrigues

Federation of PreSchool Playgroups

Ledikasyon pu Travayer

Institute for Consumers Protection

LALIT

Pu ki KLAS TRAVAYER pa SARYE FARDO KRIZ EKONOMIK MONDYAL

Apré gran kriz finansye 2007, ena nuvo rebondisman kriz dan lekonmi kapitalis mondyal. Enn rebondisman parmi finn ena lefe sirtu lor pei Lerop ki finn rant dan enn period kriz grav. Nuvo vag kriz karakterize sirtu par landetman, bes dan krwasans, defisit bidzeter, lisansiman ek ogmantasyon somaz. Diferan Guvernman, avek konplisite bann institisyon finansyer ek burzwazi pe inpoz losterite lor lamas dimunn ek klas travayer. Sa finn provok lagrev ek sulevman kont politik losterite inpe partu dan Lerop. Sa finn amenn plizir kriz politik. Sa kriz ekonomik la, reflet kriz striktirel kapitalism mondyal kot ena shif dan kapital depi prodiksyon ver spekilasyon e ver kapital finansye.

Lefe lor Moris

Onivo Moris, lekonmi, ki depann lor exportasyon ver Lerop, finn sibir lefe sa kriz la, kot sirtu lindistri sikriyer, tekstil, turism ek ICT afekte. Me, Guvernman apre Guvernman, avek konplisite patrona, finn inpoz enn stratezi politik ekonomik ki ogmant vilnerabilite, e ki napa reprezant enn veritab alternativ fas-a gravite sa kriz ekonomik la. So konsekans se klas travayer ek dimunn mizer ki pe sarye fardo kriz la. Ena ogmantasyon pri bann nesessite debaz avek depresyasyon rupi, travay stab pe plis transforme an travay bat-bate, lisansiman pe kontinye, ek ena enn ogmantasyon to somaz reyel.

Depi 2005, e mem avan, parti LALIT ti predir sa kalite kriz la. Nu ti kone ki, apre ki bann regleman WTO rant anviger, so lefe se pu anlev proteksyon lor tekstil ek disik. Finn ena lafin “Lakor Miltifib” lor tekstil ek lafin kota ek pri garanti pu disik, ki dan

enn premye tan finn redwir pri disik par 36%.

Lefe kriz lor bann sektor ekonomik dan Moris

Dan lindistri sikriyer, zordi pri disik pe kontiyn bese-mem e, kan kota pu disik pu betravey Eropyin pu demantle an 2017, sityasyon pu plis agrave. Me, Guvernman ek patrona, ek mem sindika, ankor pe persiste avek sa sektor, ki pe koste pli pre ar bankrut, lane apre lane, enn sektor ki pena lavenir. Deza Guvernman PT finn swazir pu konsyaman diriz “Lamone Lakonpaynman” depi Lerop pu sibvansyon plan restriktirasyon lindistri sikriyer, plito ki enn plan pu restriktir lekonmi an antye, kuma ti oredi fer. So plan reform sete pu konverti lindistri sikriyer an lindistri kannyer.

Sa finn fer lor ledo travayer sa sektor la osi byin ki lor ledo klas travayer dan Moris, an zeneral. Finn ena destriksyon lanplwa par dizenn de milye avek plan “VRS 1” ek “VRS 2”, avek santralizasyon ek fermtir mulin. Lindistri sikriyer ki ti pe anplay plis ki 50,000 travayer dan lepase finn redwir a 3,500 lanplwa. Sanki patron finn oblize kree nuvo anlwa. Anmemtan li pe kontiyn gayn fasilite pu konverti later agrikol an park biznes, pe gayn fasilite pu konverti later pu proze IRS ek ERS, pe benefisy kontra an beton pu IPP fer gro profi

atraver vann kuran ar lamas dimunn. Anmemtan, avek bes dan pri disik, Guvernman pe anfet sibvansyon ti-planter pu kontiyn plant kann malgre kriz, pu ki zot kontiyn furni mulin pu plan restriktirasyon res “vyab”, kan li pa vyab.

Dan lindistri tekstil, nomb lanplwa ki ti otur 90,000 dan bann lane '90 finn diminye par plis ki 50,000 dan sa sektor la. Lizinn pe ferme, e ena ki pe delokalize ver Madagascar, Lend ek Bangladesh. Antretan Guvernman Moris pe plede ar Guvernman Leta Zini pu kontiyn benefisy lavantaz AGOA pu exportasyon tekstil ver Leta Zini, avek anretur akseptasyon kondisyon ki inperyalis Amerikin inpoze pu konform avek zot politik etranzer.

Dan sektor turism, sityasyon finn agrave buku avek kriz dan Zonn Euro. Onivo Moris, telman finn konstrir lotel ki asterla ena enn sirplis nomb lasam lotel konpare avek nomb viziter. Anterm lasam, Moris ena kapasite pu resevwar 1.5 milyon turis par an, me nomb kliyan pa pe ariv enn milyon par an. Ena lotel ki finn fer fayit ek ena pe ferme su pretext renovasyon, kot travayer finn perdi lanplwa.

ICT enn sektor ki finn benefisy sibvansyon indirek depi program *Youth Employment Programme* dan sa moman kriz

la, pu li sirviv. ICT enn sekter ki byin frazil e ki depann lor marse exteryer pu sirviv, dayer an 2011 nu finn truv kimanyer *Infinity* finn bankrut e finn lisansye travayer san konpansasyon.

Kriz landetman

Amezir kriz dan diferan sekter pe agrave, landetman pe deplizanpli vinn pli lur pu bann konpayni ek bann menaz. Li enn landetman ki liye ar lonn ki pa performan, e ki liye osi ar difikilte sak menaz pu fer de-but zwenn akoz ogmantasyon dan kud lavi.

Dan konstriksyon, det dan sa sekter la finn ariv Rs77 milyar. Ena batiman ki pa finn kapav konplete e ena lezot ki pa pe gayn okipan. Apar enn-de proze IRS, pena gran proze konstriksyon an santye.

Andetman dan sekter turist finn ogmante par Rs2 milyar dan lespas enn an pu ariv Rs48 milyar rupi an 2014.

Det dan sekter komers finn ariv Rs30 milyar ek det bann menaz finn ogmante par plis ki Rs3 milyar pu, li osi, vinn Rs30 milyar rupi.

Sekter finansye ki finn montre krwasans dan sa lepok kriz, sirtu kan zot finn benefisyer *windfall gains* avek rupi feb, pe kumans sibir lefe kriz andetman dan bann lezot sekter.

Sa andetman sekter prive expoz gravite kriz sistem kapitalis dan Moris ek so lefe destruktif lor sosyete dan Moris.

Tu sa bann det la anliss det menazer, sirtu dan konstriksyon, turism ek komers, li pe met presyon tro for lor sekter banker, limem. Enn kriz finansye pa ditu inposib.

Demokratizasyon lekonomi swa “Crony Capitalism”

Politik pu “demokratizasyon lekonomi”, li anfet slogan pu Navin Ramgoolam ek rezim Travayis favoriz devlopman enn seksyon burzwazi ki servi puvwar ek faver deta pu li agrandi. Pandan reyn Travayis dernye 4

an, sa *burzwazi deta* la, finn benefisyer faver dan diferan domenn dan Moris, kuma itilizasyon laplaz piblik pu biznes asosye avek lindistri turis, devyasyon sime pu agrandi lespas sertin lotel, fasilite pu lans bann liniversite prive, konsesyon lor prodiksyon elektrisite atraver lenerzi solar ek sarbon ek osi bann lezot kontra dan para-etatik.

MMM/PT dan “kan sekter prive”, MSM-PMSD pa kredib

Sekter prive byin anfaver sa lalyans MMM-PT. Uvertman bann reprezantan patrona kuma Tim Taylor, Rajiv Servansingh, Lindsay Rivière, finn koz anfaver sa lalyans ki ena enn politik ekonomik ultra-liberal ki dan zot lintere. Savedir ki Sekter Prive pu met presyon pu ki prosenn Guvernman kontiyn politik pu gard rupi feb, pu gard anplas lezislasyon ki anpes, blok e retard revandikasyon travayer. Li pu osi met presyon pu Guvernman vinn aktiv dan prosesis privatizasyon. Sekter Prive pe anvi enn Guvernman for ek enn lopoziyon feb, kan pe inplemant zot azanda politik.

Fas a lalyans MMM-PT, lopoziyon MSM-PMSD pa kredib, etandone, ant-ot, zot ti dan Guvernman zot-mem dan diferan

moman pandan sa dernye 4 an, e zot finn swiv mem kalite politik. Dayer Xavier Duval ek Pravind Jugnauth finn fer buku konsesyon a sekter prive pandan ki zot ti Minis Finans apre 2010. Zot finn ena enn politik ki finn favoriz depresyasyon rupi ki finn amenn *windfall gains* pu sa bann sekter ki ankriz. Ankor enn fwa se travayer ek dimunn mizer ki finn bizin peye pu sa kalite politik la.

Program LALIT

LALIT opoz sa kalite politik ekonomik ki pa dan lintere lamas dimunn ek travayer. Anmemtan nu pe kritik politik ekonomik ultra-liberal bann parti burzwa, anmemtan nu pe propoz *Program Pu enn Lekonomi Alternatif*. Nu program li viz pu kreasyon lanplwa dan kad devlopman enn program pu sekirite alimanter ek pu prodiksyon lenerzi renuvlab. Sikse sa program LALIT la, li repoz lor enn politik agrikol ki liye avek bann lizinn pu transformasyon prodwi alimanter, ek enn politik pu devlop lapes ki anmemtan lor enn gran lesel, anmemtan sutenab. Li enn program ki anmemtan expoz febles e remet ankestyon sistem kapitalis, e ki pur enn sosyete kot ena egalite ek lazistis.

Referans & Linnks

* A Brief Outline of the Economic Situation (in Kreol): Extre tur dorizon politik Rada Kistnasamy-Ziyet 2014

Link websayt: <http://www.lalitmauritius.org/viewnews.php?id=1623>

* Mitasyon dan kontext kriz dan lekonomi Kapitalist: Papye Seminar par Rajni Lallah-Fev 2014

News section, lalitmauritius.org, page 2; Link websayt: <http://www.lalitmauritius.org/viewnews.php?id=1574>

* “Economic Crisis” – a Marxist perspective, by Lindsey Collen (in Kreol); Papye par Lindsey Collen- Ut 2013:

Link websayt: <http://www.lalitmauritius.org/viewnews.php?id=1522>

* Editorial: Kriz Ekonomik li Moter Kriz Politik ek Sosyal, dan Revi No 109, Zin/ Ziyet 2013

Link websayt: http://www.lalitmauritius.org/resources/documents/213-Magazine_revi_lalit_number_109_%28creole_version%29.pdf

* Agrikiltir, Agro-Indistri & Elektrisite - Politik Ekonomik Alternatif - An Alternative Political Economy (2005)

Booklet 20 Paz, P3 seksyon Documents, Lalitmauritius.org

Link websayt: <http://www.lalitmauritius.org/documents.php?pg=3>

LARMONI AVEK LANATIR:

Pu enn PEI *ek enn* PLANET EKOLOZIK

**Zordi lanvironman nu bul later li menase par ravaz
ki sistem kapitalist pe fer. Pena kontrol sosyal lor sa devastasyon la.**

Sa papye la divize an 3 seksyon, kot nu get destriksyon lanatir onivo lemond an antye, lera dan kad Repiblik Moris, e finalman nu get 5 lax program LALIT pu enn lekoloji integre avek enn lekonomi transforme.

Sistem kapitalist ek destriksyon lanatir dan lemond

Program LALIT lor lekoloji kontraste avek lezot muvmann pu lanvironman “maynstrim” dan Moris ek lezot pei dan sans ki la plipar muvmann pe rod met enn pansman lor problem “an aval” tandi ki Lalit takel sa depi so surs: sistem kapitalis. Sistem kapitalis dan so fonksyonnan responsab pu tu bann gran problem ki Mama Bul Later pe fer fas azordi. John Bellamy Foster, gran ekrivin lor ekoloji, finn dekrifte sa bann problem prinsipal la:

- to lasid dan Losean pe ogmante
- ozonn dan stratosfer pe detrir
- sikl nitrozenn ek fosfor menase
- dilo du globalman pe ize
- sanzman dan itilizasyon later (e.g. de-forestasyon)
- biodiversite pe perdi (terest ek marinn)
- tro buku ayrosol dan ler
- polisyon simik.

Sertin dan sa lalist la finn deza ariv enn pwin non-retur, setadir finn debalanse opwin ki li difisil pu retruv enn lekilib. Li rezwenn se ki Marx/Foster ti pe dekrir antan ki “*metabolic fractures*” – e li pe arive dan manyer vizib ek invizib.

Tu sa problem la interkonekte, e enn program lor lanvironman pu bizin get zot ansanb. Destriksyon lanatir al ansanb avek opresyon

klas travayer. Dan mem manyer, nu kapav anvizaz proteksyon uswa “reabilitasyon” lanatir kan klas travayer ena mwayin prodiksyon dan so lamin, e nu napli ena sa “alienasyon” ki vini avek sistem kapitalis. Dan enn mod de prodiksyon egaliter ek demokratik, tu dimunn kapav truv lintere pu get lanatir enn lot manyer – antan ki et imin nu form parti lanatir.

Repiblik Moris

Lanvironman dan Moris ek Rodrig finn sibir bann gran bulversman siksesif depi lepok kolonyal, e kapitalism nu lepok finn kontiyn lor sa mem trazektwar la. Azordi, tu laspe nu lanvironman teres ek marin pe afekte.

Deforestasyon extrem – Moris finn sibir enn destriksyon lafore sever, depi lepok Olande, vini mem ziska destriksyon enn parti lafore Ferney resaman. Erezman manifestasyon finn anpes plis dega.

Ler – Nu sityasyon zeografik antan ki enn ti zil permet ler sirkile.

Me suvan ena bann ka raporte problem polisyon ler dan landrwa kot ena gro lindistri. Klas travayer suvan truv zot dan bann zonn a risk. Prodiksyon lenerzi pe servi tuzur lenerzi fosil an mazorite. Transpor loto prive, ek konstruksyon nuvo sime ek loturut pe kontribye ankora polisyon ler ek pa pe amenn okenn solisyon dirab.

Dilo du – Repiblik Moris konsidere enn “*water stressed country*”. Buku delo du pe perdi dan tiyo. Nuvo devlopman lotel, golf ek IRS pe met pli buku stres lor nu resurs delo du. Delo du kapav vinn pli difisil pu gayne avek sanzman klimatik.

Degradasyon later – Beton ek koltar, bann IRS, *shopping malls* ek lezot devlopman pe ranplas later agrikol partu dan pei. *Topsoyl* pe ale, e pa pe ranplase. Stratezi devlopman Moris pa integre, e lekosistem pe afekte. Sekter prive ki pe fer bel bel kanpayn kont polisyon, parmi premye ki pe kontribye dan degradasyon later agrikol, e tu problem ki vinn avek monokiltir kann ubyin devlopman turistik kuma IRS. Osi, byodiversite dan Moris parmi pli menase lor later.

Zesyon dese – Nu nepli kone ki nu pu fer ar salte e lezot dese. Dan losean, ena plas kot ena milye kilomet plastik ek but dese, ki pe tuy kreatir marinn. Problem manejmennt dese dan Moris pe vinn de-plei-zan-plei difisil osi – an memtan ki kapitalis pe fer kanpayn pu diminye dese dan pei, zot mem pe prodwir tu sa dese la.

Lakot ek lamer – lekosistem lamer finn degrade sitan ki ena plas bann siantis pe dir ena enn

“shift” dan ekosistem. Napli ena pwason pu lapes, koray pe mor, e bann abita kuma manglye ek “herbiers” marin pe kontiyn detri par nuvo devlopman. Pena sifizaman linformasyon lor linpak lotelri ek devlopman lakot lor lanvironnman marin.

Polisyon simik – Pena kontrol uswa linformasyon lor deversman simik bann lindistri ek ki kantite nu later deza afekte.

Lenerzi – Mazorite lenerzi vinn depi bann surs fosil ek byin polian. Prodiksyon lenerzi finn privatize avek bann Independent Power Producers, ki pa finn montre okenn lintere pu al ver lenerzi renuvlab, pandan ki lezot devlopman kuma CT Power pe fer deba.

Langazman Leta dan bann Konvansyon Internasyonal, proze *Maurice Ile Durable* ek bann lezot polisi pa finn permet evit degradasyon lanvironman. Anmentan, ena enn esor bann ONG ki pe rod protez lanvironman, me ki pe oblize mars lame dan lame avek bann premye polier, ek serk visye la pe kontinye (Dan Lamerik, inn fek truve ki “The Nature Conservancy” ti investi li mem direkteman dan drilling petrol).

Program Lalit

Lenerzi renuvlab

Lenerzi pa kapav dan lamin sektor prive ki pe rod prodir a profi. Bann tablisman enn legzanp flagran kot zot sipoze bril bagas me finalman zot pe prodir 75% (ubyin plis) elektrisite depi sarbon. Prodiksyon lenerzi bizin nasyonalize e miz lor lenerzi renuvlab – lenerzi soler, lenerzi divan ek depi vag. Teknolozi azordi permet nu devlop sa sektor la donk pena okenn rezon pu ki nu pa miz lor la.

Lagrikiltir integre – agro-ekoloji Dan enn stratezi plant manze lor later tablisman, li donn nu lokazyon pu retablir enn byodiversite agrikol ek enn lapros “agro-ekolojik”. Prodiksyon agrikol, kan servi teknik agrikol tradisyonel ek organik, kapav anrissi later, ogmant nomb espes insek ki benefik pu prodiksyon manze, ek lerla pa pu bizin servi pestisid ek fertilizan. Lasante dimunn pa pu an danze kuma li ete aster la, ek sa kapav asir sekirite alimanter dan pei. Enn lapros integre kapav pran an konsiderasyon nu byodiversite lokal, kot devlopman agrikol enn kote pa met an peril nu lafore, larivyer ek resurs indizenn ek endemik, kuma monokiltir kann inn fer.

Resurs marinn

Bann resurs marinn bizin proteze anfaver dimunn ordiner, klas travayer ek peser, ek pa anfaver enn ponye kapitalis. Bann zonn proteze dan lagon bizin zere par dimunn lakot ek dan landrwa, ek akse a laplaz ek lamer bizin lib ek gratis. Bizin investi dan devlopman enn lindistri lapes andeor lagon ek dan zonn ekonomik Moris ki dirab.

Polisyon

Lalwa, reglemantasyon ek so laplikasyon lor polisyon simik, ek polisyon ler bizin ranforse. Bann lindistri kapitalist bizin “accountable” par rapor a sa ki zot pe prodwir, ki pe kontribye a ogmantasyon dese dan Moris uswa an term polisyon later ek lamer, ek ler.

Internasyonal

Leta bizin angaz li dan lalit pu sov lanvironnman onivo mondyal.

BIZIN LIBER MBC DEPI REZIM

Sak mwa, CEB fer nu pey MBC Rs150 pu nu gayn drwa ena enn televizyon. Mem si dimunn pa get MBC, li bizin peye. Laplipar dimunn dan Moris dan klas travayer, e zot kontribiye plis ki klas kapitalist, ki enn klas byin tipti anterm nomb. Me, pena okenn kontrol demokratik. Atraver reklam peye, kapitalis ena enn sertin kontrol. Leres kontrol li dan lame Rezim.

Kote nuvel, MBC fer enn masak tule swar. MBC fer propagann a-la-Nazi pu rezim opuvwar. Sa finn anpire su reyn Dan Callikan.

Kan PT ek MMM siyn zot lakor, MBC fer enn montaz, azut enn jinngul, e prozet zot sinbol.

Se Premye Minis antan ki Minis Linformasyon ki nom Direkter, Chermenn ek manb Bord aktyelman. Su proze 2yem Repiblik, si PT-MMM gayn 3/4, se Prezidan ki pu nom Direkter ek Chermenn Bord MBC. Alor, zot redevab vizavi rezim opuvwar. Zot pa santi zot bizin rann kont a piblik.

Ladireksyon MBC pa zis inpoz vizyer Guvernman lor tu telespektater, me li osi blok kapasite intelektuel ek kreativite so prop staf. Liberte ekspresyon invite MBC osi sansire kontinyelman.

LALIT viz transformasyon MBC an plizir diferan senn piblik indepandan. Dayer, mem BBC li ena bann “Konsey Lodyans” rezyonal. Nu propoz al pli lwin e introdri eleksyon nasyonal pu 3/4 manb bord, par tu dimunn ki pey redevans TV sak mwa. Seki eli bizin natirelman osi revokab atraver enn petisyon elektoral.

Sa Bord la pu bizin swazir Direkter, e li bizin cheke ki tu kuran politik reprezante dapre zot prezans lor terin, lor baz mezir obzektiv. Sa Bord pli demokratik la pu osi ekut doleans e konplint depi telespektater.

Referans & Links

LALIT so program lor “ekoloji” li onnlayn:

http://www.lalitmauriti.us.org/resources/documents/169-Ecology_and_environment.doc

Kapav osi lir par John Bellamy Foster an Kreol

http://www.lalitmauriti.us.org/resources/documents/169-Ecology_and_environment.doc

KI ETE SOSYALISM, VRE-VRE?

**Ena buku demagozi Moris. Tu parti deklare ki zot “sosyalist”.
Me, ki exakteman “sosyalism” ete, an verite?**

Dan Moris, preske tu parti politik dir dan miting ki zot “sosyalist”. Navin Ramgoolam fek anonse ki li ek Bérenger sel parti dan “Internasyonal Sosyalist”. Ena mem parti ki ena “sosyalist” dan zot nom, kuma MSM.

Zot tu dir dan miting ki zot defann “travayer”. Ena mem tuzur apel “Travayist”, an memwar sa bi la. E, plizir ena “militan” dan zot nom, pu fer krwar zot tuzur depann lor enn veritab aksyon lamas dimunn.

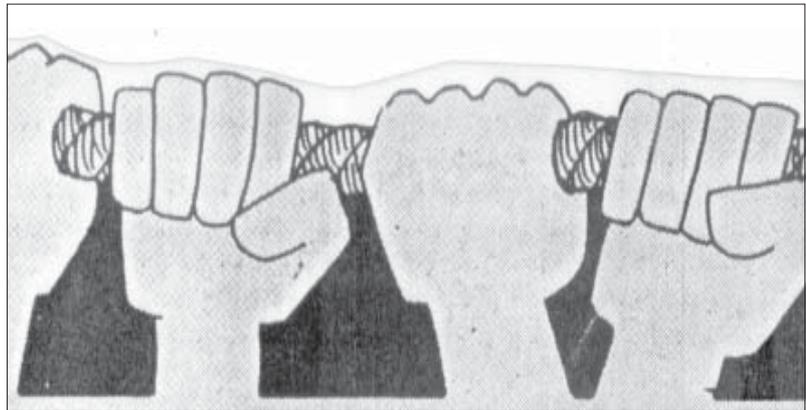
Tu sa li demagozi. Li enn siyn ki klas travayer Moris/Rodrig ase for pu li exziz enn tel vokabiler depi politisyin, me pa ase for pu li fors zot met zot parol an aksyon. Anmemtan, lamas dimunn Moris finn kumans vreman degute ar politik MMM, PT, MSM ek PMSD. Li vre ki zordi lamas dimunn *ule* enn lot kalite politik.

Me, nu dan LALIT, ki reprezant sa nuvo kalite politik pli demokratik la, ki viz veritab sosyalism, nu bizin pran buku lapenn pu definir ki LALIT ule dir, kan nu dir nu enn parti ki ule amenn “sosyalism”.

Lor la, apre plis ki 30 an matrakaz ideozik o-nivo mondyal, depi ladrwat ek depi defanser lekonomi kapitalist ultra-liberal, konsep “sosyalism” finn vinn byin flu pu buku dimunn. Me, apre kriz finansye ek resesyon mondyal dernye 7 an, kriz alimanter ek lanvironnman ki reprezant enn menas pu limanite limem, asterla mem ideolog pro-kapitalist pe met an-kestyon viabilite sistem kapitalist.

Asterla lalit pu enn alternativ sosyalist finn revinn santral dan deba.

Sosyalism li reprezant enn stad iltim dan veritab demokrasi: kot tu desizyon politik ek ekonomik

rest dan lame lamas dimunn. Se pa kapitalist ki bizin desid ki pu prodir, e dan ki kondisyon; se pa enn birokrasi politik ek administratif ki bizin etabli kad dan lekel dimunn viv e travay. Evantyelman tu mwayin prodiksyon bizin vinn propriete kolektif, e vinn su kontrol kolektif sosyete. Kumsa pu fini avek sa inegalite sosyal striktirel ki mod prodiksyon kapitalist ek sosyete-de-klas prodir.

Me pu nu atenn sa bi la, li neseser ki nu elabor enn program delit ki depas enn seri ti reform ki finalman nek stabiliz sa sosyete burzwa ki zordi responsab pu kriz, lamizer, ek katastrof lanvironnman. Sa program de-lit la li baze lor enn mobilizasyon permanan klas travayer, zenn, muvman fam, somer, ek tu lezot salarye ki viktin inegalite sosyal. Dan nu lalit, li osi neseser konvink bann akademik ek intelektuel ki sosyalism li reprezant sel alternativ. Li neseser konvink lamas dimunn ki sa demokrasi burzwa ki nu ena zordi, li pa kapav ranplas nesesite sa mobilizasyon permanan baze lor enn program: se pa 3 lakrwa sak 5 an ki pu elimin lamizer ek inegalite sosyal.

Nu program de lit, li baze lor bann demand pu lekel klas travayer pare pu mobilize zordi, me bann demand ki artikile dan enn tel fason ki zot met an kestyon

lozik kapitalist, zot viz pu amenn enn dinamik ki pus dan direksyon sosyalism. Lalit pu sosyalism li enn proses kot lalit de klas ki travayer amene sak zur lor so sayt travay, dan landrwa kot li reste, li prodir enn konsyans politik ki nepli prizonye lozik ideoloji burzwa. Se enn konsyans politik ki neseser, pa bann muvman sosyal ki reprezant finalman zis enn form rezistans a kapitalism ultra-liberal, san ki ena devlopman enn alternativ sosyalist.

Enn program de lit, li pu rest lor papye si nu pa reysi batir enn muvman, enn lavwa for pu defann ek propaz program la. Sa program ek muvman, zot pu rest izole si nu pa konsyaman, ek an permanans, donn li enn dimansyon internasyonalist: partu dan lemond ena muvman politik ki pe al dan mem direksyon. Nu kapav aprann ek kontribiye buku atraver enn ko-operasyon internasyonalist.

Dan tu nu bann aksyon, priz de pozisyon, parti LALIT viz elaborasyon kontinyel sa program la, viz konstrikasyon sa muvman la, e viz devlopman lyin *internasyonalist* san lekel nu konba pu sosyalism pu rest izole ek inefektif. Nu viz enn revolisyon sosyalist ki pu pran enn form mondyal.

ANTRAV a LALIBERTE

DANZE NUVO KART I.D.

Listorik ek pozisyon LALIT depi 1986 ziska zordi

Depi 28an asterla, LALIT, sel parti politik ki finn koeran lor so bann aksyon kont ID Kard. Anfet, LALIT, deza an 1986, alor ki Kabine Ministeryel ti desid pu al delavan avek introdiksyon sistem kart idantite, ti sel parti ki ti pran pozisyon kont kart la e ki ti denons danze abi ki pu ena ek kontrol Leta lor tu individi dan pei.

Depi lerla, LALIT, non selman pa finn aret pran pozisyon kont kart idantite me osi, kontinye denons bann danze asosye a enn tel kart.

Depi 1996, LALIT, ti sel parti politik ki ti fini predir tu sa deriv asosye avek introdiksyon enn ID Kard kuma nu pe truve pe arive zordi. Alepok, deza, LALIT ti opoz stokaz linformasyon santralize ki li an-relasyon avek lasante, eleksyon, etc. Ant 1996 ek 2000, LALIT finn kontinye kritik bann diferan Guvernman ki finn ule, a diferan peryod, introdri enn ID Kard pli represif (sirtu an 2000, alor ki Ramgoolam Premye Minis, kan ti ena enn *National Identity Card (Amendment Bill)* ki inklir pran lanprint e fors tu dimunn ki pe aplay pu enn ID Kard donn zot lanprint – sa proze la finn tonb a-lo kan eleksyon zeneral ti koste). An 2004, plizyer manb LALIT ti al depose divan *Select Committee lor Electronic Voting*, kot nu ti opoz introdiksyon enn ID Kard pu vote; bizin plito vizilans tu bann azan.

LALIT so kanpayn kont ID Kard finn pran buku plis lanpler ek tus buku plis lamas dimunn ant 2013 ek 2014 kan li vinn kler ki Guvernman PT-PMSD, avek alepok sutyin MMM ek MSM, ti pe al delavan avek introdiksyon enn nuvo ID Kard ki biometrik, e

ki ti pe kumans fors tu dimunn donn zot lanprint. Pandan sa peryod la LALIT sel parti politik ki finn amenn enn kanpayn intans pu denons enn Leta Sirveyans; LALIT finn asosye limem dan enn fron komin avek lezot lorganizasyon pu denons manipilasyon Guvernman ek danze nuvo ID Kard. Pandan sa peryod la, LALIT finn deklans enn seri aksyon : siyn petisyon lor nom lorganizasyon, distribye trak, fer kanpayn lafis, fer e poste video YOUTUBE, avoy enn let uver a lider lopolizasyon, avoy let a diferan konseye vilaz partu dan Moris e organiz rankont avek zot, ekrir DPP. Tu sa bann aksyon la finn truv zot apoze dan enn aksyon kolektif ek masif ki LALIT finn fer an Ziyet 2014 kot Sant Konversyon Rezistrar Zeneral dan Porlwi.

Azordi, LALIT sel parti politik ki ena enn pozisyon kler ek piblik lor kart idantite. Li tenir an 5 pwin prinsipal:

1. LALIT kont sirveyans bann individi par Leta ek par bann konpani prive ki rul sa sistem kart idantite la alor ki sak individi ena drwa a “privacy”.
2. LALIT an faver ki sak individi ena drwa pu sirkil libreman san ki zot bizin sarye enn pas ubyin “pass”.
3. LALIT ena enn apreansyon ki linformasyon personel kapav al an posesyon firm prive, labank, servis sekre, etc.
4. LALIT truv sa proze ID Kard la byin kute. Dan enn kontex kot ena kriz ekonomik ki pe bat anplin, somaz pe agrave e ena kriz lozman dan pei, eski li ti nesaser ki Guvernman depans 1.5 bilyon rupi lor enn tel kart?

5. LALIT truve ki sa nuvo kart la menas prezonpsyon dinosans ki enn prinsip de baz dan nu liberte.

LALIT denons manipilasyon Guvernman Ramgoolam pu inplemant sa nuvo kart la

Guvernman PT-PMSD finn, denn fason byin malin ek meskin, introdri e glis dusman – dusman dan bann lalwa diferan kloz ki amenn konkretizasyon sa nuvo kart la zordi ek osi so laspe pli represif.

Deza an 2009, dan *The Finance (Miscellaneous Provisions) (No. 2) Act 2009*, ti kasyet ID Kard biometrik ladan. Dan seksyon 10A. *Transitional Provisions*, li dir ki “every holder of an existing identity card shall, within, 12 months of the commencement of section 15 of the Finance (Misc. Provisions) (No. 2) Act 2009 or such other period as may be prescribed, apply for a new identity card [sinon li] liable to a fine not exceeding 100,000 rupees and to imprisonment for a term not exceeding 5 years” ek dan seksyon 15. *National Identity Card Act Amended*, li mansyonn informasyon biometrik “(a) in section 2, by inserting, in the appropriate alphabetical order, the following new definitions – “biometric information”, in relation to an individual, means data about his external characteristics, including his fingerprints...(c) allow his fingerprints, and other biometric information about himself, to be taken and recorded.”

Lerla sa nuvo kart idantite la truv so konkretizasyon dan *National Identity Card (Miscellaneous Provisions) Act 2013*

kot seksyon 7 amande, an 2013, pu ki li dir kimanyer u oblize prezant u kart ar enn ofisye lapolis “*produce his identity card within such reasonable period to such person and at such place as may be directed by the person making the request*” sinon ki riske ariv u? Lamann Rs 100,000 ek prizon 5 an. Anmemtan, finn amand *Civil Status Act* ki form parti dan sa nuvo lalwa la kot li dir “*such other particlars as may be described*”. Saverdir ki Lotorite kapav egziz u furni ninport ki linformasyon lor u kart ID ubyin dan so databes, par enn sinp “*Regulation*” san mem sanz lalwa la.

LALIT denons e expoz finansman proze ID Kard

Guvernman finn investi buku kas dan sa proze ID Kard la ki anfet enn zuti plis represif ki itiliter. Finn alwe enn bidze 1.5 bilyon rupi a sa proze la, ki reprezant lamone piblik. Guvernman finn degiz sa proze la kuma enn proze “*Government to Government*” save-dir ki li sipoze ant Guvernman Moris ek Guvernman Singapur me dan la pratik, li pa leka. Anfet, LALIT, sel parti politik ki finn expoz sa manipilasyon la (ki finn rebran par lapres) par fer bann resers intansif lor finansman sa proze la. LALIT finn dekuver ki

ena buku konpani prive dan Moris ki pe benefisye sa kas la ek pa Singapur. Bann gro konpani prive ek para-etatik (MCCI, LEAL, VALDUS, BAI, etc) ki pe truv enn lintere ekonomik, pu zot mem, dan sa nuvo ID Kard la ek ki pe kadre avek program elektoral PT; demokratizasyon lekonomi kot bann kapitalis ki pros avek Guvernman pe benefisye ekonomikman depi sa proze la.

Seki LALIT pe reklame

LALIT sel parti politik ki finn ena (ek tuzur ena) bann demand konkre par rapor a kart idantite. Azordi nu bann demand pe gayn deplizanpli sutyin depi lamas dimunn sirtu kan dimunn truv laspe represif ki sa nuvo kart la ena.

Ki LALIT pe revandike:

1. Ki sispann deswit tu prosedir pran lanprint ledwa dimunn inosan ek foto biometrik.
2. Ki detrir databez santralize. Fer sa parey kuma Guvernman finn fer an Angleter an 2010.
3. Ki dezaktiv sa pis ki ena dan bann kart ki finn fini livre.
4. Ki servi nuvo kart la selman kuma ansyin kart ti servi.
5. Ki amand lalwa pu ki nepli obligatwar prezant nuvo kart idantite a okenn ofisye lapolis.
6. Ki li pa obligatwar pu posed enn tel kart.

7. Ki amenn *Freedom of Information Act*. Kumsa dimunn kapav kone ki linformasyon Leta pe stoke lor li.

LALIT montre lyin internasyonal dan inpozisyon nuvo kart ID

Introdiksyon ID kard Biometrik dan Moris pa enn zafer nuvo ek li sirtu pa enn zafer “modern” kuma Guvernman pe rod fer nu krwar. Anfet finn ena, e ankor ena, enn muv internasyonal pu esay adopte bann kart biometrik. Sa bann muv la finn swa fayir ubyin gayn telman kritik ki diferan Guvernman partu-partu dan lemond, zot pe bizin met aryer. Pandan sa proses la, ankor plis danze asosye ar kart biometrik finn expoze.

An 2006, dan Langleter, Guvernman Labour ti introdri kart biometrik (parey kuma pe fer dan Moris, zordi). Sa finn sulev enn tole extraordiner dan Langleter parmi lamas dimunn ki finn opoz sa kart la masivman. An 2010, malgre lefet ki ena dimunn ki ti fini pran nuvo kart la, dan 100 zur nuvo guvernman ki ti eli, finn detrir tu databez santralize ek tu data ki ti fini pran e finn fer sa bann nuvo kart la vinn initalizab.

An 1985, dan Lostrali, ti ena enn premye propozisyon pu introdri enn nuvo kart idantite. Me ti ena buku blokaz politik, arezon, ki finn kapot sa proze la. Guvernman Lostrali finn re-eseye an 2006 me ankor enn fwa zot finn bizin abandonn sa proze la aköz bann kritik masif depi lamas dimunn e depi politisyin dan Parlman.

An 2006, dan Izrael, finn ena gran fwit linformasyon depi enn databez santralize. Fwit la ti fer par enn ex-fonksyoner. Tu linformasyon, inklir data medikal ek detay lor adopsyon, lor plis ki 9 milyon Izralyin finn vinn disponib lor ininternet. Anfet, Databez la finn al fini dan lame bann mafya dan Izrael.

Dan Lend, pe ena buku problem avek nuvo kart biometrik. Ti introdri enn nuvo kart biometrik (*Aadhar Card*) ki ti sipoze

volonter. Me depi lane dernyer, Leta finn kumans exzize ki dimunn prezant zot kart biometrik kan pe dimann pansyon, fer demars maryaz dan Leta Sivil ek pu gayn bann sibsidi lor bobonn gaz. Sa finn amenn sulevman kont sa kart biometrik la e pe ena ka dan lakur, zordi, ki pe konteste so konstitisyonalite. Zizman interlokitwar Lakur Siprem Lend finn rann li ilegal pu priv enn dimunn enn servis zis akoz li pena sa kart la. Nuvo Guvernman Modi pe zwenn tase ar so fason prosede ar kart la, li osi.

Gras-a sa bann resers ki LALIT finn fer lor kart biometrik dan lemond, sa finn montre kuma o-nivo internasyonal e sirman su presyon bann Leta inperyalis, pe esey dan tu but lemond vinn delavan avek sistem kart biometrik. Me lefet ki lamas dimunn, su inpilsyon bann parti degos, ariv realiz danze ek abi ki sa kalite kart la kapav amene, sa proze kart biometrik la, pe ek finn vinn, deplizanpli, inpopiler.

LALIT denons inaksyon bann lezot parti politik dan Moris lor danze nuvo ID Kard

Kan nu analize kuma bann lezot parti politik finn reazir fas a sa proze la, LALIT pa truv li etonan ki dimunn, an zeneral, finn truv zot mem forse pu al tir sa nuvo kart la. Li devwar bann parti politik, ki pa dan Guvernman, pu expoz ek denons danze, abi, manipilasyon e pu sutenir lamas dimunn kont enn tel proze. Malerezman bann parti ki konpoz Lopoziyon yer ek zordi, finn fayir dan sa sinp aksyon la.

Dan tu sa kanpayn kont ek dan tu sa inpopilarite sa nuvo kart la, alor ki MMM antan ki Lopoziyon tu sa letan la, ti pe bizin sezi lokazyon pu kritik Guvernman lor sa nuvo kart la, olye li fer sa, li koz enn-de fwa, apre sa nu nepli tann li. Anfet, klernan, MMM finn vande lor sa size la parski alor ki Bérenger ti anonse ki li an faver destriksyon databeys santralize an Zin, enn semenn avan ki li

kumans so bann diskisyon otur enn lalyans avek PT, ala li anonse ki li pu premye dimunn pu al tir so kart kan bann kes Lakur fini. Alor, azordi, kan MMM finn ranz li kote Guvernman, li pe kareman vande. Li pe bliye ki Guvernman Ramgoolam finn fors dimunn donn zot lanprint, intimid dimunn, menas dimunn pli vilnerab dan sosyete, bliye ki sayt MNIC pena okenn sekirite, ki enn hard-dis Leta Sivil ti paret perdi, ki finn pruve o-nivo internasyonal ki sa kart biometrik la danzere, etc. MMM pa truv tusala skandele, e li res “de-marb” divan propagann kontinyel Guvernman ek MNIC pu met presyon lor dimunn pu al tir sa nuvo kart la. Nu bizin pa bliye, osi, ki kan Alan Gannoo ti Lider Lopoziyon, dan labsans Bérenger, li ti dir, dan Parlman, ki li ena “*No quarrel*” avek nuvo kart idantite ki pu ena informasyon biometrik. Asterla, Bérenger pe vinn dir li ena “apreansyon” lor *data-base* santralize. Li dir, “Pena garanti kont haking”. Purtan, so alye, Navin Ramgoolam, pe al delavan avek proze la ...

MSM de so kote, finn omwin, met enn kes Lakur. Me la, osi, zot kes li pa kont pran lanprint, me kont databeys santralize. Li vre ki li danzere ki stok tu nu bann linformasyon personel dan enn databeys santral kot pena garanti sekirite, e kot ena danze “*Big Brother*” me seki pli soka se ki li inakseptab ki fors enn dimunn donn so lanprint dizital. Mem DPC (*Data Protection Commissioner*), limem, finn dir dan ka Klavis, ki li ilegal fors enn dimunn donn so lanprint pu prezans, e ki li bizin enn zafer volonter.

Denn lot kote, kifer e MMM e MSM, pa finn tro kapav kritik sa proze la an profonder? Miz apar Lalyans, li parski, kan ti vot sa bann lalwa ki finn mansyone pli lao, MMM ek MSM ti pe asiz dan Parlman e zot finn vot pu sa bann lalwa la. Sa evidaman finn met zot dan enn lanbara pu amenn enn kanpayn for.

LALIT so konklizyon

Kanpayn LALIT kont nuvo kart idantite, an 2014, finn enn-de bann kanpayn pli reysi ki LALIT finn amene e non selman sa, me li finn, osi, enn-de bann kanpayn ki finn plis gayn sutyin e finn tus plis dimunn. LALIT finn amenn enn kanpayn koeran (ki li ’nn kumanses tusel depi 1986), byin reflesi, e turne ver lamas dimunn. Li enn kanpayn ki viz pu expoz danze ek manipilasyon enn Leta represif. Li osi expoz sa kontrol Leta pu gayne lor tu dimunn dan pei, sirtu lor klas travayer. Kanpayn osi expoz manyer ki Guvernman travay dan lintere gran kapitalis, inklir burzwazi deta. Kanpayn la anmemtan montre presyon inperyalis pu met dibut enn Leta sirveyans dan tu pei. Sirtu, nu finn axe nu politik lor nesosite pu al ver sosyalism. Dan enn kontek kot kriz ekonomik pe vinn deplizanpli evidan e kot povrete, inegalite sosyal, linzistis ek somaz pe pran lanpler dan pei, li inportan ki nu rekonet ki nu bizin enn sistem demokratik ki kontrol lekonomi e ki garanti egalite pu tu dimunn dan sosyete e non pa enn Leta ki pe rod kontrol so bann sitwayin e pe zet larzan piblik, dan enn zuti represif dan lame Leta.

Aster la ki dimunn pe kumans realize ki bann parti tradisyonel ki dan Parlman, zordi, e ki finn opuvwar a diferan peryod, pa ule sanz sosyete e pa kapav sanz sitiasyon prezant, LALIT so priorite politik se pu mobilize otur enn program sosyalis. Kan nu viz laliberte depi Leta, nu pa kapav, antretan, anfaver ena enn sistem sirveyans par Leta.

REFORM ELEKTORAL & 2yem REPIBLIK: ENN “TOXIC BUNDLE”

Ramgoolam ek Bérenger, dan enn fason danzere, finn anvlop tu kalite mezir ansam dan enn parsel anplwazone. Li inportan pu kone ki ena dan sa parsel la.

Dan eleksyon ki pe vini, Ramgoolam ek Bérenger pe fer reform elektoral ek partaz puvwar ant Premye Minis ek Prezidan Repiblik vinn pwin santral eleksyon. Zot pe prepare pu dir, “*Si u anfavere reform elektoral ek partaz puvwar, vot PT-MMM*”. Jugnauth pu dir: “Si u kont e prefer ki sistem elektoral res parey, vot regroupman otur MSM”.

LALIT dakor avek reform elektoral ki al ver plis demokrasi. Me seki Ramgoolam-Bérenger pe propoze, li na pa pu amenn plis demokrasi. E zot proze “partaz puvwar” ant Premye Minis ek Prezidan Repiblik, li kareman danzere. Kan LALIT rant dan eleksyon, nu truv li inportan pu expoz danze sa diyl PT-MMM pu partaz puvwar ek anmemtan servi eleksyon zeneral kuma enn mwayin pu mobilize pu enn veritab reform elektoral, ki donn plis puvwar lepep, pa plis puvwar a enn Prezidan Repiblik.

LALIT get reform elektoral dan enn fason diferan depi lezot parti politik. Nu get li kuma enn mwayin pu ena *plis* demokrasi, setadir enn veritab *aprofondisman* demokrasi. Seki nu pe vize se pu travayer, salarye (ki form mazorite elektora) gayn plis puvwar ek kontrol lor Kabine Minis ek lor politik Guvernman, inkliir politik Premye Minis. Nu propozisyon viz pu ariv enn sityasyon kot natir puvwar li transforme. LALIT ule ki travayer ek tu dimunn ki kraze par reyn kapitalist devlop puvwar ek kontrol ansam lor manyer ki organiz lavi ekonomik, sosyal ek politik dan pei. Me sa gran sanzman la, li pa pu arive par enn sinp sanzman dan sistem elektoral. Sa li pu arive selman amezir enn

muvman for devlope lor baz enn program ek stratezi politik sosyalist. Sa li pu arive dan enn dinamik ki vinn mondyal.

Ideoloji dominan neo-liberal al ver *mwins* demokrasi. Li amenn enn tandans pu ki dan deba lor reform elektoral, tu parti politik apart LALIT, ek mem muvman sindikal redwir kestyon reform elektoral a get zis enn-de pwin, sakenn dan enn fason izole: reprezantasyon proporsyonel, finansman parti politik, sistem bestluzer kominal, deklarasyon kandida lor form kandidatir, limitasyon manda Premye Minis.

Burzwazi tuzur ante par rezilta eleksyon zeneral 60-0 ki ti ena an 1982 kan klas travayer ti byin for. Burzwazi pa kapav siport lide sa lafors elektoral potansyel imans klas travayer ena kan li for. Se sa lafors-la ki finn, par exanp, reysi amenn provizyon dan Konstitisyon, an 1983, pu ki nasyonalizasyon nerport ki sekter prodiksyon fer buku pli fasilman ki avan. Pu sa kalite amandman Konstitisyon la, fode ena enn mazorite 3/4. Alor, nu kapav dir ki burzwazi,

an zeneral, pa kontan sa risk enn mazorite 3/4 dan enn lepok kan klas travayer for. Alor, kan burzwazi get reform elektoral, li rod introdiksyon reprezantasyon proporsyonel ki asir li enn reprezantasyon politik dan nerport ki evantyalite, sanki get veritab kestyon demokrasi, anterm kontrol lepep lor Kabine Ministeryel.

Parti burzwa ek reform elektoral

Bérenger, Ramgoolam ek Jugnauth koze bel-bel lor demokrasi. Me kan get byin, demokrasi ki kapav elarzi atraver reform elektoral li pa interes zot. Sakenn ant zot get reform elektoral depi pwindevi kimanyer pu gayn enn sistem ki pu maximiz lafors politik *zot prop parti*. Sa, li inportan pu zot determinn kimanyer partaz puvwar dan kad enn lalyans elektoral.

Pu Bérenger ek so MMM, depi 1986, sa mo “reform elektoral”, li vedir kareman “reprezantasyon proporsyonel”. E sa li tuzur so priorite. Apre 1983, Bérenger ti

Desin H. Daumier, Lafreyer

perdi lespwar ki MMM kapav gayn eleksyon li tusel. Sa finn kwinsid avek lepok kot MMM transforme vinn enn parti ki reprezant bann swadizan “minorite”, parey kuma PMSD ti fer avan. Apre 1982, li ti kumans perdi kapasite pu li fer elir depite andeor lavil par li tusel. Reprerzantasyon proporsyonel pu li, ti vinn enn mwayin pu ki li asire ki so lafors politik, sirtu dan sirkonskripsyon riral, refleto dan eleksyon, dan Parlman ek dan formasyon enn Guvernman koalisyon.

Pu Ramgoolam, reform elektoral pa paret telman enn priorite – apar pu servi li kuma enn labwet pu lak Bérenger dan enn lalyans, kuma li finn anfet reysi fer. Ramgoolam so priorite se plito pu liye kekyon reform elektoral avek introdiksyon enn nuvo sistem Prezidansyel pu ki li gayn puvwar “monarsik”. Dayer kan li Premye Minis depi 2005, li finn azir plis kuma enn “lerwa” ki enn Premye Minis; li finn mem kree bann ti “minister” dan so biro: “minister kiltir” dan form *Culture et L’avenir*, Minister Zafer Etranzer dan form “Diego Unit”.

Antuka, LALIT truv sa kalite sistem prezidansyel kot ena enn swadizan partaz puvwar ant Premye Minis ek Prezidan enn veritab danze.

Pu MSM, reform elektoral pa enn priorite. Li satisfe avek sistem elektoral aktyel ki permet li gard enn maximem depite dan kad enn lalyans elektoral. Li satisfe avek enn sistem elektoral kot puvwar santralize dan lame Premye Minis ek so Kabine Minis.

Rezistans ek Alternativ avek kudme Bizlall so *Muvman pu enn Nuvo Konstitisyon* finn redwir reform elektoral, an 2010, a get zis sipa kandida bizin deklar kominote lor *Nominesyon Form* pu eleksyon zeneral u non. Zot seri kes Lakur Siprem ek Nasyon Zini finn telman santre lor sa pwin la, ki zot finn truv li kuma enn “viktwar” si tir sa ekzizans la. Zis asterla ki zot pe

realize ki sa “viktwar” la atase avek enn “reform elektoral” ek “Dezyem Repiblik” ki reprezant enn veritab danze. Bizlall finn depi plizyer lane fer kanpayn pu enn *2yem Repiblik* ek enn *Nuvo Konstitisyon* sanki li ena enn program politik, ni enn parti politik. Sa kanpayn propagann ki li finn amene finn prepar terin pu Ramgoolam-Bérenger zot proze sanz Konstitisyon pu zot partaz puvwar.

Danze partaz puvwar ant Premye Minis ek Prezidan

Depi 1986, LALIT finn denons proze partaz puvwar ant Prezidan ek Premye Minis sak fwa li revinn lor azanda. An 1986, nu ti denons li kan MMM ti pe propoz sa sistem la kan li ti anvi fer Navin Ramgoolam vinn so Prezidan Repiblik. Sa ti enn Bérenger so bann “scenarii”. 30 an apre, mem senaryo.

Sa kalite partaz puvwar la li danzere:

* Li pu etabli enn puvwar paralel (Premye Minis, Kabine Minis ek Parlman, enn kote, ek Prezidan Repiblik, lot kote), e sa pu permet diverzans pirman politik rezone onivo institisyon Leta, e sa, lor enn baz permanan;

* Anmemtan, paradoxalman, avek manyer zot finn batir zot plan antan ki Premye Minis ek Lider Lopozisyon ki amalgame dan enn sel proze, li riske etabli enn form *parti inik*.

* Li sirtu enn danze dan kontext kriz ekonomik zordi, kot burzwazi pe rod enn lalyans politik for ki fer travayer sarye fardo pu kriz ekonomik: atak sistem pansyon vyeyes iniversel, sibsidi lor dirilafarinn, lasante gratis, e inpoz lezot mezir losterite.

* Anmemtan, kan ena konfli ant Premye Minis ek Prezidan, ena risk kudeta si enn seksyon Leta, kuma lafors polisyer par exanp, ralye deryer enn kont lot.

* Li atas institisyon Premye Minis ek Prezidans dan enn menot kominal pli pir ki sistem bestluzer. Fale pa bliye ki sa partaz puvwar la, li implik enn partaz ant de lider parti ki ena baz kominal diferan, kuma zot tultan pe fer nu rapel. Kan Bérenger dir sa *2yem Repiblik* reprezant “linite nasyonal”, li pa pe vremen koz “linite nasyonal”, me “rekol ansam 2 but divizyon nasyonal” anterm kominal. Kan Premye Minis fini so manda, Prezidan reste. E vis-versa. Pu ena presyon kominal byin for pu seki ale la so ranplasan li dan mem baz kominal.

* Li riske amenn polarizasyon kominal kan ena konfli ant Prezidan Repiblik ek Premye Minis, ubyin mem ant 2 parti ki zot reprezante, prezizeman parski zot reprezant diferan baz sosyal, ki ena enn konpozisyon kominal.

Alor LALIT pa dakor ki liye kekyon “reform elektoral” avek proze partaz puvwar ant Prezidan Repiblik ek Premye Minis. Kan tu dimunn pe realize ki ena tro buku puvwar santralize dan lame enn sel dimunn (setadir Premye Minis), li sertennman pa enn solisyon pu santraliz sa puvwar la dan lame zis de dimunn. Bérenger fer krwar ki Premye Minis pe partaz enn parti so puvwar ar Prezidan. Kan byin gete, li plito Parlman ki pe perdi sertin puvwar. Sa, li parski Parlman pa pu ena okenn puvwar lor nuvo Prezidan, dapre sistem Ramgoolam-Bérenger, kuma li ti ena kan sa bann puvwar la ti dan lame Premye Minis. Demokrasi vedir ogmant puvwar Parlman lor Lexekitif (Premye Minis ek Prezidan), pa diminye li kuma PT-MMM pe propoze.

Demokrasi osi vedir se ogmant kontrol *elektora* lor reprezantan ki nu elir dan Parlman.

LALIT lor Reform Elektoral

Pu tu dimunn kapav poz kandida ek vinn depite:

— Tir tu antrav kuma baryer literesi, langaz pu vinn kandida ek depite; sa pu demokratiz Parlman.

— Drwa pu tu fonksyoner, travayer paraetatik poz kandida e partisip aktivman dan politik; sa pu demokratiz Parlman.

— Rann ilegal tu kontra travay ki anpes enn dimunn fer politik ubyin poz kandida; sa pu demokratiz Parlman.

— Pu travayer lot pei ena drwa vote dan eleksyon zeneral apre 3-6 mwa rezidans; etan zot pey tax e sibir lalwa isi, zot bizin ena drwa demokratik.

Ogmant puvwar depite eli (lezislatif) ek diminye puvwar

Premye Minis ek so Kabine (lekzekitif):

— 4 depite eli sak sirkonskripsyon lil Moris, 3 depite pu Rodrig, 1 pu Chagos (84 depite); plis 20 par proporsyonel.

— Diminye nomb Minis a 15 e limit li;

— Parey kuma Parlman eli par elekter, Spiker eli par Parlman, Premye Minis bizin eli par Parlman.

— Kan Premye Minis swazir so Kabine, li bizin apruve par Parlman.

Pu seki elir kontrol seki eli, drwa revokasyon a tu nivo:

— Elekter dan enn sirkon-skripsyon bizin kapav revok so depite par enn petisyon elektoral formel ant de eleksyon; dan mem fason li kapav revok enn Minis, ubyin Premye Minis, antan ki depite sirkonskripsyon;

— Depite bizin kapav revok Premye Minis, ek nerport ki Minis, a nerport ki moman ki zot ena argiman ki zot pa pe fer zot travay konvenableman.

Drwa revokasyon direk li pli bon ki inpoz limitasyon manda Premye Minis dan enn fason anti-demokratik.

Pu ranplas bestluzer kominal:

— 20 depite lor 104 elir par reprezentasyon proporsyonel ki sorti depi lalist kandida parti e ki atase avek enn sirkonskripsyon; alor, zot osi kapav revoke.

Pu ki fam reprezante

— Lamwatye kandida dan sak sirkonskripsyon bizin fam; altern kandida lor lalist, enn zom, enn fam pu ki ena parite.

Pu dekoloniz Parlman

— Introdwir langaz Kreol kuma medyom Parlman akote langaz Angle.

Referans & Linnks

Nu propozisyon finn devlope lor letan, baze lor nu program ek nu lexpertyans pu populariz li, ek finn devlope dan enn seri 6 reinyon elarzi an 2010. U kapav lir nu program pu reform elektoral andetay lor nu websayt.

LALIT's proposals on electoral reform (In Kreol)

Klik: <http://www.lalitmauritius.org/viewnews.php?id=1524>

11.06.2011 Electoral Reform

http://www.lalitmauritius.org/resources/documents/171-Electoral_reform.doc

dan seksyon "Documents" lor nu websayt.

PU ENN LAPRES LIBERE DEPI LINTERE KAPITALIST

Sistem kapitalist natirelman donn bann kapitalist enn kontrol preske total lor medya, setadir lapres ek radyo prive. Sa vedir, MBC, li kontrol par Leta, e Leta aktyel li enn leta kapitalist, tandi ki lezot medya zot kontrole direktteman par kapital.

Sa kontrol la li exzerse atraver buku presyon direk ek indirek.

Lozik profi

Premyerman, tu lanpir lapres, tu lagazet, radyo, zot rule kuma enn konpayni prive, e so bi se pu fer profi pu dimunn ki finn investi ladan. ALor, mem si zot pa fer profi, sa res zot bi: mem bi ki sistem kapitalist limem.

Reklam ek sponsosor

Dezyeman, akoz zot depann pu plis ki lamwatye zot finansman lor reklam depi gro-gro lantrepriz kapitalist, e lor sponsosor depi sektor prive, zot tultan ena tandans, ala-long, pler kapitalist.

Reklam Leta

Trwazyeman, etan ena sistem kapitalis, Leta limem, li enn leta kapitalist. Alor, li osi met presyon lor bann lagazet.

Lanbasad Etranze

Ena enn forsinnng dernye 10 an par lanbasad, sirtu USA, pu devlop kontrol lor lagazet.

Laliyn redaksyonel

Katriyem presyon li laliyn redaksyonel. Sa li kapav reflet lintere enn elit kelkonk. Zot ena prezize zot klas sosyal, e zot protez individi ek klib ladan.

Meskinri divers

Sa klas sosyal onivo lapres, li enn seksyon tit-burzwazi ki gayn difikilte pu rezud bann konfli intern. Alor, suvan ena enn meskinri "petty" ki kapav infliyans laliyn lagazet la.

DEPANS ELEKTORAL

Koripsyon elektoral ki vizib, eleksyon apre eleksyon, li enn veritab danze pu demokrasi. Depi buku lane, li finn vinn kler kuma konpayni prive finans tu parti burzwa pu zot kanpayn elektoral pu ki zot asire ki zot reprezante dan nerport ki Guvernman ki vini. Anmemtan dan kanpayn, li finn osi vinn kler kuma parti politik burzwa, a zot tur, servi sa larzan la pu zot koronp dimunn ki ena linflyans: sef klan familyal, propriyeter taxi, vann, bis, lider klib, lasosyasyon, sosyete; zot donn brayb dimunn dan landrwa pu travay pu zot, uswa pu zot pa travay pu parti adverser. Ashok Jugnauth, ansyin Minis dan guvernman Bérenger-Jugnauth e ki zordi avek lalyans Ramgoolam-Bérenger, ti mem kondane par lakur pu frod elektoral ek so syez ti kase an 2009.

Asterla Ramgoolam-Bérenger pe rod met kestyon “finansman parti politik” lor azanda. Kifer zot sanz size depi “kontrol lor depans elektoral”, ki deza ena dan lalwa e ki finn deza reysi kas enn syez depite, ziska “kontrol finansman parti politik”? Nu pa sir, me enn zafer nu sir, kan u met kontrol lor “finansman parti politik”, u pe azir anfaver birokratizasyon. U pe mem donn Leta puvwar pu li kontrol bann parti politik tut-long-zot lavi. Sa pu enn rekil inimazinab. Parti politik ki kontrol laparey deta pu servi so puvwar pu reprim lopozisyon.

Dan enn sosyete kot ena dimunn dan klas kapitalist, li normal ki bann kapitalist pu finans parti ki defann zot lintere. Li enn rev pu krwar ki Leta, enn Leta Burzwa, pu kapav kontrol sa. Devwar enn parti kuma LALIT se pu ed travayer pu reziste enn tel koripsyon. Pena sime kupe.

Me, fas-a koripsyon *elektoral*, deba finn sirtu al dilye dan enn size pli larz, e pli danzere pu demokrasi: “finansman parti politik”. Problem se kote *depans*

elektoral. Alor, li drol pu al rod solisyon dan Leta kontrol parti politik.

Komiser Elektoral Kontrol depans parti ek kandida

Pu amand lalwa elektoral pu:

* Konpayni u biznes ki vann materyel pu kanpayn elektoral bizin inform *Electoral Supervisory Commission* e bizin furni resi: materyel inprime, t-shirt, bandrol, sonorizasyon, lestrad, kamyon, sal vert, konnteyner, taxi, bis, vann, lesans, dyezel, reklam TV, radyo, lagazet, pano piblisiter, korl-sennter, reklam SMS ek e-mel, lokasyon lasal prive. Kumsa pa zis kandida ki ena responsabilite pu deklar depans elektoral, me osi konpayni ek biznes. Sa pu met *onus* lor furniser materyel elektoral osi byin ki lor kandida pu deklar depans elektoral.

* Kuma li ete aster dapre lalwa elektoral, kandida bizin deklar depans ki li ek so sef-azan finn fer dan kanpayn elektoral. Nu dir, bizin sanz lalwa pu ki li bizin osi deklar depans ki sinpatizan ek so parti finn fer *pu li*. Savedir pu tu depans lor kanpayn ki parti amene onivo nasyonal, bizin diviz li par nomb kandida ki parti finn prezante, pro-rata. Dan LALIT, deza ena sa pratik la. Li mars byin. Pu tu depans ki finn fer par parti dan sirkonskripsyon, bizin diviz li egal ant kandida parti la dan sa sirkonskripsyon la. Kumsa parti osi ena responsabilite pu deklar depans elektoral sak kandida, ki li onivo individyel, sirkonskripsyon ubyin nasyonal.

* Plafon depans elektoral par kandida bizin pa depas Rs500,000. (Kuma li ete, li Rs150,000 pu kandida ki dan enn parti, ek Rs250,000 pu kandida indepan-dan. Me li kler ki depans elektoral

pu parti burzwa, li buku plis ki sa). LALIT nu depans li $\frac{1}{4}$ seki enn sel kandida gayn drwa depanse pu totalite nu kandida dan kanpayn elektoral.

* Deklarasyon riterens kandida bizin afise dan Vilej Orl, Sant Kominoter ek Minisipal, dan sak Lapost par sirkonskripsyon ek lor internet pu permet kontrol piblik lor depans elektoral.

* *Electoral Supervisory Commission* (ESC) bizin ena drwa inisye purswit Lakur Siprem si li truv li neserer kan li finn fer lanket swit a konplint serye. Li bizin ena puvwar pu met Writ Lakur Siprem pu invalid eleksyon enn kandida si li finn frode, e larg eleksyon parsyel.

* Li bizin ilegal pu konpayni prive finans nerport ki parti politik par donasyon u an-espes, e Rezistrar Konpayni bizin chek zot kont.

Finn mem ena plizyer propozisyon pu ki Leta finans parti politik pu sanse permet plis egalite anterm resurs dan eleksyon. LALIT pa dakor ditu ar sa. Sa osi, li pu uver laport pu ki Leta kumans ena mwayin kontrol lor parti politik atraver finans li.

Nu truv li meyer si leta permet tu parti politik dan eleksyon fer kanpayn libreman atraver:

* Donn rezis elektoral lor papye ek lor CD gratis a kandida;

* Kuver fre postaz (franking) ziska enn montan spesifik;

* Akse gratis a tu lasal ek lespas piblik pu reinyon;

* Aboli fre lakur pu kandida kan depoz riterens depans elektoral;

* Alwe tan dantenn spesyal pu parti politik anons zot aktivite;

* Etann program politik MBC a radyo ek TV (kan ena li) prive;

* Asire ki ena lespas pu kol lafis dan sak landrwa.

Referans & Linnks

Pu plis detay, u kapav lir paz 29-30 Revi LALIT no. 101 lor nu websayt: [http://www.lalitmauritius.org/resources/documents/191-Magazine_revi_lalit_number_101_\(creole_version\).pdf](http://www.lalitmauritius.org/resources/documents/191-Magazine_revi_lalit_number_101_(creole_version).pdf)

KONT BIROKRATIZASYON “MUVMAN SINDIKAL”

Lalwa travay

Program politik LALIT viz pu amenn enn revolisyon sosyalist ki sanz radikalman mod prodiksyon, ki met lekonomi su kontrol demokratik. Se selman klas travayer ki ena volonte ek lintere pu sute nir enn tel program. Dan sa proses ver enn revolisyon sosyalist, nu bizin viz enn letap kot ena enn sityasyon “dub puvwar”, kot travayer dan sak lantrepriz ena kapasite determinn kondisyon prodiksyon ek metod prodiksyon. Su sertin kondisyon, se muvman sindikal ki ena kapasite amenn sa sityasyon “dub puvwar” la, e sa li rezon prinsipal kifer pu LALIT, enn analiz dinamik lor leta muvman sindikal, li inportan.

Striktir

Striktir muvman sindikal, li determinn kapasite klas travayer pu mobilize e azir, li determinn degre demokrasi ki ena dan muvman la. Dan labsans bann striktir demokratik, muvman sindikal vinn prizonye enn birokrasi ki devlop bann lintere ki pa neserman reflet lintere travayer, e ki sertennman pa permet klas travayer ranpli so rol istorik pu eliminn explwatasyon kapitalist. Anfet birokrasi sindikal li ena enn lintere dan mintenir sistem kapitalist kuma li ete.

Dan Moris zordi, ena enn degre birokratizasyon dan muvman sindikal ki finn amenn fragmentasyon ek rivalite dan muvman la.

Platform

Sa fragmentasyon dan muvman sindikal ena kom rezilta ki li byin difisil pu ena devlopman enn platform inifye, enn program anti-kapitalist. Dan zot stratezi a-kurterm, bann birokrasi pe tultan bizin pretann ki sistem kapitalist byin profitab, e ki patron kapav donn ogmantasyon saler ek meyer

kondisyon. Nu ena enn lexanp flagran dan Lindistri Sikriyer, kot anplas met an kestyon prodiksyon disik limem, anplas fer travayer reflesi lor diversifikasyon agrikol ek reform agrer, sindikalist pretann ki ena gran lavenir dan disik, e ki patron kapav donn ogmantasyon.

Metod

Dan lalit sindikal, metod travay li inportan, parski li determinn nivo konsyans-de-klas ki devlope parmi travayer: pena plas pu metod ki manipil travayer, metod ki pa depann lor desizyon *konsyan* par travayer. Lalwa indistriyel inpoz enn vot sekre avan al ver lagrev: sa li deza enn metod burzwa ki pretann ki sak travayer *individyelman* desid si pu al ver lagrev, alor ki enn lagrev li enn aksyon kolektiv. Kan sindikalist servi metod biltin sekre pu mobilize ver enn aksyon indistriyel, zot pe ranforsi sa ideoloji burzwa e anmemtan fer travayer krwar ki zot pe vot pu fer lagrev vinn legal kan sa pa ditu le ka.

Program LALIT

Depi byin lontan nu program pu lalit sindikal li viz pu amenn enn linite dan muvman sindikal, enn linite a-la-baz tu sindika, enn linite ki dekul depi volonte *konsyan* travayer. Dan bann lane '90, plizyer militan LALIT ti implike dan devlopman *All Workers Conference*: si sa travay la ti permet par milye delege tu sindika dan

Moris ek Rodrig vinn byin aktif, li ti depann lor bonn volonte bann birokrasi, e se pu sa rezon la ki li pa finn sirviv.

Nu stratezi sindikal viz pu kree bann nwayo politik dan labaz sak sindika, sak sekter travay. Sa stratezi “Labaz Intersindikal” depann lor enn kontak permanan ar travayer dan tu sekter a-traver “Biltin Sayt” ki distribye parmi travayer. Dan Biltin Sayt, ena enn kote trak pu problem ek aksyon dan enn sekter, ek lot kote analiz pli zeneral lor lekonomi ek politik.

Pu travayer partisip aktivman dan lalit so sindika, li inportan ki lalwa travay, award, ek lakor kolektiv, zot vinn aksesib a tu travayer. Se pu sa rezon la ki LALIT finn kumans enn travay pu tradir sa bann dokiman la, e distribye zot dan sak sekter. Anmemtan sa tradiksyon la viz pu inklir analiz kritik lor konteni sa bann lalwa, Award, ek Lakor Kolektiv. Lalwa travay li pa viz pu protez travayer ubyin patron: li la pu reglemant ek stabiliz mod prodiksyon kapitalist: nu bann kritik bizin expoz sa.

Me kitfwa seki plis inportan, se devlopman sa platform anti-kapitalist ki kapav amenn sa inifikasyon muvman sindikal ek klas travayer ki esansyel pu konkretizasyon nu Program Sosyalist Revolisyoner.

Referans ek Linnks (lor websayt LALIT)

- 10.08.2013 (Paz 4 dan seksyon NEWS): Workers Rights and Labour Laws (enn kozri lor drwa travayer ek lalwa travay. lalitmauritius/viewnews.php?id=1517)
- 03.05.2013 (Paz 4 dan seksyon NEWS): New Labour Laws and the state of the Trade Union movement (an Kreol) lalitmauritius/viewnews.php?id=1495
- 05.08.2011 (paz 9 dan seksyon NEWS): Mutations in the Trade Union struggle (an kreol) lalitmauritius/viewnews.php?id=1264
- 20.01.2011 (paz 11 dan seksyon NEWS): Working Class Unity or bureaucratic manipulation (an Angle). Enn lartik pu denons birokratizasyon dan muvman sindikal. lalitmauritius/viewnews.php?id=116

EMANSIPASYON FAM, LIBERASYON FAM

Kriz ekonomik met fam Moris ek Rodrig dan gran difikilte. Sa, li ve pu fam onivo mondyal, osi. An partikilye, bann premye ki pu perdi plas travay, e ki, amizir servis sosyal kupe, pu bizin anmemtan okip zanfán, vye dimunn, dimunn malad, se fam. Fam bizin kontinye rul lakwizinn avek mwins saler reyel, avek ogmantasyon pri kontinyel. Li bizin sibir lefe zom ki rant dan lavi zugader, vinn alkolik, vinn adik ladrog, amizir kriz ekonomik fer so ravaz. Li bizin fer fas sa inplozyon familyal, sa vyolans ki finn eripte dan fami, ant frer, papa-frer, tonton-neve, lager bofrer, belser, belmer, mari-fam, ansam ar problem zanfán ki byin suvan pa ule al lekól.

E pandan sa kriz sosyal, fam bizin kontiye ansarz reproduksyon, dan lesans ki li prepar tu dimunn pu rant dan zot travay landime, e li osi prepar nuvo zenerasyon pu travay dan bann lantrepriz misye la.

Ki stratezi politik fas-a-kriz?

Fas-a kriz la, ki stratezi ki PT-PMSD-MSM-MMM propoze? Zot propoze ki fam vinn "tit-antrepener". Sirtu kan labank ena exe likidite, zot avoy fam pran "mikro-kredi". E bi sa landetman la, se pu fam la explwat enn-de kamarad dan kad fer profi personel. Pandan sa stratezi la, *Women's Association* dan tu landrwa sibir presyon pu vinn bann nwayo tit-antrepriz kapitalist.

Par kont, LALIT anfaver veritab kreasyon anlwa stab ek fix pu fam, parey kuma pu zom. E nu anvi regroupman fam otur bi pu emansipasyon ek liberasyon, pa profi prive.

Yerarsi Patriarkal

Fam sibir lefe kriz ekonomik plis, parski dan Moris kuma ayer, sistem patriarsi li tuzur la. Mem dan sosyete modern avek tu sort kalite nuvo teknolozi, fam pe

ankor domine par tut-enn yerarsi patriarkal. Kan eleksyon koste li tuzur "sef-klan" ki al fer enn *deal* ar azan PT ubyin MMM lor nomtan elekter dan so fami. Enn kontra ubyin patant an-esanz pu sef klan asire ki 23 dimunn *pa* travay pu enn lot parti politik.

Patriarsi, li osi oprim zanfán, ek lezot zom ki pa sef klan. E pa zis zom ki perpetye patriarsi, ena osi fam ki rod monte dan sa yerarsi patriarkal, vinn enn sef patriarkal.

E sa dernye pwin la, li amennu a enn pwin programatik inportan pu LALIT. Fam dan LALIT rezet sa lide ki fam bizin viz pu grinp sa yerarsi sosyal patriarkal la kuma so stratezi. Si fam fer sa, kuma WIN, WIP, Gender Links promovwar, e kuma PT, MMM, MSM ek PMSD promovwar, li enn fason ranforsi reyn sa yerarsi ki apel patriarsi.

Par kont, parti LALIT, li sutenir sa long lalit plis ki 200 banane, kot fam pe rod *emansipasyon* kuma enn bi stratezik. LALIT sutenir sa muvman fam ki pandan 50 an finn lite pu *liberasyon* kuma so vize stratezik. Emansipasyon ek liberasyon li pa mem zafer ki "gender equity". "Gender equity" li enn term resan invante par bann kad FMI-Labank Mondyal, e li viz pu gard striktir yerarsik sosyete anplas.

Artikilasyon liberasyon fam ar program antye

Parti LALIT ena enn program antye ki artikil avek so program pu liberasyon fam. Ki sa ule dir? Li ule dir, amizir fam emansipe, ena plis lafors ki libere pu rant dan lalit *kont* reyn kapitalist. E, amizir fam atak patriarsi, li afebli ideoloji anfaver tu yerarsi, inklir yerarsi kapitalist.

Kote PT, MMM, MSM, PMSD, zot viz selman enn bann *sanblan* sanzman. Zot viz zis kolmat bann problem parsi parla. PT inn mem sanz nom so minister: Li nepli

Minister Drwa Fam. Li finn vinn Minister Gender. E Guvernman opuvwar pe servi sa Minister la pu avans "gender equity". Zot pe fer 30% fam monte dan yerarsi parti politik sanki zot ena enn program ki zot parti pu fer pu ankuraz emansipasyon ek liberasyon fam.

Lor dekriminalizasyon lavortman, finn ena enn sanzman imans *dan balans de fors* ki finn obliz Guvernman sortan pran pozision e amand lalwa pu dekriminalizasyon, mem si so amandman lalwa ti telman minim, ki li reprezant enn viktwar ideolojik, wi, me pa enn viktwar dan akse a lavortman legal pu fam. E tuzur, zot finn inpoz enn birokrasi lur: enn fam bizin gayn permisyon ek enn trale dimunn pwisan dan yerarsi lopital pu gayn enn lavortman.

Kote lozman, PT kontinye mem fer promes. Li "anonse" ki li pu mont 2,000 lakaz par an. Me, li mont 35 par an.

Milti-fondamentalism tu zar

Mem si lalwa divors finn amande, ena enn prosedir lur. Pu marye li pran 10 zur ek Rs100 par la. Pu divorce, li pran 2-an ek owmin Rs10,000. Lalwa la tuzur reflekt enn integrism Katolik depi lepok kolonyal. Diferan lalwa relizye pu maryaz tuzur kit fam san proteksyon. Laz maryaz tuzur 16 an, laz mazorite tuzur 18 an, alor maryaz forse tuzur existe. Zom, pandan ki zot ankor marye, pe kontinye deklar zanfán ar lezot fam, san bizin pas par Lakur, aköz enn lalwa retrograd MMM-MSM. Alor, ena enn vertyel poligami Moris. Sa sanz balans de fors zom-fam anfaver zom.

Anplis, ena enn problem pu lasosyasyon. Sosyete fam kominalo-relizye gayn drwa anrezistre kuma lasosyasyon fam depi lepok Mme Bappoo, e sa finn karyat linite fam o-nivo lasosyasyon.

LALIT ADOPTE MLF SO CHALLENGE CHARTER lor “FAM BATI”

Muvman Liberasyon Fam ti fer enn apel le 8 Mars 2014 a tu lider parti politik pu pran enn pozisyon pu adres vre koz ogmantasyon vyolans kont fam, sirtu vyolans perpetre par mari ubyin partner ubyin par ex-mari.

Ant Zanvyek 8 Mars sa lane la, kat fam ti bate a-mor par zot konzwin. Zot finn sibir dezane vyolans avan zot lamor. Enn finn kontiyn sibir vyolans apre so lamor. So kadav ti kupe an morso. Sa bann lamor la reprezant enn ‘*tip of the iceberg*’. Dan sa kontex la ki MLF ti fer apel a bann parti politik. Anfet solisyon sa problem vyolans la pena gran soz pu fer avek *Minister Gender Equality*. Li dimann enn vre *program politik*.

Zom ki perpetre vyolans kont so partner li byin suvan pyeze dan enn sistem ekonomik vyolan. Patriarsi exziz, par exanp, ki enn zom sibvenir a bezwin so fam zanfana kontinyelman, mwa apre mwa. Me, sosyete aktyel pa futi furni enn plas travay stab pu li. Sosyete donn li travay bat-bate, travay enn-tan poze enn-tan, travay lor kontra kur-term, travay lakup, travay zurnalye. Tandik sa zom la so repeyman lor lakaz, so depans lor rasyon, dilo, lalimyer, li oblize fer li *sak mwa*. Eski sa sityasyon la pa ase pu provok laraz parmi sertin zom dan nu sosyete? Ena lezot ki pena travay ditu.

Ala saki *Muvman Liberasyon Fam* pe propoze, e LALIT finn adopte:

1 LOZMAN PU FAM SELIBATER A ENN PRI REZONAB

Eski u parti politik anfaver asir lakaz pu fam bati kapav lwe a enn pri ki korbor avek so reveni? Wi ubyin Non? Pa bizin reponn dan enn fason semi-intelektuel kuma ‘*Lozman bizin rule lor baz profi!*’ Kan pei ti mizer, Leta ti kapav donn lozman an form

‘lakaz vev’ ubyin mem ‘site vev’ pu fam ki viv tousel, ubyin ki pe anvi al viv tousel, avek so zanfana. Eski u parti an faver remet sa kalite lozman sosyal kuma *Central Housing Authority* ti invante dan lepase? Ubyin, kiksoz meyer ankor? Si u pa an faver, eski li pa vre pu dir ki u pe kondann fam bati viv ar so partner vyolan? Enn fam ki kumans gayn premye indikasyon ki enn mari pu lev lame, ubyin tortir li, bizin kapav opte pu al res enn kote *avan-mem ki bate kumanse*.

Lozman sosyal sap zom depi enn devwar ki patriarsi inpoz lor li, e ki sistem kapitalist pa donn li lemwayin akonplir. Lozman sosyal pu fam, li azir osi pu amorti vyolans sa reyn patriarkal la anzenereal. Lefet ki fam *kapav* al res apar, sa par li-mem rann li pli for.

2 ENN RANT REGILYE PU FAM ATRAVER ENN PLAS TRAVAY

Eski u parti an-faver kree lanplwa pu fam kot gayn enn reveni regilye ki permet li viv dan enn fason otonom? Wi ubyin Non? Eski u parti an-faver sekirite sosyal pu fam ki ena zanfana ki tro zenn pu kit lakaz tousel, al travay? Wi ubyin Non? Si non, li ule dir u ek u parti ule ki fam bati kontiyn depann lor enn partner vyolan. Lanplwa rezonab pu fam li anmemtan eparnye zom depi sa obligasyon patriarsi, ki inzis, akoz sosyete napa furni travay kuma enn drwa. Sa li ena lefe pu tir enn koz direk sa ideoloji anti-fam apel mizozeni, e pu diminye lafors reyn patriarkal.

3 SOSYETE AN-ANTYE BIZIN KONTRIBIYE PU ZANFAN KI PAPA LA FINN ABANDONE

Kan enn zom vyolan kit so fam, zanfana, li plito enn sulazman, preske enn benediksyon. Li pe sey *evite*. Li finn turn ledo avek so rol vyolan. Alor, fode pa lera

al met li lapolis! Lalwa 1998, ki kriminaliz zom ki abandon so fami ubyin ki pa pey alimoni, ti pase dan enn lepok kan Leta ti pe lav lame lor tu so responsabilite sosyal a-latrenn sa kont-revolisyon Thatcher-Reagan. Bizin revok sa lalwa ki kriminaliz zom ki abandonn so fam ek zanfana. Sa lalwa la kuma li ete li perpetye vyolans zom. Sekirite sosyal bizin ankor enn fwa asim so responsabilite. Bizin ogmant tax lor dimunn ris pu fer sa bann depans la.

4 BIZIN PIBLIYE RAPOR THEA MENDELSON

Swit a enn reket ki MLF ti fer, Ms Sidaya, Minis Drwa Fam a lepok, ti komisyonn Rapor Thea Mendelsohn. So Rapor ti anfet baz *Domestic Violence Act*. Me so lezot propozisyon zame pa finn rann piblik. Nu fer enn lapel a u parti pu pran enn pozisyon pu pibliye Rapor la pu nu lans enn deba lor so konteni.

5 PARTI POLITIK BIZIN ARET KONPLIS AR VYOLANS ZOM A TU NIVO

Bat fam li enn form vyolans depi zom ki sosyete tultan finn sey kasyet. Li byin suvan mars ansam ar lezot form vyolans ek mizozeni ki, zot osi, sosyete prefer maske. Sosyete prefer res konplis. Sa kalite inpinite la bizin arete. Nu bizin kumans denons tu vyolans zom kont fam. Par exanp, vyolans kan politisyin ek lezot zom pwisan amenn dub-lavi, ki asontur provok sufrans kontinyel pu zot madam, zot metres, zot zanfana. Zot bizin demisyone depi zot pos puvwar, met enn lord dan zot lavi.

LALIT finn adopte sa kuma enn Sart. PT finn dir li dakor ek selman 2 pwin ladan. MSM ek MMM finn kontiyn menas represyon, setadir ranforsi patriarsi.

WI A “PRAYVESI” NON a “LAVI PRIVE”/ “DUB LAVI”

Pandan polemik lor Navin Ramgoolam, enn zom marye ki Premye Minis, so relasyon ar Nandini Soornack ek so zanafan, LALIT finn pran pozisyon pu avans refleksyon, sirtu pu expoz eleman dominasyon patriarsi ki kasyet deryer mask “lavi prive”.

Drwa a prayvesi pa parey kuma “lavi prive”

Drwa a prayvesi li proteze, e li bizin proteze plis, par Leta. Sa vedir pa gayn drwa fer lafuy korporel ubyin lakaz dimunn, san enn Lord Lakor. Bizin warrant pu pran lanprint dizital dimunn – avan lalwa bankal lor nuvo ID Kard. Bizin warrant pu lir korespondans dimunn, swa pu met tab de-kut. “Prayvesi” li pa konsern zafer ki fer u onte. Li zafer ki tu simpleman pa konsern ni Leta ni lezot dimunn.

Lavi Prive, li enn lot zafer, enn zafer ki fer onte

Lavi prive, li sirtu enn zafer ki zom macho rod proteze. Zot ule kontiyn kasyet “dub lavi” ki zot amene. Zot gard enn fam, ubyin enn fam ek zanafan, dan lonbraz. Zot viv enn lavi mansonz. E zot byin suvan antrenn lezot dimunn dan zot lavi ipokrit. Sa kalite dub lavi, degize kuma lavi prive, li pa korbor ar sosyete demokratik modern. Li enn restan drwa ki zom dan klas dominan ti ena lor fam ek tifi lontan.

Kat kalite “lavi prive” existe?

Ena prinsipalman 4 kalite “lavi prive” ki zom onte, ki zot ule kasyet.

1. Zom ki pretann zot enn pilye lasosyete me an-prive zot abiz zot fam, zanafan par zure, bate.
2. Zom ki pres moral an-piblik, lerla gard enn metres (swa plizir) an-sekre, deryer ledro tu dimunn ki zot respekto. Savedir sufrans

Desin Goya, *What a Courage*

zot fam marye, zot metres, zot zanafan.

3. Zom byin respektab ki aste servis sexyel ar fam. Buku fam sufer aköz sa sanse “lavi prive” bann zom.

4. Lezot M. Prop, zot predater, kuma DSK. Zot inpoze e vyole pandan enn lavi, e degiz li kuma “lavi prive”.

Fode nu ankuraz zom aret kasyet enn dub lavi. Get ditor ki li fer.

Ditor ki “lavi prive” kasyet fer sosyete

1. Kan zot ena enn “lavi prive”, zom pe anfet eriz enn trikotaz mansonz. Mansonz ek ipokrizi li pena so plas dan enn sosyete uver.

2. Li implik gard viktim sa “lavi prive” la dan lonbraz. Zom macho kasyet zot fam bati, metres, prostitye, viktim vyol dan lonbraz, pu mintenir zot “sekre”.

3. Li antrenn lezot dimunn dan mansonz: kamarad sa zom la, so sofer, keterer, anplwayed mezon,

mizisyin peye, bodigard, partisip dan sa trikotaz mansonz, lor letan.

4. Li maske frod ek koripsyon. An partikilye, riske gayn bann zeritye invizib net, ki pe servi pu kasyet frod.

5. Deklarasyon aset vinn enn fars, mem si deklar aset fam ek zanafan, parski ena lot fam ek zanafan dan lonbraz.

6. Aköz zom onte so lavi prive, li riske santaz – par fam la, espion, lapolis, lapres.

7. Kan zom ek so metres implike dan aksidan larut, swa dan enn insandi, zot riske kontiyn zot mansonz mem kan so lefe byin grav.

8. Li riske ogmant nomb ka “hit and run”, “fo temwayaz”

9. Si zom la marye, so “dub lavi” pli bizin expoze pu ki so lavi vinn “integ”, setadir enn sel, pa “dub”.

10. Kan nu vote pu enn kikenn, nu anvi kone ki kalite lavi an antye li viv, pa zis enn maskarad. Alor, nu bizin lite pu plis “drwa prayvesi”, e travay pu ki “dub lavi yin lavi prive” nepli existe.

Referans & Linnks

Nuvo Manifes Fam lor Home page ena New Women’s Manifesto 2011:

<http://www.lalitmauritius.org/viewnews.php?id=1645>

Lor Prayvesi v. Lavi prive 2014: <http://www.lalitmauritius.org/viewnews.php?id=1645>

Lor Challenge Charter lor Fam Bati adopte par LALIT 2014: Lor <http://www.lalitmauritius.org/viewnews.php?id=1580>

Program lor Liberasyon Fam, 2003 (Kisna pu lod) http://www.lalitmauritius.org/resources/documents/169-Ecology_and_environment.doc (New Women’s Manifesto adopted by LALIT)

RASINN KRIZ SOSYAL AKTYEL

Buku dimunn truv selman “pos povrete”. Zot truv enn-de fami “exkli”.
Zot denons lefet ki enn sekter travay “lese pu kont”.
Tusala li asyum ki sistem la bon.
Seki bizin asire se ki li “inkliziv”.
Me, anfet, kan nu get rasinn kriz sosyal dan Moris,
kan nu get lafami pe inploze,
li inportan pu realize ki tu sa bann problem ki provoke la,
zot anfet ena enn mem lakoz profon:
sistem ekonomik kapitalist.

Tu dimunn zordi rekonet ki kriminalite, vol, agresyon, vyolans dan lafami e dan lasosyete an-zeneral finn ogmante dan Moris ek Rodrig. Tu dimunn kone ki kriz sosyal finn agrave. Me kan pu gete kimanyer pu diminye vyolans e rezud kriz ki pe afekte sosyete, ki li lotorite, ki li medya ek bann elit, zot tu, zet blam lor individi, lor profeser, lor mank disiplinn, lor lefet lalwa pa ase sever. Pu zot, bizin met kamera sirveyans partu, bizin plis sekirikor, lapolis, plis represyon.

Bann parti politik kuma PT, MMM, MSM, PMSD zot usi tultan pe sey izol problem sosyal depi lekonomi. Zot tultan pe rod solisyon akurterm, siperfisyel, ki tus zis sintom problem e non pa so rasinn. Zot pa mem truv lamizer ki afekte deplizanpli buku travayer dan preske tu rezyon lakanpayn ek lavil. Pu zot ena selman enn-de “pos de povrete”, ena zis “extrem povrete” ki afekte tan fami pov zis dan sertin karye. Alor dan sa kalite sema

la, ena ONG pu okip zot. Dimunn “pov” ena problem, alor ONG sweyn zot. (Get sa sema dan kumansman Program la, kot PT, MMM, MSM, PMSD pe pretann ki ena ti-grup ki finn sape depi sa “happy family” ki Moris etc.) Dapre zot, se sosyete sivil ki bizin azir pu rezud sa bann problem la. Ena fon spesyal CSR ki patrona verse pu okip zis problem sosyal. Patron kree problem par pey saler tro ba, lerla limem li fer gran zes li pe okip lapovrete.

Integrasyon dan ki sistem?

Guvernman Travayis ena mem enn *Minister Integrasyon Sosyal* ki responsab re-insersyon dimunn ki finn, dapre zot, al andeor kad sosyete. Ex-Minis Xavier Duval ti mem lans proze sey met nom-ladres tu dimunn “pov” dan enn sel Rezis santralize, enn sistem pu idantifye, pu sible, kisannla merite gayn akse a servis sosyal. Sa Rezis la li reprezant anfet enn atak kont servis sosyal iniversel. Li osi

reprezant enn “atak” (kuma term “sible” montre) kont dimunn mizer.

“Solisyon” depi lao

ONG, CSR, *National Empowerment Foundation*, sosyete sivil, zot form parti fos solisyon ki patrona ek Guvernman ek Lopoziyon Parlamter promuvar pu gard sosyete deklas intak. Konsep kuma sosyete sivil anfet obskirsi divizyon deklas, explwatasyon de klas, e rod maske sa lalit de klas ki polariz ‘sosyete sivil’ zordi an 2 kan eternalman an-konfli striktirel. Konsep ‘sosyete sivil’ fasilite kolaborasyon ONG ar lintere kapitalis ki finans zot linstitisyon e permet zot oryant zot proze ek zot aderan dan enn relasyon ki sibordone ar lintere gro konpanyi prive. Alafin sa kalite “led” a bann “pov”, li kareman atak program piblik ek servis sosyal kuma drwa fondamantal.

Pu LALIT problem kriminalite, vyolans, lamizer li inseparab depi lekonomi, depi sistem ekonomik, Sistem kapitalist tultan prodir inegalite, insekrite travay, somaz, lamizer ek kriz sosyal. Selman sanzman lor plan ekonomik ki pu amenn vre solisyon pu problem sosyal. E sa pu arive selman par aksyon politik konsyan klas travayer ek tu klas oprime, atraver enn program politik ki viz pu expoz ek chalenj vre natir inegaliter sistem kapitalis ek so leta ki tini li.

Referans & Lincks

Kozri lor 2 Model prinsipal ki montre 2 analiz prinsipal ki, a-zot-tur, explik bi ek stratezi politik diferan Parti (Lindsey Collen), 2014
“Guvernman sakuye par kriz”, Revi 99, paz 13- http://www.lalitmauriti.us.org/resources/documents/166-Magazine_revi_lalit_number_99_%28creole_version%29.pdf
“Sityasyon Politik Aktyel, Sityasyon LALIT Ladan”: 205-
Sityasyon_politik_aktyel_sityasyon_lalit_ladan_b-1
“Letter from USA: Perspectives on charity work and CSR” (Elsa Wiehe), 2011
<http://www.lalitmauriti.us.org/viewnews.php?id=1150>
Analiz kritik bann lorganizasyon klas travayer (Alain Ah Vee), Klas-Enn seleksyon ese LALIT, 2009, paz 205
Kan privatiz servis (Ram Seegobin), ReviLalit 109, paz 22
Bilan Kritik Lalyans Sosyal ek Lopoziyon MMM, MSM depi 2005<http://www.lalitmauriti.us.org/viewnews.php?id=955>

LEKOL: BIZIN VINN ENN PLAS KOT APRANN DAN LALIBERTE

Desin Krishna Luchoomun, May 1975

Buku dimunn dir ki, pu sanz sosyete, fode kumans par “ledikasyon”.

Larealite

Me, anmemtan, sistem ledikasyon li, par exelans, mwayin ki klas o-puvwar servi pu prepar nuvo dimunn pu rant dan “larme” travayer ki zot pu explwate dime. Sistem ledikasyon la pu dornt zanfan. Li enn pivo dan mintenir ideoloji dominan lor prosenn zenerasyon. Alor, san enn revolusyon sosyal, li *pa fasil* pu sanz sistem ledikasyon dan enn fason profon. Li selman fasil pu *dir*, “Bizin sanz li!” Sa larme fonksyoner dan Minister Ledikasyon ek dan MIE, zot enn barikad reaksyoner kont tu sanzman ki dimunn ki reflesi, ubyin mem si ena politisyin enpe de-gos ki eli, propoze. Fode lamas dimunn exziz sanzman dan sistem ledikasyon, e anmemtan nu tu ansam, ranvers sa sistem aktyel ki reyne, kote ekonomik ek politik.

Anmemtan, ena kontradiksyon intern inportan. E sa kontradiksyon ki parfwa kree lespas pu revandikasyon pozitiv.

Kontradiksyon intern

U pu remarke ki klas dirizan pe panike aktyelman parski sa ansyin

sistem ledikasyon ki ti ule 50% zanfan “rekale CPE”, san literesi, pu furni mindev dan kann ek lezot travay manyel, li pe tuzur fer sa dan enn lepok kot li nepli aproprye. Zordi bizin travayer letre. Ki li dan lindistri ICT ubyin lotel, ki li travayer manyel ki bizin manye masinnri ki ena instriksiyon ekrit, fode travayer kapav lir-ekrir. Alor, klas dirizan pe kas zot an-kat pu sey diminye nomb zanfan ki “fel”, pa par lamur pu enn lepep edike, me par bezwin enn mindev letre. Me, li enn kontradiksyon inportan, parski li permet revandikasyon imedyu pu sanzman ledikasyon rant an-ze.

Anmemtan, prezize kolonyal tuzur for dan klas dirizan. Li mefye langaz lamas dimunn, mem si li osi so prop langaz. Me, lang maternel li esansyel kuma baz pu enn bon ledikasyon miltileng ot-nivo. Sa anfet nu bi. Tanki medyom res Angle, swa Angle-Franse, li ule dir zanfan pe bizin aprann par ker. Mem so pli briyan, li briyan par aprann par ker. Sa li obligatwarman vre, parski langaz maternel li *natirel*, li vivan, tandi ki langaz lekol, li enn zafer forse, li lang-mort. Alor, okenn zanfan Moris pa pe aprann manye zuti refleksyon, setadir

servo, dan lekol. Okenn zanfan Moris pa pe devlop refleksyon kreatif. Tu sa fonksyonman ot-nivo, li bloke par blokaz lang maternel dan lekol. Sa interdiksiyon langaz maternel li anfet lakoz prinsipal sa ot nivo esek dan lekol.

Privatizasyon

E, avan ki ansyin kolonizasyon finn eradike dan sistem ledikasyon, ena enn nuvo form kolonizasyon anterm privatizasyon ledikasyon, sirtu tersyer. Dayer, Jayen Cuttaree, kan li ti Minis Komers Internasyonal, ti al vann drwa “investi” dan ledikasyon tersyer ar gro-gro konpayni exteryer, dan WTO. Asterla MMM vinn gele ki Minis Jeetah pe met an-pratik seki Cuttaree finn organize. Zot tulde kupab de konverti ledikasyon an enn marsandiz.

Me, mem nu kone ki sanzman profon difisil, nu bizin viz enn sertin nomb sanzman ki pu amenn nu pli pre ar nu bi alonterm, setadir sanzman sosyete:

Anu imazinn zis 4 sanzman pu exzize zordi:

Imazine ki tu zanfan ek profeser pe koze natirelman, dan nu prop langaz. Mazinn sa laliberte la.

Alor, premye sanzman ki LALIT vize, se medyom bizin lang maternel. Sa, pu 90% zanfan, li langaz Kreol. Pu enn lot 5% li langaz Bhojpuri. Nu langaz maternel li nu organn pu konpran lemond otur de nu. Bizin itiliz li dan kontex formel, ekrit, osi byin ki informel, koze. Pu ariv ot-nivo refleksyon milti-leng, fode langaz maternel li form so lesafodaz. Mazine ki bon relasyon kapav devlope si zanfan, paran, profeser, met-dekol, partisip dan tu kalite deba (lor vyolans inkli) an Kreol, avek led Konseye Pedagozik, san personn et otoriyeter.

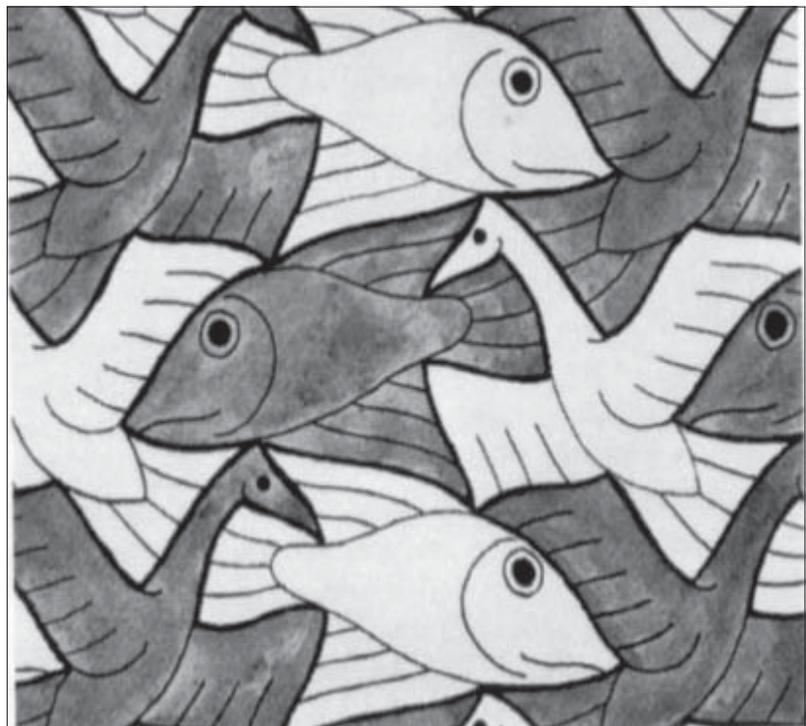
Premye zafer ki sa inplike, se bizin mobiliz zelev ek paran anfaver nu prop langaz, sirtu parmi lamas dimunn, setadir pa elit.

Mazinn si tu lekol ti egalman bon. Mazinn si pa ti bizin ena tu sa konpetisyon malsin ki ena zordi.

Dezyeman, LALIT propoz enn sistem pu re-os nivo dan tu lekol ek kolez. Seki dimunn apel “nivelman par lao”. Manyer ki fer sa se par partaz “premye swa pu kolez” egal-egal par lekol primer, e partaz tu laburs liniversite egal-egal parmi tu Kolez HSC. Kumsa, paran pu avoy zanfan lekol ki pli konvenab, plito ki koronp sistem rezyonal par galup ver “star school”. Tu lekol primer pu vinn “star school”, e tu kolez pu vinn “star kolez”. Paran pu met lord dan tu lekol. E li pa enn demand tro revolisyoner: dayer, deza ena enn sistem kota ki existe: pu garson-tifi, pu Rodrig, pu enn-de zanfan sak lekol primer. Nu dir bizin zeneraliz li. Sa pu re-os nivo tu lekol primer, e tu lekol segonder. Pu ariv a sistem kota, fode nu mobiliz paran, profeser ek zelev dan landrwa mizer.

Mazinn si pedagozi ti rann lavi zelev ek profeser ere, anplas enn pinisyon

Trwazyeman, bizin ena enn pedagozi ki permet zanfan “dekuver” lemond – ki li kote fiziks, simi, ki li kote listwar, ki li

Desin Escher, *Zwazo ek Pwason*

kote zeografi, ekoloji, bioloji, literatir. Metod aktyel, ki swiv lozikman depi inpozisyon langaz etranze kuma medyom, li rod plin latet zanfan ek bann fe plizumwin dekonekte. Pena okenn pedagozi ki viz pu zanfan aprann reflesi a ot-nivo par limem, aprann servi so latet pu manye bann konsep difisil. Dimunn kontan fer sa kalite pezzel la. Pena okenn lespas ni letan pu kreativite lib. Pena lespas ni letan pu spor. Tusala bizin sanze.

Mazinn aktivite ant 2er a 6er partu dan pei, kot tu zanfan pe epannwir

Katriyeman, ler lekol bizin relativman kurt, pu kit letan lib pu aprann zafer ki zanfan anvi, ubyin pu fer zafer ki zanfan anvi. Bizin enn swa pu zanfan, depi 2er a 6 er, ki li anvi fer: aprantisaz esek, teat, lamizik, skilptir, dans, naze, zwe futborl, zwe ping-pong, zwe badminntonn, fer atletism. Tanki ena pwin lexame pu lezot size, pu sa lertan la, ti bizin osi ena pwin. Mem si li opsyonel. Kumsa, paran

ki fini travay tar, pena traka, zot nonpli. Kumsa zanfan aprann kisannla li ete, vizavi so kamarad, vizavi sa bann animater tanto la.

Aret diviz zanfan lekol anterm relizyon

Sinkyeman, listwar kolonyal finn leg nu enn sistem kot ena sertin divizyon maladiv, lor baz relizyon, dan sistem ledikasyon. Tu zanfan bizin ena drwa enn ledikasyon sekilye, dan tu landrwa.

Sa 5 revandikasyon la, zot aplike pu tu nivo ledikasyon: preskoler, primer, segonder, teknik, tersyer, adilt.

Sa 5 demand, ki ase aparaman minimal, zot tu inklir bann dinamik ki al ver sanzman profon, mem si sa sanzman profon la pu vini selman ansam avek enn remiz an-kestyon sistem ekonomik ki pe kontrol sistem ledikasyon, ki pe azir kuma mul pu prodir zanfan ki pu ranpli diferan kalite lizinn, sant ICT, birokrasi, dan lavenir.

Referans & Linnks

Program LALIT lor ledikasyon an antye:

<http://www.lalitmauritius.org/resources/documents/177-Education.doc>

Enn liv lor ditor ki fer zanfan kan blok so langaz maternel dan lekol: Get lor sayt LALIT dan seksyon dokiman: *Kreol & Bhojpuri, Lang Maternel, LPT, 2010.*

Pu enn **MULTI-LINGWIS BAZE** lor **LANGAZ MATERNEL**

Rekonesans langaz maternel, Kreol ek Bhojpuri, li santral dan travay parti LALIT, ki ena enn program baze lor ranforsisman ek emansipasyon klas travayer. Depi 1976, *Lalit de Klas* e lera *LALIT* finn amenn kanpayn atraver aksyon ek refleksyon, ansam ar lorganizasyon ek individi pu promovwar langaz Kreol kuma langaz ofisyel, osi byin ki antan ki langaz ki itilize kuma medyom lanseyman dan lekol.

Aprè 46 an lindependans, sistem ledikasyon finn kontiyan gard leritaz enn lepase kolonyal, kan ankor pe servi langaz etranze kuma medyom. Anfet, tu resers par exper onivo internasyonal konfirme ki anprann lir, ekrir e konte bizin fer dan langaz maternel.

Tribinal lor ditor lor zanfan

Tribinal Internasyonal ki *Ledikasyon pu Travayer* ti organize an 2009 finn vinn expoz ditor intelektuel, setadir kognitif, ki zanfan finn sibir, e pe kontiye sibir, kan pa servi langaz maternel dan ledikasyon. Li ti enn Tribinal kot ti ena enn panel exper depi Moris ek internasyonal ki ti ekut temwanyaz paran, profeser, ansyin minis ledikasyon, reprezantan diferan lorganizasyon ek tu dimunn ki ti anvi temwayne. Konklizyon ti sumet a Guvernman. Li finn anfet reazir. An 2011, li ti met dibut Akademi Kreol Morisyin pu, ant ot, elabor grafi ek vokabiler avan introdwir Kreol ek Bhojpuri kuma size dan lekol primer an 2012. Sa desizyon pu introdwir langaz maternel kuma enn size dan lekol li pa sifizan, e li gard langaz maternel lor mem pye-degalite ki langaz ansestral. Selman, so introdiksyon formel finn permet amelyor stati langaz Kreol ek Bhojpuri, e finn permet amenazman langaz Kreol anterm teknik. Sa vedir, buku preteks ki dimunn ti pe servi kont

langaz Kreol (pena lortograf, pena gramer, etc) finn balye. Demand pu langaz maternel servi kuma medyom dan Lekol res nu demand prinsipal.

Langaz Kreol bizin osi rant dan lezot domenn. Sirtu dan kontex deba lor reform elektoral, LALIT ena propozisyon ki al ver ranforsisman demokrasi. Bizin tir tu baryer ki anpes servi langaz Kreol ek Bhojpuri dan Parlman. Dayer kriter langaz pa ti devet diskalifye enn dimunn pu azir kuma Depite. Sa li enn non-sans ki afekte drwa demokratik lamas dimunn.

LALIT dir ki langaz Kreol ek Bhojpuri bizin gayn zot plas dan administrasyon sistem lexekitif ek sistem zidisyer. Deza ena bann avanse dan sistem zidisyer. Bann transkrayber Lakur Distrik finn swiv kur lor kimanyer ekrir Kreol dapre lortograf ofisyel. Malgre zizman Lakur Privy Council ki dir tu *proceedings* Lakur bizin an Kreol, anfet sa pankor vinn enn realite dan tu laspe derulman Lakur, e.g. bann deba legal pe kontiye fer, sanki akize konpran.

Bizin ki permet tu lasosyasyon gard minits an Kreol. Sa pu ranforsi demo-krasi alinteryer bann lorganiza-syon. E li tir sa banning ki antrav memwar kolektif bann lasosya-syon lamas dimunn Moris ek Rodrig.

Demand LALIT lor Langaz

* Langaz Kreol bizin servi dan lekol kuma medyom a tu nivo. Sa pu zet baz pu ki atenn bi pu tu

zanfan vinn *multi-leng a ot-nivo*. Kan servi lang maternel, li permet zanfan briyan servi so kapasite reflesi lor konsep abstre dan enn fason natirel, alor li nepli bizin aprann par ker, e li fer dediksyon, li manye abstraksyon ek li konpran konsep syantifik dan enn fason profon. Lekolaz dan medyom langaz maternel, li osi ogmant kreativite tu zanfan ki ena talan pu kree. Li pu osi permet viz 100% literesi apre 3an lekolaz. Tu langaz adisyonel (Angle, Franse, oryantal ek lezot) pu kapav devlop a sa mem ot nivo ki langaz natirel zanfan. Langaz maternel anfet azir kuma enn lesafodaz pu kapasite refleksyon. Kan li devlop byin, lezot langaz otomatikman vinn mem ot-nivo. Samem LALIT dir bizin viz milti-lingwis a ot nivo baze lor lang maternel.

* Bizin aret siprim langaz maternel dan lekol. Kan siprim li, li fer zanfan ditor. Li fer ditor plizir kalite: ditor kognitif (sa vedir li pa aprann byin, parski li pena zuti lingwistik ase ot-nivo dan lang ki pa prezan dan so lavi tulezur), ditor emosyonel, ditor kiltirel.

* Pu ki kapav fer sa konversyon depi medyom Angle, swa Angle-Franse, a Kreol, swa Kreol-Bhojpuri, Guvernman bizin kreatif. Par exanp, pu gayn tradiksyon tu tex vit, Leta ti kapav ofer pri pu profeser ki fer meyer tradiksyon text lekol an Kreol. Antretan, MIE pu realize ki nivo syans, nivo listwar, zeografi, syans sosyal, (anfet tu

Referans & Linnks

Program Lalit lor langaz, 2003

Kreol & Bhojpuri: Langaz Maternel, liv LPT, 200 paz.

Paz 4 Seksyon Documents, Lalitmauriti.us.org

Link: <http://www.lalitmauriti.us.org/resources/documents/0118%20program%20lor%20langaz.htm>

Cruel New Policy of 2 Foreign Languages as Medium in Schools

Let Uver LALIT, poste a enn lalis dimunn (Zanvye 2014)

Paz 2 Seksyon News, www.lalitmauriti.us.org

Link: <http://www.lalitmauriti.us.org/viewnews.php?id=1566>

“content subjets”), li kapav buku pli ot, kan li dan langaz maternel. Sa a-son-tur deklans sa prosesis pu akker konpetans lingwistik a ot-nivo.

* Leta bizin met plis resurs dan letid lor Langaz Kreol, e met dibut departman spesyal pu sa, kot pankor ena. Par exanp, dan Liniversite Moris, MGI, etc.

* Guvernman bizin met dibut enn imans fon, e swazir enn ziri inparsyal, pu kree enn “Pri Nasyonal Literer an Kreol”, kot tu-le-lane kapav rekonpans pli bon literatir orizinal, plis pli bon tradiksyon enn klasik. Si, enn lane, pena kiksoz enn ase bon nivo, bizin duble pri pu lane apre.

* Guvernman bizin met dibut enn imans fon pu ramas zistwar ek folklor an Kreol ek Bhojpuri. Bizin met dibut enn Mize Kreasyon Popiler, ki gard sa kiltir la anform anrezistremans odyo, video ek an-ekri, kuma finn fer dan Lairland pu kiltir dan langaz Irlande.

* Langaz Kreol bizin servi dan Lasanble Nasyonal lor pyed-egalite avek Angle.

* Tu lalwa ek regleman ofisyel bizin osi an Kreol.

* Bizin gayn liberte plede dan Lakur an Kreol, osi byin ki servi langaz Kreol dan tu “proceedings”; e de tut fason bizin asire ki ena tradiksyon pledwari dan langaz ki akize (ubyin pleynan ubyin defandan) konpran.

* Registrar of Associations Act bizin amande pu tir interdiksyon langaz Kreol pu Minits, Rezis ek Liv Kont.

* Bizin servi langaz natirel kuma medyom pu travay Konsey Minisipal ek Distrik, Rodrigues Island Council, nuvo Chagos Islands Council.

* Bizin met dibut enn *Departman Tradiksyon ek Terminoloji* dan Minister Ledikasyon, ki organiz tradiksyon depi lezot langaz an Kreol, e depi Kreol an lezot langaz.

* Drwa itiliz e devlop langaz natirel tu sitwayin li bizin inskri dan Konstitisyon.

SUTYIN pu

LALIT LEPEP PALESTINYEN

Parti LALIT finn tultan sutenir aktivman lalit lepep Palestinyin kont larme, kont leta Izrael depi lane 1976. Nu finn kone ki sa pu res lor azanda ziska laviktwar.

E dan LALIT, nu pas zis koze. An 2003 nu manb finn al dan teritwar okipe pu manifeste kont Miray Aparteid ki Izrael finn konstrir pu kokin ankor plis later Palestinyin. Nu manb finn al dan West Bank plizir fwa an 2004 - 06 pu temwayn lor lavi dimunn ordiner Palestinn su lokipasyon militer ek anmemtan pu solider ar rezistans eroik zot pe amene kont Izrael. An 2009 manb Lalit finn partisip dan aksyon pu kas blokis lor Gaza.

Kolonizasyon lepek aktyel

Leta Izrael finn koloniz Palestinn depi 65 an: Larme Izrael pe okip Siszordani (West Bank) ek Zerizalem-Est depi 45 an; Leta Izrael, atraver inpozisyon enn “leta de syez” ilegal lor tu Gaza so frontyer, finn fer Gaza vinn enn prizon pu 1,500,000 Palestinyin ki res laba; Leta Izrael pe kontinye ranz Miray Aparteid dan Siszordani e Zerizalem-Est, dan later Palestinn. Li pe persiste batir koloni ilegal Zerizalem-Est.

E Izrael pe azir dan inpinite e san respe drwa internasyonal: Leta Izrael finn vyol, e pe kontiyn vyol, plis ki 75 rezolisyon UN. Li finn refiz respekta Zizman Lakur Internasyonal La Haye e mem Lakur Siprem Izrael. Tulde instans finn exziz demantelman Miray Aparteid. Leta Izrael inn refiz reponn akizasyon Rapor Goldstone lor bombardman Gaza ki expoz destriksyon larme Izrael an Desam 2009-Zanvy 2010 kot 1,400 Palestinyin finn truv lamor. USA finn vot ansam avek Izrael kont mosyon kan an Novam 2012, mosyon pu donn Palestinn mem sa mizerab stati “*Non-Member Observer State*” vinn divan

Lasanble Zeneral Nasyon Zini. Parmi pei ki vot kont ena Izrael, ena USA. 9 vot kont, 41 abstenir ek mosyon adopte par enn mazorite ekrazant kot 138 pei vot an faver. Malgre sa sutyin mazorite pei manb UN, Israel inn residive kuma enn Leta bandi avek konplisite Leta USA kan li bombard Gaza an Ziyet 2014 kot finn ena plis ki 2,000 mor, buku fam ek zanfana.

Manyer ki nu dan LALIT nu konpran sityasyon konplike dan Palestinn, se manb LALIT finn al laba. Manb LALIT ti partisip dan Gaza Freedom March an 2009-2010 ki ti enn aksyon avek 1,400 aktivis depi diferan pei lemond pu kas blokis ilegal par Israel, e pu sey rantre depi Krosing Rafah. Ena 2 manb LALIT ki finn al lor terin dan Palestinn 3 fwa pu konpran lavi su lokipasyon, lalit tulezur e kimanyer lye lalit pu enn Palestinn lib ek nu lalit dan Moris e usi met li lor azanda lalit internasyonalist. Par report-bak bann manb, nu finn kumans konpran sityasyon la.

Fas-a grav konfli Izraelo-Palestinyen, LALIT finn devlop 4 nuvo fason pu get sa sityasyon la. Sa li reflekte dan let uver ki LALIT finn adrese a Obama Ziyet 2014 kan Larme Izrael ti pe bombard Gaza:

1. Kontradiksyon flagran ki ena ant rol USA kuma bayer-de-fon ki kareman *arm* Izrael ek anmemtan azir kuma swadizan “kurtye lape”, *peace broker*.
2. Kolonizasyon Zenosider Palestinn kuma zenosid USA kont lepep Amerindyen.
3. Kreasyon e devlopman Izrael finn servi kuma sime-kupe pu evit rezud problem reyel sa form kominalism grav ki apel anti-semitism, ki repandi dan Lamerik ek Lerop, Lwes ek Les.
4. Izrael pa kapav enn demokrasi e anmemtan enn Leta Relizye.

DEMAND LOR PALESTINN

Pu mintenir presyon lor Izrael e usi lor Lamerik ki pli gro furniser zarm pli gro bayer de fon Leta Izrael, nu bizin azir lor fron politik, fron ekonomik e fron militer, tu anmemtan, pu ki kapav ena posibilite ki lepep dan Palestinn, dan Izrael, dan pei Mwayin Oryan kapav kumans travay ver enn rezolisyon konfli dan sa rezyon la.

1. Nu reklam ki Guvernman Moris kas tu linyon diplomatik avek Leta Izrael. Bizin retir tu rekonesans politik Izrael. Li bizin ankuraz tu pei Linyon Afrikan fer parey.

2. Nu Sutenir Kanpayn *Boycott, Disinvestment and Sanctions* (BDS), enn muvmman internasyonal met dibut an 2005 pu amenn kanpayn global pu met presyon ekonomik ek politik lor Izrael. Bizin kontinye boykot kont prodwi Izrael dan Moris. Nu sutenir dokiman fondasyon muvmman BDS Mauritius ki finn pran nesans 8 Ut 2014.

3. Nu reiter nu demand a Nasyon Zini pu met enn anbargo zarm dan Mwayin Oryan pu kondann seki pe kontribye pu alimant lokipasyon ilegal Palestinn.

“BDS Mauritius” : Dokiman Fondasyon

Today, 8 August 2014, 15 people representing organizations and individuals met at Grand River North West in order to set up a BDS (Mauritius). The BDS Campaign aims to isolate the government of Israel by means of Boycott, Disinvestment and Sanctions. This, our Founding Document will be published for the first time tomorrow, at a time when Israel continues to bombard Gaza cruelly. Our launch coincides with a day of demonstrations called by the world-wide BDS movement. Those present at our inaugural meeting include representatives of CTSP, LALIT and Centre Idriss Goomany as well as individuals.

Points of Agreement reached

* Together, we denounce the continued arming of Israel by the USA, which then makes a mockery of the role of Barack Obama and John Kerry as supposed brokers of peace.

* Together we denounce Israel’s on-going colonial policies, its military occupation, and the state of seige imposed on Gaza.

* Together we draw attention to the danger of continuing to use Palestine as a way of avoiding addressing the genuine problem of a form of communalism common in Europe called anti-semitism, which has been a scourge from the time of the Nazi regime in Germany until today, in an extreme form in some ex-USSR countries.

* That the issue of Palestinian refugees, from 1948, 1967 and more recently, be addressed.

We call for:

* A total arms embargo of Israel.
* An immediate end to the State of Seige of Gaza, by opening ports, airports and crossings, including the Rafah Crossing.

* A dismantling of the colonization in Palestinian-designated land, in particular the West Bank and East Jerusalem, and an end to military occupation.

* That the same rights are immediately given to all the people of the land in occupied territory.

* That the “Apartheid Wall” be demolished, in accordance with the ICJ ruling.

* That Israel be brought before a War Crimes Tribunal, and the USA also be brought before such a Tribunal because of continuing to arm Israel while Israel commits war crimes.

We call on the Mauritian State:

* Suspend all diplomatic ties with Israel at once!

* Start introducing trade sanctions on Israel!

* At the African Union, gather support for a motion of blame against Israel, and also against the USA for arming of Israel, and bring a motion of blame on Egypt for not opening the Rafah Crossing.

We commit ourselves to:

We, as members of the BDS (Mauritius), commit ourselves to an on-going process of isolating Israel by means of boycott, disinvestment and sanctions. Our next meeting will define the exact products we will boycott, and the means we will use in order to pressure importers, exporters, investors, and the State.

Referans & Linnks

LALIT calls on President Obama to stop all military aid and funding to Israel –Ziyet 2014:Link: <http://www.lalitmauritius.org/viewnews.php?id=1637>

Palestine Bulletin - Gaza Freedom March (2009 - 2010)

Dayeri Palestinn (2005)

CONFUSION IN UPPER CLASSES ABOUT WHAT “MAURITIUS” ACTUALLY IS

In practice even in the way we talk, there is still, until today 46 years after Independence, a lot of confusion as to what “Mauritius” is. This can only reflect persistent political problems as to what Mauritius is, on the one hand, and a serious degree of “internalized colonization”, on the other.

Is the country “an island”?

Often we, Mauritians, no doubt sufficiently “colonized” to go on falling into the trap, still call the whole country “*Ile Maurice*”. The definition of an “island” is however, well known. It is “*A piece of land completely surrounded by water.*”

We often even hear so called intellectuals or even top academics blathering on about “*Mauritius is an island with a good education system ...*” Or “*Mauritius being a small island has special problems...*” No matter that the speakers expose the fact that they have no internal representation *as a polity* of the country they live in. No matter that the speakers are “writing off” as non-Mauritian all Rodrigues and all people on Agalega and St Brandon. No matter that the speakers are every day putting a rubber stamp on the violent “forcible removals” of thousands of Mauritians from one part of Mauritius, Chagos, to another, the main island of Mauritius to make way for the military base on Diego Garcia. People who use the words “an” and “a”, in the context of Mauritius being “an island”, or even, obsequiously, being “*a small island*”, know very well that words “an” and “a” denote something *in the singular*. They know very well that “the State” consists of islands in the plural. They are familiar with the lexical item “archipelago”, which would be less inaccurate

They are often well enough educated to know that Mauritius is a state consisting of many islands and many archipelagos. In fact, people with no formal education know this.

Yet, even government Ministers, even the most senior Ministers, persist in referring to the whole country or the State as “*Lil Moris*” in Kreol, as “*L’ile Maurice*” in French, and as “*the Island of Mauritius*” in English.

Fallacious expressions

We regularly have to listen to well educated people making statements that are highly improbable, to say the least, and scientifically fallacious to be more accurate, like: “*Larsipel Chagos li dan Lil Moris*” (“*The Chagos Archipelago is in the Island of Mauritius*”) These are the kind of statements that Frantz Fanon rightly considered symptoms of the psychopathology produced by colonization.

The law of the land

This abject use of a misnomer persists despite, for example, Rodrigues Island having two Members of the National Assembly elected to the Mauritian Parliament. It has continued even after the country became a Republic in 1991 and clearly put a definition of Mauritius into the Constitution. “*Mauritius*” includes (a) *the islands of Mauritius, Rodrigues, Agalega, Tromelin, Cargados Carajos and the Chagos Archipelago, including Diego Garcia and any other island comprised in the State of Mauritius.*”

But even before this, there was legislation that already said, *inter alia*, “*The Principal Assistant Secretary shall not at any time license the use of more than - 8 large nets, 8 canard nets and 8 gill nets for Cargados Carajos*

Archipelago, Agalega, Tromelin and the Chagos Archipelago and any other area where Mauritius has fishing rights.”

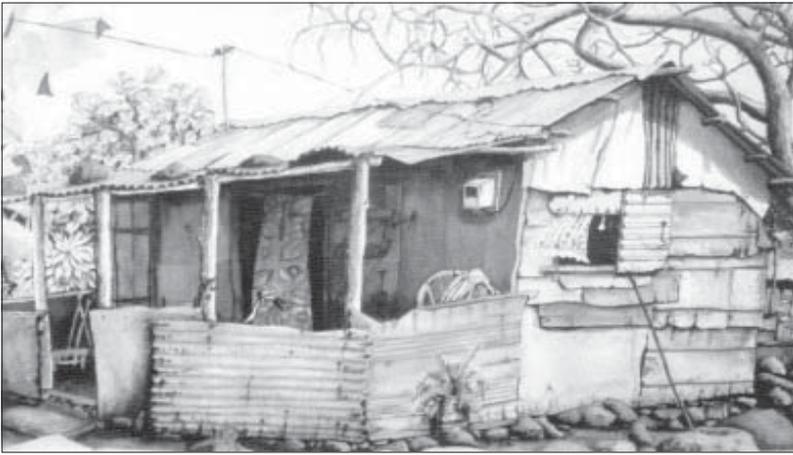
The sneaky definition at Independence

But, prior to that, at the time of Independence, the Constitution left by the British was very sneaky. Perhaps this is the document that exposes that it was not pure coincidence that there was confusion about what Mauritius exactly is. We quote from the 1968 Constitution: “*In this Constitution, unless the context otherwise requires ... ‘Mauritius’ means the territories which immediately before the 12th March 1968 constituted the colony of Mauritius.*”

Well, the drafting “*territories which ... before the 12th March 1968 constituted the colony of Mauritius*” is not exactly a clear, good, public declaration of what a newly born state comprises, nor of where its boundaries are. It is outrageous. And it is not a drafting error either. It is designed, amongst other things, to hide the 1965 excision of Diego Garcia and the whole of the Chagos Archipelago. And as for the word “immediately” in the phrase “immediately before the 12th March”, this word actually exposes the illegality of the definition, and this in the supreme law of the land. It is against the UN Charter to dismember a state as a condition of Independence. But the important point that we need to examine in ourselves is why should we go along with all this? Why until now?

Not new

The problem is not new though. So, there must be other factors. Perhaps we can begin to expose some of them. There was a gradual change in the way the

Desin Danielle Hitié, *Lakaz Tol*

British authorities, for example, in colonial times referred to their Indian Ocean multi-insular colony. These changes reflected the colonial powers' needs. First the colony was invariably referred to as "*The Mauritius*", short for "*The Mauritius Islands*", much like *The Seychelles* is short for *The Seychelles Islands*, and this terminology was preferred throughout most of the British colonial times, from the very beginning in 1810 to as late as the 1950's. And it was always very clear which islands were part of the whole in both cases, that of *The Mauritius* and that of *The Seychelles*.

Then we start getting the ascendancy of another term, simply "Mauritius", without the article. This often clearly meant, through gross manipulation, that the colony was "an island". The word "an" implies a singular, that is to say "only one Island".

How our language masks frauds and crimes

This conscious or unconscious manipulation of the very name of the place was one of the things that conveniently helped to throw a cloak of confusion over the geography. This would, in turn, contribute to permitting the British State to enact all sorts of political frauds against "*The Mauritius*" as a whole, and to perpetrate inhumane crimes against the people of the outer islands. It would also permit the Mauritian political elites, one after the other,

to connive with the British and US leaders so as to get trade advantages for the bourgeoisie in exchange for keeping quiet about the crimes. The crimes are of different kinds. There was the denial of the right to vote to all the inhabitants of the Rodrigues Island until as late as 1967, and the denial of the right to vote to all Agalega Inhabitants until the year 2000. Then there has been the "Bantustan-like" policy of ongoing discrimination against civil servants from Rodrigues Island, recruited into the Rodrigues Establishment and then not allowed the same free movement and transfers as their colleagues of the Mauritius Island.

This confused situation is even worse now with the new hurriedly implemented "decentralization", which says that civil servants of the Mauritian State are supposed now, inexplicably and absurdly, to fall under the Regional Assembly.

The use of the singular also exposed the country, Mauritius, to the threat of dismemberment by a "Mayotte"-type operation by the French State. Around Independence and on a few occasions after Independence, there were threats by the right wing PMSD and Gaetan Duval to separate Rodrigues from Mauritius, so as to make Rodrigues a French colony, on the lines of Reunion Island. There are still people who refer nostalgically to this lost possibility, today saying that

Mauritius could be "in Europe". That would be another of those psycho-pathological geographies of the mind, one in which Reunion Island and Mayotte find themselves, whereby they are 'part of Europe'.

Then, as another sign of our language covering up all kinds of ills, there was the notorious illegal detachment in the run-up to 1968 Independence, of the entire 65-island Chagos Archipelago that formed an integral part of "*The Mauritius*", as part of the conspiracy with the United States Government to set up a massive military base on Diego Garcia, one of the Islands. This involved the forcible removal of thousands of Mauritians from one island to other islands.

This plot has now been thoroughly exposed, even at an international level, especially since with the end of the 30-years-secrecy laws in Britain allowing the Bancourt Court Case in the British Courts in 1999-2000, and this case, in turn, making public the atrocities committed by the British State.

Scientific Precision

It is worth mentioning that during the course of our research we noted that scientists tend still to refer to Mauritius as "*The Mauritius Islands*". We are putting the examples we have found into the notes below, which are worth reading.

It is important that we, ordinary people, tighten up our language in the same way that scientists are obliged to. We need to describe Mauritius accurately in our every-day speech.

This is not to say that we need a "police of language", but that we learn to spot where there is manipulation in the language that we "inherit" so that we "reproduce" our language better when we use it.

BATAY A-LONG-ALENN

Pu LIBER DIEGO GARCIA & CHAGOS

LALIT finn met Diego Garcia, ek Chagos an antye, lor so azanda byin boner. Depi bann lane 1970, nu analiz finn montre nu ki sa kalite multi-krim oblize lor nu azanda politik. UK, avek kudme USA, finn demanbre enn pei. Li ilegal pu fer sa dan preparasyon pu Lindepandans. Zot finn bani bann abitan depi zot zil. E zot finn kree enn baz militer ki finn kontribiye pu perpetre tu kalite krim kont popilasyon sivil partu dan lemond.

1. Amerikin bizin ferm zot baz militer lor Diego Garcia, asir netwayaz ekolojik!

Antretan, Guvernman Moris bizin apel Inspekter AEIA!

Lalit pu fermtir baz lor Diego Garcia li ti reysi vinn lor azanda enn imans rezo internasyonal anti baz militer apel NO BASES, ki LALIT ti donn kudme met dibut. Sa li inportan, parski pli gran alye ki nu ena kont baz militer se totalite muvman anti-lager, sirtu

kan li vinn lor terin anti-baz militer. Kan LALIT ti fer so *International Action Conference on Diego Garcia* an 2010, par exanp, enn orater kle ti sorti depi sa rezo la. Fermtir baz Diego li finn usi usi lor azanda *War Resisters International (WRI)*, kot an 2014 enn manb LALIT finn anim enn workshop lor fermtir baz militer Diego dan so dernye Lasanble. Li enn moman dan listwar kot lanpir USA pe balote. So sistem finansye finn kolaps an 2007, e li ankor dan ICU. Alor, bizin fer enn forsinnng asterla pu ferm baz Diego, e pu obliz USA fer enn netwayaz ekolojik lor Diego Garcia, Chagos an antye, ek tu lagon otur ki li finn polye ar so beton, so dese nikleer, so dese tukur.

Depi 2009 Trete Pelindaba finn vinn anviger, alor LALIT finn organiz enn petisyon internasyonal pu exziz ki Minis Boolell met enn konplint su sa Trete la pu ki ena enn inspeksyon UN lor Diego

pu prezans matyer nikleer. *Atomic Energy Inspection Agency (AEIA)*, enn lazans Nasyon Zini, ki ansarz ennforsmennt Trete Pelindaba. Sa aksyon la, li dayer enn aksyon ki anmemtan asim suvrennte Repiblik Moris lor Chagos. An 2012, nu finn manifeste divan Lanbasad Amerikin kont bato de-ger inperyalis dan Larad Port Louis. Bato de-ger nikleer dan larad Port Louis vedir Moris deza an kontra-vansyon Trete Pelindaba.

Krim orizinal finn provok krim ankor. Baz Diego finn servi pu bombard Irak dan 2 lager, ek Afganistan dan enn long lager. E baz Diego finn servi depi 2001 pu tortir prizonye, dan kad Lamerik so swadizan "lager kont terrorism". Li finn fer li an katimini. Me, finalman, ansyin Premye Minis Gordon Brown ti bizin avwe dan Parlman Britanik lane dernyer, ki an 2002, a 2 repriz Diego finn itilize par Lamerik kuma plas sekre pu gard e tortir prizonye.

NOTES ON PREVIOUS SECTION ON "WHAT EXACTLY IS MAURITIUS"

Scientific language more accurate:

- The Final Empire: The Collapse of Civilization and the Seed of the Future by WMH. Kotke, Arrow Point Press: "*The now extinct dodo bird of the **Mauritius Islands** in the Indian Ocean .*"
- The Organization for Bat Conservation: "*Another project is working with the Rodrigues fruit bats on the **Mauritius Islands**".*"
- Even the Heritage Foundation when talking about economics "scientifically" says: "*Economic growth, in all cases with the exception of city - states such as Hong Kong, Singapore, and the **Mauritius Islands** ...*"
- Follow on Discoveries from the 1999 Expedition: ... *Ornithology at the American Museum of Natural History. He hails from the **Mauritius Islands**".*
- "*India has executed double taxation avoidance agreements with many countries, including the UK, the USA, Cyprus, **Mauritius Islands**, etc....*"
- Birth of the Postal Stamp: "*to adopt the glued postage stamp... the **Mauritius Islands** in 1847...*"
- "*In 1602, the ... Oost - Indische Compagnie is founded by the merchant cities ... Japanese vases, Indian fabrics. South Africa, the **Mauritius islands**...*" **Other texts referred to**

* 1991 Constitutional Amendment: "Chapter XI Miscellaneous Section 111 Interpretation.

* Fisheries Act, 1980 Section 3.

* Schedule to the Mauritius Independence Order 1968 [GN 54 of 1968. The Order was complimented in the UK by the Mauritius Independence Act 1968]. Chapter XI, Miscellaneous, Section 111 Interpretation *

Note on Rodrigues: * When this was subject of a Supreme Court case, it turned out that the Colonial authorities were considering setting up a base, but did not yet know where exactly, so they did not want the inhabitants of the outer islands to have the right to vote.

This was the subject matter of an important Constitutional Case brought by the Rodrigues Government Employees Association, and by Alain Tolbize and Merline Gontran, its Secretary and President. The case dragged on in the Supreme Court for the most part of the 1990's, and was unfortunately finally lost. The judgment handed down was very poorly argued indeed

Minis Zafer Etranzer Britanik finalman finn oblize konfese, li ti osi anfet servi baz Diego pu tortir e “illegal renditions” bann prizonye ilegal, pandan sa “War on Terror” la. An 2014, bann dokiman Foreign Office finn expoz konplisite Guvernman UK avek USA. E asterla, kan Sena Amerikin pe pibliye so Rapor, li posib nu pu dekuver ki ti ena ankor ka.

Zordi baz Diego pe osi itilize kuma tet-de-pon pu protez lintere ekonomik inperyalis USA ek lezot pei kapitalis, pu kontrol surs lenerzi kuma petrol.

Alor, nu demand sinp: Ferm Baz! Efektye enn netwayaz ekolozik!

2. Dekoloniz Repiblik Moris konpletman, demantel BIOT ek re-inifye pei! Guvernman bizin met enn Rezolisyon Lasanble Zeneral Nasyon Zini! Bizin met enn ka ICJ La Hay!

Dan kad so de-kolonizasyon, Britanik finn demantel enn pei Lafrik, an-okirans Moris, e konfiske ilegalman tu lil Arsiyel Chagos, e lerala permet Lamerik instal enn baz militer lor enn lil ladan, Diego Garcia. Zordi seki irzan se bizin met presyon lor Premye Minis Moris pu ki li inskri kestyon Chagos lor azanda Lasanble Zeneral Nasyon Zini, e kan ena enn Rezolisyon, lerala met enn ka Lakur Internasyonal Zistis dan La Hay pu gayn enn “*Advisory Opinion*” lor suvrennte Chagos.

Zordi Grand Bretayn pe residive ar so kolonizasyon kontinyel avek so aksyon etabli enn Park Maren, enn *Marine Protected Area*, otur Chagos an Novam 2010. Klerman Grand Bretayn pe rod enn nuvo fason pu anpes Chagosyin retabli laba, anpes Moris exziz so suvrennte. E li pa maynd pas pu ridikil, kan ena enn baz militer nikleer poliyan laba. Dan so pyez, li finn reysi gayn preske tu gran lorganizasyon lanvironnman dan Grand Bretayn, mem Greenpeace. Sa

montre kimanyer bann lorganizasyon ki pa politik, ubyin ki fonse dan enn “single issue” kapav fer erer grav. Alors bizin travay pu retir sutyin pu sa proze Britanik la. LALIT finn fini ekrir Greenpeace pu expoz perfidi manev Britanik otur sa proze la.

Bann dokiman ki Wikileaks finn swazire pu rann piblik finn devwal konplo sinik UK-USA otur sa park marin la. Komanter Colin Roberts, direkter *Foreign & Commonwealth Office* Britanik expoz konplo pu anpes Chagosyin return lor zot lil, li finn dir ki: “*the MPA is the most effective longterm way to prevent any of the Chagos islands former inhabitants or their descendants from resettling in BIOT*”.

Sa finn anbaras bann lorganizasyon ekolojist kuma Greenpeace, ki dayer finn deza sey ramoli so laliyn kurbe, apre ki LALIT dan enn *open letter* a Greenpeace finn explik klerman kifer Angle finn met sa Park Marin la laba. Wikileaks finn vinn pruv erer bann Greenpeace, met li an gran piblik. Parey kuma Greenpeace, ena malerezman, pwenndevi buku ekolozis ki axe zis lor lanvironnman san ki zot pran an-kont lezot faktur. E sa li byin danzere. Li anfet mem amenn plis polisyon, aköz li permet baz la expann.

Seki Guvernman pe fer, setadir so ka divan UNCLOS, li malerezman riske tro tigit, tro tar.

3. Bizin asir drwa retur pu tu Chagosyin antan ki Morisyin lor tu lil, inklir Diego! Ful konpansasyon e reparasyon depi Britanik ek Amerikin pu tu Chagosyin!

Krim pa bliye vit. Mem li pe al ver 60 an ki finn pase, tu dimunn rapel. Finn ena deplasman forse, kriyel e inimin plis ki 2,000 Chagosyin, ki ti finn tultan viv lor diferan lil ki form parti Chagos, e zot ti inn viv laba zenerasyon apre zenerasyon. Laplipar ti res dan Diego Garcia.

Sa derasinman forse la finn fer atraver konspirasyon ant Leta UK ek USA (kuma plizir zizman Lakur UK finn etabli depi 2000). Zordi tu Chagosyin bizin ena drwa de retur asire; Guvernman Moris bizin asir infrastruktir konvenab pu Chagosyin viv laba zordi, e osi permet ki zot ek tu Morisyin ena lib sirkilasyon dan tu lil dan Repiblik Moris. Leta UK ek USA bizin vers larzan reparasyon dan enn fon pu fer sa amenazman la e pu pey veritab reparasyon pu ditor ki zot finn sufer.

Listorik Enn Seri Krim

Pu plis ki 46 an, LALIT finn swazir pu met Diego Garcia lor so azanda. Li finn res enn size gro-plan ziska zordi. Lane 2014 li lane kot USA kumans negosyasyon pu renuvle so bay apartir 2016 pu so baz militer Diego Garcia.

Li inportan, pu ki nu fer progre, ki gard tule trwa laspe lalit Chagos ansam: setadir pu opoz rasinn problem la (setadir baz militer), anmemtan ki opoz so konsekans direk (demanbreman Moris ek derasinman Chagosyin). Sa 3 lalit la, zot inter-liye. Nu pa kapav trok enn kont lot, sanki nu perdi nu prop integrite, e alor afebli nu lalit. Nu pa kapav, kuma Guvernman PT pe fer, rod zis suvrennte, sanki nu met ankestyon baz militer. Nu pa kapav, kuma sertin grup Chagosyin fer, rod zis drwa de retur, e dir pa fer naryin si ena baz (ki samem laköz derasinman) pa fer naryin si Moris pa regayn suvrennte (setadir nu konplis avek kolonizasyon).

Se artikilasyon integ sa 3 laspe ansam, ki pu permet fer progre fas a manigans imperialist UK-USA, fas Guvernman PT so stratezi sekre ki pe vinn piblik, kot li ule rasir USA ki li pu les baz militer reste an-esanz pu enn lokasyon kel-konk.

Sa finn expoze kan Ramgoolam propoz ko-zesyon Diego Garcia avek USA lerala apre sanz koze.

Seki anfet bizin, sirtu kan pe koz lor “Reform Elektoral” se enn Islands Council pu Chagos, enn sirkonskripsyon apel “Chagos including Diego Garcia”. Selman LALIT ki pe revandik sa 2 sanzman la.

Manev inperyalis US dan Moris

Antretan nu pe konstat bann fe inkyetan otur bann manev inperyalis US dan Moris. Setadir ena enn nuvo lofansiv inperyalist.

Deplizanpli ena lanbasad USA inplike dan diferan kalite aktivite sosyal – kuma adopte enn vilaz antye, sponsor artist, finans direktman ONG ek individi, ogmant nomb laburs ki donn Morisyin pu al etidye dan USA. Fode Guvernman ek lepep Moris gard an-tet ki USA pe fer *lokipasyon militer* nu pei. Pa kapav les li fer seki li anvi pu sudway lepep Moris. Resaman ti mem ena solda Amerikin dan zot liniform al dan enn lekol pu donn kado pu zanfan. Klerman li enn ofansiv pu penetre dan sosyete Moris. Tu solda ek personel militer US zot form parti sa larme ki pe okip ilegalman nu teritwar. Bizin konsider zot kuma solda lokipasyon.

Dan sa kontex la, nu finn orifye pu aprann ki guvernman Moris finn re-uver so larad a bato deger US.

SOFA (Status of Forces Agreement)

Anplis, ena bann manev konstan ek surnwa depi Anbasad USA – manev klerman devwale dan dernye batch kab Wikileaks, ki USA pa niye – pu fer Moris siyn enn lakor SOFA (*Status of Forces Agreement*).

Dayer, USA finn met Sesel a-zenu, fors li siyn enn SOFA, deryer ledso so lepep, so Parlman, ek mem – dan enn premye tan – deryer ledso Kabine Minis.

Bann azan USA finn klerman servi “piratri” kuma pretext, e finn atann Sesel rant dan enn panik kan Lehmann Brothers bankrut,

Sketch Picasso pu Guernica

e limem labank ki ti pe finans Guvernman Sesel ek ki ti anmemtan proprieter lamwatye Sesel so pli gran indistri nasyonalize (Indian Ocean Tuna).

Kuma u kone, sa kalite Lakor la, li definir pa zis kad dan lekol bann ofisyee Amerikin kapav sirkile ek opere libreman dan lezot pei, me li osi inklir drwa pu avyon militer e “dronn” (gran, gran avyon san pilot) dekole ek sirvol u lespas aeryin dan larezyon net – pa zis pu fer espyonaz, me mem pu ban atak militer kont lezot pei. Bann amandman dan sa SOFA la, bizin tultan veye. USA rod tultan ogmant so prezans militer, pus par pus.

Presyon Ekonomik intern dan Lamerik pu ferm baz

Zordi Lamerik anplin kriz ekonomik. So det (*sovereign debt*) finn depas 99% so PIB, sa li preske mem nivo Lagres. Anplis so “*private debt*”, ki lasurs problem ekonomik mondyal finn arive otur 300% GDP. Alor, zordi ena presyon politik imans pe leve alinteryer Lamerik pu kup depans Bidze, e ladan kup lamwatye depi Bidze de-ger. Dan Sena, kuma dan Kongre, ena reprezantan Parti Repiblikin ek Parti Demokrat pe formelman dimann ki diminye nomb trup Amerikin stasyone deor, e ferm baz militer andeor frontyer Leta Zini.

Sanzman dan stratezi militer inperyalism

An 2013, Prezidan Obama finn anons sanzman dan Lamerik so nuvo stratezi militer kot Pasifik ki pu vinn santral e kot Lostrali pu enn rol azan inperyalism

Amerikin dan sa rezyon Pasifik. Sa usi pu ena enn lefe lor bann presyon lor ferm baz militer Amerikin dan lezot rezyon lemond, kuma Losean Indyen.

Marine Protect Area (MPA) – Konplo sinik UK-US

Moris met ka dan Konvansyon UN lor Drwa Lamer (UNCLOS)

Swit a UK deklar Park Marin otur Chagos, ek swit-a presyon ek mobilizasyon politik konstan bann lorganizasyon kuma LALIT, guvernman Moris finn lans aksyon legal kont Langleter. Guvernman pe itiliz Konvansyon UN lor Drwa Lamer (UNCLOS). Sa aksyon la li konport bann febles e, par limem, li pa pu fer lotorite Britanik rekile. Moris pe anfet konteste MPA e pe dir ki li inkonpantib ar sa Konvansyon la parski Langleter pa enn “Leta rivrin” Chagos e ki zis Moris ki kapav dekret enn Park Marin laba. Me Moris napa pe anmemtan konteste BIOT e napa pe anmemtan afirm so suverennte lor Chagos. Anplis taktik Guvernman pu gard so stratezi sekre, li pa ena gran lavantaz. Okontrer li rann li pli difisil pu batir sutyin kan u pa kone klerman ki vmem Moris so aksyon pe vize e dan ki direksyon li pe ale. E de lot kote, lotorite Britanik pe azir pli uvertman. Zot finn deza lev finans pu MPA otur Chagos. Zot finn organiz enn renyon dan Laswis avek plizir lorganizasyon ekolojik koni, parmi ti ena *Union for Conservation* (dan lekol Moris manb) ek *World Wildlife Foundation* (ki pe travay lor plizir proze lanvironnman dan Moris). Sa rankont la ti finanse par sertin milyarder e fondasyon

prive. Zot bi se pu gete kimanyer explwat sa imans rezerv marin la. Alor tusa loperasyon la li kuma enn privatizasyon lamer.

Nesesite pu pas a lofansiv

Tusa bann sanzman la li vedir ki kontex aktyel li propis pu apiye lor size fermtir baz Diego ek dekolonizasyon Chagos. Nu panse ki li enn lokazyon an-or pu Moris aksantye presyon politik kont Leta Britanik ek inperyalis USA. Leta Moris pa kapav les Leta Britanik pran lofansiv. Grand Bretayn pe al delavan ar so rekolonizasyon par Park Marin, e, mem si Guvernman Moris finn met enn ka divan UNCLOS, Guvernman Moris ena enn stratezi zeneral ki res sekre, si li ena enn. Moris ki potansyelman ena “*high moral ground*”, Moris ki ena drwa internasyonal dan so kote, e se UK ek USA ki finn azir ilegalman, finn bafwe tu regleman Nasyon Zini, demanbre enn pei, pe gard matyer nukleer Diego ki dan Lafrik, finn derasinn Chagosyin, e pe servi later lezot dimunn pu atak popilasyon sivil. “Stratezi sekre” guvernman pa pu ede ditu pu mobiliz sutyin anfafer Moris e izol UK ek USA – ni pu mobiliz sutyin dan Moris, ni onivo internasyonal – ki li bann Leta, ki li lepep dan diferan pei.

Sa kalite aksyon, kan li mars ansam avek enn stratezi piblik byin defini, li ena potansyel mobiliz ek elarzi sutyin anfafer lalit pu liber Chagos-Diego onivo Moris, larezyon ek parmi lepep partu dan lemond.

DEKLARASYON GRAN RIVYER LOR DIEGO GARCIA

Konferans 30 Oktob a 2 Novam 2010, ki finn reyni 150 dimunn Gran Rivyer, finn tom dakor ki nu pe viz anmemtan:

- pu dekoloniz Repiblik Moris konpletman, demantel BIOT, ek re-inifye pei,

- pu ferm baz militer USA Diego Garcia, e fer netwayaz ekolojik,

- pu asir drwa de retur ek ful reparasyon pu tu Chagosyen,

e ki, pu ariv a sa,

etan done ki se selman Leta Moris ki abilite pu met an mars sertenn linyativ,

nu angaz nu pu met presyon lor Leta Moris pu li azir dan lapratik:

- Pu organiz enn vizit deta formel lor bato Trochetia par enn delegasyon ki inklir an personn Prezidan Repiblik, Premye Minis, ek Lider Lopoziyon, lor Chagos (inklir Diego Garcia) sa parti teritwar “Mauritius” ki definir kom tel dan Konstitisyon pei.

- Pu met enn ka Lakur Internasyonal Lazistis (ICJ) La-Haye atraver inskripsyon imedya de enn Rezolisyon dan sa sans la ek mintenir li lor azanda prosenn Lasanble Zeneral UN an 2011,

- Pu inskriir enn demand formel pu inspeksyon UN su Trete Pelindaba, osito ki so mekanism vinn an viger plitar sa lane la,

- Pu servi tu bann linstans UN ki posib pu sinnyal klerman suvrennte Moris lor Chagos an antye, ek danze ki baz militer Diego Garcia reprezante.

E, anmemtan, nu angaz nu, dan kad deba aktyel lor reform elektoral ek sanzman konstitisyonel, e fas a vize inperyalis ek kapital prive lor bann diferan lil ek teritwar Moris, pu travay ver donn enn form konkre pu Chagosyin form parti dan “set-up” demokratik Republic of Mauritius, antan ki Leta Arsel; e pu amand Konstitisyon pu anpes instalasyon tu baz militer lor teritwar Moris dan lavenir;

Ki nu pu evre ver met anplas enn Sant Syantifik pu rekey temwayaz, met ansam dokimantasyon, pu gard vivan listwar ek kiltir Chagos;

E ki, dan kad tu sa bann demand la, nu fer apel a Prezidan Repiblik, dernye temwin vivan, pu li vinn delavan, temwayn an piblik seki finn pase dan negosyasyon pre-Lindepandans ki ti fer dan Lancaster House;

E pu ki nu avans sa 3 koz mansyone dabor dan sa Deklarasyon la, osi byin ki tu demand spesifik ki nu finn elabore answit, nu pu batir enn larz sutyin nasyonal ek internasyonal.

E nu deleg sis dimunn, susiyne, pu zot remet sa Deklarasyon Gran Rivyer la a Minis Zafer Etranzer e pu zot rann li piblik.

Referans & Linnks

Program: Diego Garcia 2002 - Diego Garcia in Times of Globalisation: http://www.lalitmauritius.org/resources/documents/211-Diego_in_times_of_globalization.pdf

Deklarasyon Gran Rivyer lor Chagos, 3 Novam, 2010:

<http://www.lalitmauritius.org/viewnews.php?id=1045> (E get lartik swivan pu versyon Kreol)

LALIT comments on Government new Chagos strategy Desam.2010: <http://www.lalitmauritius.org/viewnews.php?id=1136>

LALIT averti Ramgoolam: Met rezolisyon Diego Garcia lor azanda UN 22 Mars 2011: <http://www.lalitmauritius.org/viewnews.php?id=1195>

Kominike de pres Aksyon Pu Liber Diego e Chagos 8 Zin 2011: <http://www.lalitmauritius.org/viewnews.php?id=1242>

LALIT Proposes “Road Map” on Diego Garcia and Chagos Avril 2014:

<http://www.lalitmauritius.org/viewnews.php?id=1583>

Let Uver a O.N.G, Sindika, Lasosyasyon, Grup Artist, Moris-Rodrig par Komite Diego 27 Ut, 2013:

<http://www.lalitmauritius.org/viewnews.php?id=1527>

LOZMAN: FOS PROPAGANN lor “PROPRIETER LAKAZ”

Drwa a Lozman, li form parti drwa debaz pu tu imin lor bul later. Se responsabilite Guvernman pu asire ki pe respekta sa drwa la, e asire ena proze adekwat omwin..

Me, ki nu truve zordi?

Problem lozman pe amplifye amezir ki ena agravasyon kriz ekonomik ek sosyal. Ena buku dimunn pe viv dan sere dan lakaz fami, ena pe res lokater dan sere e byin ser, e ena ki pe amenaz enn kwin isi laba, e.g. Steytlenn, san-permi, san okenn fasilite de baz kuma dilo ek lalimyer. Lontan, kan pei la ti mizer, li ti kapav kanmem atraver Central Housing Authority furni lozman dan enn pri byin ba, avek enn lokasyon pli ba ankor pu madam ki ansarz zot fami. Zordi problem lozman pe kontiyn agrave.

Olye get realite anfas, nu truv Guvernman kasyet deryer sif resansman farfeli pu dir ki problem lozman pa sa kantite grav la. Dapre resansman ena 89% menaz, kumadir 9 lor 10 menaz dan Moris-Rodrig ki deza “proprieteter”, alor bizin zis gete kuma pu rezud problem ki reste pu sa pursantaz menaz ki “lokater”.

An realite, nu truve ki ena buku menaz ki viv dan lakaz familial kot zot pa konsidere kuma enn lokater, e zot anfet *pa* proprieteter, nonpli. Zot pe byin suvan viv dan bann sitiasyon dan sere, suvan ankonfli ar lezot brans lafami, ek pa stab ditu. Sa asontur li azut dan kriz sosyal dan lavi tulezur.

Dan LALIT, nu ti fer enn lanket indikatif lane dernyer lor problem lozman ek lanplwa. Lanket ki ti organize par diferan brans parti, finn kuver 142 menaz dan lavil ek lakanpayn, lor enn baz rann-dom. Lanket la finn anfet montre ki anfet ena buku dimunn ki pa lokater. Lor la Guvernman ena rezon. Me, ena zis 4 lor 10 menaz ki reyelman “proprieteter” zot lakaz, savedir zot ena kontra lakaz lor zot nom. Me, sa lanket

la finn montre leres menaz swa lokater ubyin pli suvan, zot ena stati “zeritye” san okenn kontra, san okenn drwa legal, dan enn gran prekarite. Se sa realite la ki nu truve zordi.

Lor lanplwa usi, rezilta lanket la finn truv ena plis dimunn pena travay ki sif ofisyel dir. Sa sif la inportan parski pu inskrir pu enn lakaz NHDC, u bizin furni enn peyslip. E nu finn truve ki mwins ki 5 lor 10 dimunn ena peyslip. Ena ki pa pe travay ditu; ena ki travay bat-bate; ena pe fer le de but zwenn ar vann enn-de legim swa linz.

Problem lozman pe agrave par mank volonte politik Guvernman pu vini avek enn plan serye pu konstriksiyon lozman sosyal. Sak diskur bidze, nu finn tann mem refrin lor sipa pu ranz tan kantite lakaz, par milye, me zame pa finn tande komye finn termine ek komye reste pu konstrir. Antretan retar konstriksiyon lakaz akimile.

Fayit NHDC

Sa retar la atribiye a fayit dan fonksyonman NHDC. An Novam 2013, rapor *Public Sector Governance*, finn kritik lanter extrem NHDC dan konstriksiyon lozman sosyal.

Rapor la finn dir ki ant 2007 a 2012, savedir pu enn peryod 5 an, NHDC finn konstrir selman 220 lakaz par an, kan ti ena plan pu 1,000 lakaz par an. Sa vedir mwins ki enn kar. Me demand pu lakaz NHDC an 2012 ti imans: 6,275 aplikasyon pu 240 lakaz. Savedir ki demand pu lozman finn kontiyn ogmante lane apre lane. San kont bann aplikasyon ki NHDC finn rezete aköz zot pa koresponn a bann kriter ki bizin. Dayer, kuma nu finn mansyone, li pli difisil pu dimunn ki pena travay fix ek pena peyslip gayn enn lozman.

Apre sa Rapor la, sa lane la, NHDC pe paret sorti depi so

letarzi e pe lans dan proze konstriksiyon lozman avek bi pu livre 1,500 lakaz ziska 2016. Me avek presyon FMI ek patrona, NHDC limem su menas disparisyon, pu fer plas pu bann proze lozman par lantrepriz prive avek finansman labank. Dan sa prosesis la, lozman ki ti enn drwa, pe transforme an enn marsandiz pu dimunn ki kapav peye. Anmemtan CSR ek Minister Integrasyon Sosyal pe okip proze lozman lor baz saritab pu dimunn pov. Lozman pe transforme swa ar marsandiz swa ar enn sarite.

LALIT opoz tu atak ki ena lor lozman sosyal. Nu dir ki Guvernman bizin rann kont so bilan lor nomb lakaz li finn konstrir, lor nomb *site and services* li finn alwe sa dernye 4 an.

Seki LALIT reklame

Pu reponn a demand ki deza ena kot NHDC ek osi bann nuvo demand ki pe vinn azute:

* Enn plan dirzans pu Guvernman ranz 20,000 lakaz pu dimunn avek mwins reveni.

* Ki Guvernman akseler plan *site and services*.

* Ki Guvernman antrepran reparasyon bann lakaz ek flat NHDC existan, kuma La Tour Koenig ek Camp Le Vieux, pu ofer enn lanvironnman sin pu tu abitan; anmemtan Guvernman bizin prepar enn plan pli alonterm pu rekonstriksiyon, sirtu amizir bann lakaz ki dimunn finn aste pe fele.

* Nu revandik lakaz a enn pri ki dimunn kapav peye, anplas enn pri kutan.

* Bizin ena lakaz pli bonmarse pu fam ki “sef de fami”, aköz saler fam pli ba.

* Pu asir tusala, bizin met dibut enn organism kuma ansyin Central Housing Authority, ek so sistem “lake” e so sistem tribinal osi.

Lozman res enn drwa, pa enn marsandiz nonpli enn sarite!

LASANTE: SEKI LALIT REKLAME

Dan Moris nu finn reysi mintenir enn form lasante gratis iniversel, malgre presyon depi sekter prive, depi FMI e Labank Mondyal. Klas travayer organize dan muvman sindikal, bann parti de gos kuma LALIT, finn reprezant sa lafors ki finn anpes diferan Guvernman sede divan presyon pu privatizasyon ki viz pu fer swin medikal vinn peyan pu dimunn ki deza pe sufer depi maladi.

Me ena tuzur enn tandans surnwa ki pe pus dan direksyon privatizasyon. Sa arive atraver devlopman gran klinik prive peyan ki pe fonksyonn kuma lopital. E sa devlopman la ena enn laspe de klas byin evidan: klas travayer ek lamas dimunn mizer, setadir 80% popilasyon, ankor servi dispanser ek lopital, alors ki dimunn ris servi deplizanpli klinik prive. An paralel ek sa sistem lasante deklas, finn ena devlopman “plan lasirans prive” ki ankuraz sa tandans ver itilizasyon klinik prive; ena mem sertin sekter muvman sindikal ki finn pus dan sa direksyon la.

Mankman

Malgre ki ankor ena enn form lasante gratis, eski sistem la adekwa pu gard popilasyon an bonn sante ek okip malad dan enn fason ki donn satisfaksyon? NON: ena ankor buku mankman ki nu bizin expoze, ena buku sanzman ki nu bizin reklame.

Pu ki ena enn sistem lasante ki koresponn a bezwin popilasyon, nu bizin konbat sa komersyalizasyon ki pe vinn deplizanpli dominan: nu bizin reklam enn sistem integre kot dimunn resevwar swin medikal kot li reste ek dan lopital kan nesaser; nu bizin kontinye lite pu ki swin ki ofer dan lopital, li pli ot nivo ki posib. Me nu bizin asire ki program pu prevenir maladi li gayn otan resurs ki nesaser.

Lasante ek maladi finn monopolize par bann profesyonel dan

sa domenn la: seki nesaser se ki kontrol lor sistem ki responsab pu lamas dimunn re-apropriye gard popilasyon an bonn sante.

SEKI LALIT REKLAME

1. Dan lepase finn ena propozisyon pu met dibut enn sistem “Famili Dokter”, setadir enn sistem lasante kot ena enn grup dokter ki okip lasante bann fami dan enn rezyon, ubyin enn vilaz. Sa rezo lasante la li fonksyonn an-kordinasyon avek lopital. Zordi buku dimunn al konsilte kot dokter prive, e pena okenn kordinasyon ek esanz linformasyon ar sistem lopital: rezilta seki dokter prive pena okenn linformasyon lor maladi ki finn trete dan lopital, e kan enn malad admet lopital, dokter dan lopital pena okenn linformasyon lor maladi ki finn deza trete par dokter prive andeor lopital. Alor nu bizin kontinye reklam sa sistem “Famili Dokter” kot tretman medikal ki dimunn resevwar andeor lopital ek dan lopital, li integre dan enn mem sistem. Se sirtu atraver enn tel sistem ki dimunn pu kapav ena enn kontrol lor sistem lasante.

2. Buku dokter dan klientel prive travay an-konsertasyon avek lafarmasi komersyal: sa li reprezant enn move pratik parski dokter la preskri medikaman ki lafarmasi la ena an stok, plito ki meyer medikaman ki nesaser pu sak maladi. Ena osi risk ki dokter prive la pe preskri mark medikaman ki pli ser ki nesaser, pu ki profi lafarmasi ogmante. Deza ena problem kot bann reprezantan importater medikaman pe tultan sey infliyans dokter pu preskri medikaman ki zot-mem zot inporte: ena mem ka kot importater donn tu kalite brayb degize pu konvink dokter, e sa li sertenman pa dan lintere pasyan la. Sa li dekul depi sa degre komersyalizasyon extrem ki nu truve dan sistem lasante. Alor ena nesosite kontrol sa kalite tranzaksyon la, e anmemtan lotorite ena enn responsabilite pu etablir enn lalist medikaman esansyel ki pa kut ser, me ki efikas.

3. Dan klinik prive ena dokter spesyalist ki travay anmemtan dan klinik e dan lopital piblik: sa li reprezant enn sityasyon “konfli dinterere” ki pa akseptab. Sa bann dokter spesyalist ki pe benefisyer finansyeran kan ena plis dimunn ki al dan klinik, zot-mem ki an-sarz kalite swin medikal ki dimunn gayne dan lopital piblik: alor zot ena enn lintere ki dimunn pa satisfise avek nivo swin dan lopital, zot ena enn lintere ki dimunn ena pu atann lontan pu randevu ubyin loperasyon dan lopital. Sa sistem kot mem dokter travay dan lopital ek osi dan klinik sirman responsab ki, par ekzanp, dan Moris ena enn to akusman par Sezaryenn ki parmi pli ot dan lemond: spesyalist bizin organiz akusman dapre so *taymtebel!* Nu bizin reklame ki dokter ki travay dan lopital pa gayn drwa fer klientel prive, ubyin travay dan klinik anmemtan.

3. Me kitfwa pli gran problem ki sa komersyalizasyon lasante la amene, se ki ena plis lanfaz lor lamedsinn *kirativ*, plito ki lor lamedsinn *prevantiv*: ena tro buku dimunn dan sistem la ki benefisyer finansyeran depi maladi, plito ki zot ena enn lintere dan lasante. Alor nu bizin reklam plis resurs pu prevansyon, plis program ledikasyon saniter dan lekol ek lor TV, plis lanfaz lor nitrisyon. Nu bizin osi reklam plis resurs pu maladi indistriyel ek maladi ki dekul depi polisyon.

4. Parski ena buku devlopman dan deteksyon ek tretman maladi, li nesaser ki bann dokter ek lezot dimunn ki travay dan sekter lasante ena akse a formasyon kontinyel. Finn ena propozisyon ki pu ki bann dokter kontinye rest anrezistre pu pratik lamedsinn, zot bizin swiv bann kur ratrapaz ki gard zot azur ek nuvo devlopman dan syans medikal. Me ziska ler pena okenn striktir ki kapav ofer sa kalite formasyon la, apar bann konferans ki importater medikaman organize, e sa li inakseptab.

SART LOR HIV-AIDS e Pu enn **POLITIK RASYONEL** lor **ADIKSYON LADROG**

Etan done ki nu tu viv ansam an sosyete, e ki nu tu anvi ena enn lavi pezib ek an dinite, kot nu kapav viv dan laliberte, nu tu, ek nu zanfan, nu pran not

a) Ki dan lapase bann mem mezir ki ti viz, suvan de bonnfwa, pu konbat problem adiksyon ladrog finn al form parti sistem ki perpetye e agrav problem ladrog,

b) Ki HIV-AIDS, enn infeksiyon viral serye, pe propaze rapidman dan Moris, e ki zordi li pe transmet prinsipalman atraver esanz sereng, enn form transmisyon byin fasil prevenir; e li pe repann byin vit dan prizon,

c) Ki komers sexyalite expoz seki fer sa travay-la ar viris-la atraver relasyon sexyel non-proteze e osi byin suvan atraver ladrog intravenoz, e ki sa ena enn lefe multiplikater pu repann HIV-AIDS,

d) Ki an zeneral relasyon sexyel san proteksyon expoz dimunn a maladi AIDS,

e) Ki buku sibstans, ki li legal kuma lalkol, taba, ladrog su preskripsyon medikal, ubyin lartik ordiner kuma lakol, ubyin ilegal kuma eroinn, zot tu sisit problem lasante e zot tu adiktif; ki dimunn kapav egalman vinn adik bann aktivite, par exanp gembling,

f) Ki dimunn napa pran ladrog ki fer zot ditor, zis akoz li la, me pu lezot rezon fondamantal ki nu tu dan sosyete bizin adrese, ki li somaz, ogmantasyon dan travay preker, mank enn vizyon ubyin lespwar dan lavenir, mank zwa de viv, ket plezir, lanwi ek mank distraksyon, lefet ki ena dimunn ki tro fasilman inflianse par kamarad, linyorans tukur, ubyin enn melanz tusala,

g) Ki osito ki kikenn finn vinn enn adik ladrog dir, setadir li'nn vinn depandan lor enn sibstans, li meyer ki lasosyete konsider li kuma 'malad' parski anfet li finn vinn fizikman malad,

Desin Escher, *Print Gallery* 1956

h) Ki osito kikenn vinn enn adik ladrog dir, li kut li par zur buku plis ki seki li gayne kuma saler dan enn lanplwa ordiner, pu aste so ladrog lor marse nwar pu kalme so sufrans mank ladrog, e sa kapav fer adik ordiner vinn enn ti-marsan ki insit lezot, asontur, e ris zot dan ladrog e/u dan prostitusyon,

i) Ki lefe direk kan servi represyon kont ladrog se pu agrandi e donn plis lafors enn mafya danzere, kan enn mafya, par definisyon, li enn interfas ant lemond klandestin kriminel ek establishmennt,

j) Ki bann prizon deborde e an kriz perpetyel,

k) Ki kan pe kontiyn kriminaliz ladrog relativman dus kuma gandya, ki finn servi dan Moris

pandan de syek, sa ena tandans met dimunn ki pran ladrog dus enn-fwa-letan, ankontak avek mafya ki furni ladrog dir ki bizin sereng,

l) Ki bann diyeler prefer kliyan ki adik ladrog dir, olye kliyan ki enn-fwa-letan servi gandya kuma enn ladrog sosyal akoz dan ladrog adiktif ena siper-profi sir ek regilye,

m) Ki tanki gandya kontiyne res ilegal, dimunn ki servi ladrog kuma enn lamizman sosyal vinn prwa bann ofisyete Leta ki byin suvan vyolan, e ki sa ilegalite kontiynel-la vinn, a son tur, enn lakoz direk arselman bann zenn par lapolis, ki, asontur lakoz indinyasyon e lakoler extrem, ki an Fevriye 1999 ti amenn rebelyon apre lamor Kaya dan selil lapolis,

n) Ki partu kot finn diyl ar problem lalkol par interdiksiyon tukur, finn gayn marse nwar, e anmemtan ladrog dir e ladrog par sereng ena tandans proliferere.

Nu, an konsekan, ader a sa Sart-la, ki mintenir ki:

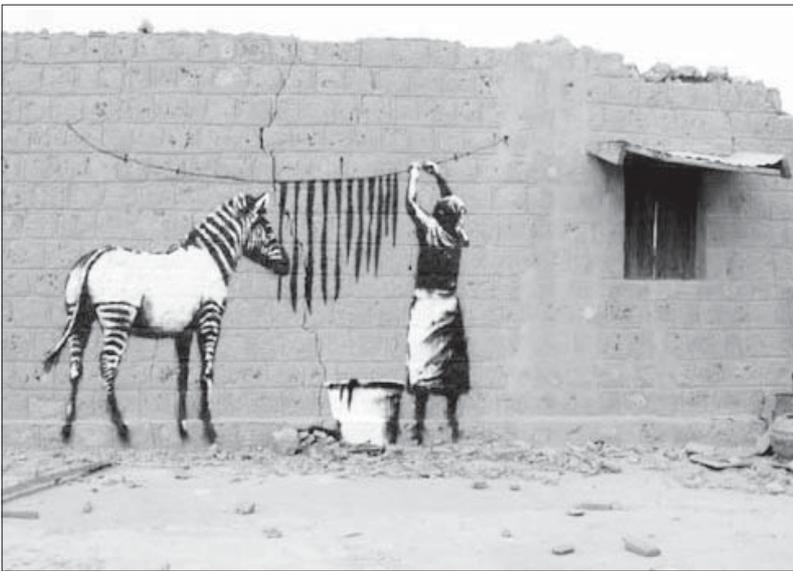
1. Guvernman bizin kontiyne avek so nuvo politik servi metadonn e lezot ladrog sibstitusyon pu tretman adiksiyon a ladrog ki derive lopyom parmi dimunn adik ki volonterman vinn ver bann sant dezintoksikasyon.

2. Kuma PILS pe propoze, bizin tutswit dekriminaliz e nepli konsider sereng kuma

Referans & Linnks

Lor Websayt LALIT, Seksyon *Documents*: 11.06.2011 : Aids and Rational Policy on Drug Addiction (enn analiz lor l'yn ant adiksiyon a ladrog ki pran par sering, ek propagasyon maladi SIDA. Ki manyer pu anpes sa. Get lartik swivan pu verson Kreol) li osi lor www.lalitmauritius.org/documents.php?pg=2

Dokiman: "Peoples Health": enn long dokiman analiz ek propozisyon ki ti prodir an 1980, adopte par LALIT, ki tuzur daktyalite.

Kreasyon Banksy

“paraphernalia” ubyin “akutremman pu ladrog”, e met furnitir sereng alaporte adik, inkli seki dan prizon, lor baz ki adik ladrog zot dimunn malad,

3. Anzeneral, bizin tret adik ladrog kuma dimunn ki pe sufer e non pa kuma kriminel,

4. Fode nepli rezet e exklir prizonye ki finn teste HIV pozitif,

5. Bizin donn meyer tretman ki disponib a tu dimunn ki HIV pozitif,

6. Prizon bizin vinn enn landrwa reabilitasyon,

7. Bizin dekriminaliz gandya, setadir fode pa arsel, aret, met sarz kont, ni anprizonn dimunn pu posesyon ubyin itilizasyon gandya,

8. Bizin liber lor ‘parol’ tu prizonye lor rimann pu deli miner konsern ladrog, kuma National Human Rights Commission (NHRC) finn propoze, sa ki lerla, pu diminye problem sirpopilasyon dan prizon,

9. Dan mem fason, kuma Justice finn propoze, bizin akord enn amnesti a tu prizonye ferme pu deli miner ki inplik ladrog, lor kondisyon ki, si zot ankor tuzur adik ladrog derive lopyom, e zot dakor pu swiv tretman metadonn, avek lobzektif pu fini ar sa adiksyon-la,

10. Re-introdir remisyon pu bonn kondwit tutswit pu tu prizonye kuma Minis Lazistis, Komiser Prizon e NHRC finn propoze,

11. Pu konbat problem itilizasyon ladrog e abi ladrog bizin fye lor kontrol sosyal tradisyonel, kuma

ti ena lontan, e nonpa servi represyon, ki napa marse e ki donn lapolis tro buku puvwar lor sitwayin,

12. Tu dimunn, inkli zanfana, bizin informe dan enn fason rasyonel lor danze tu sibstans, ki li ladrog su preskripsyon dokter, lartik ordiner me ki potansyelman kapav fer ditor kuma lakol, sibstans nwizib kuma lalkol, gandya, sigaret, e bizin osi inform zot lor natir adiktif lezot aktivite kuma gembling;

13. Zanfana anba laz fode nepli antrene dan aktivite ki inplik gembling;

14. Kapot bizin vinn fasilman aksesib e dan enn fason anonim (inkli dan prizon), kuma muvman fam propoze, bizin ki ankuraz so itilizasyon dan enn fason zeneralize,

15. Fode nepli servi represyon kuma solisyon a problem ladrog me plito expoz represyon pu seki li ete, setadir enn problem adisyonel, ki so pli bon rezilta se li pa pu ede pu diminye problem abi ladrog, e so pli pir rezilta se li ranforsi mafya; anmemtan bizin kontinyelman expoz mafya kuma enn interfas ant kriminel e Leta, e ki benefisye de represyon ki donn li garanti enn marse nwar; ki bizin edik piblik lor lefet ki, aköz gro profi ki inplike ladan, mafya limem truv bann mwayin pu opoz bann mezir ki retresi so marse (kuma ofer metadonn, enn kote,

ubyin dekriminaliz gandya, lot kote);

16. Bizin ki nu sweyn enn kiltir laliberte, pu ki, antan ki mamb lasosyete, nu kapav esey e teste kontrol sosyal tradisyonel pu restrenn abi ladrog, inkli bann metod informel dekuraz dimunn, deba, gaydenms paran, disyazyon, kanpayn linformasyon lozik, e argiman rasyonel,

17. Nu tu nu bizin adres problem sosyal ki alabaz abi ladrog par travay ver kreasyon lanplwa, asir sekirite danplwa, e organiz dimunn pu ena plis puvwar lot zot lavi.

Bann lorganizastyon ki finn ader a sa Sart-la an 2006:

PILS, Muvman Liberasyon Fam, Commission Justice et Paix (avek 4 pwin rezerv), Justice, Mouvement pour le Progres de Roche Bois, Amnesty (Mauritius Branch), ELAN (avek rezerv), Collectif Arc en Ciel, CONCORDIA II, Lalit.

Rezerv depi Commission Justice & Paix: Paragraf 2.

Bizin introdir enn program efikas esanz zegwi sereng, ki inkli swivi aproprye lor lobzektif prinsipal enn tel program: premyerman ramas sereng ki’nn fini servi ek seki sispekte finn kontamine e dezyemman ofer sereng prop a dimunn ki pran ladrog. Li extremen inportan ki introdir enn program dezintoksikasyon e reabilitasyon ki pu marse (occupational therapy) dan prizon olye donn sereng deteni ki pran ladrog. Ansam ar sa bizin ena innsentiv pu motiv deteni rant dan sa program-la.

Paragraf 7.

Dekriminalizasyon bizin viz selman bann konsomater ladrog avek kantite limite ki spesifye. Pu sa bann ka-la bizin refer dimunn konserne a program reabilitasyon e/u servis kominoter.

Paragraf 8.

Anplis de remisyon, bizin ena lasistans sikolozik dan sistem prizon, ki viz tu deteni, kot fokaliz spesyalman lor seki kondane pu abi sexyel ek krim vyolan.

Paragraf 14.

Distribisyon kapot bizin mars ansam ar enn ledikasyon aproprye lor kimanyer servi kapot olye zis nek distribye zot kumsa.

Rezerv depi Elan

Re: Dekriminalizasyon gandya.

Pu EPANNWISMAN LAR ek KILTIR

Depi lindepandans, Leta finn erit enn fason kolonyal pu get lar ek kiltir. Dayer Lanbasad Franse ek O-Komisarya Britanik, zot tuzur akter ase santral dan domenn lar ek kiltir. Apre Lindepandans, finn kontiyn ena buku sansir, formel ek informel, inklir bann banning ek interdiksyon.

Akoz Leta kolonyal ti get lar ek kiltir dan enn fason elitist ek Ero-santre, Leta post-lindepandans osi finn fer parey. Me olye li met an-kestyon fason elitist pu get lar ek kiltir, li finn kree plizyer nuvo institusyon pu transmet lar ek kiltir elitist “pei ansestral” u “pei pepleman” pu kumadir “ekilibre” fason kolonyal get lar ek kiltir. O-Komisarya Indyin ek Lanbasad Lasinn, a zot tur, inn vinn akter dan domenn lar, zot osi.

An reaksyon a sa kiltir elitist la, ase suvan, nuvo form lar ek kiltir dan Moris ek Rodrig finn devlope *andeor leta, san kudme ek rekonesans leta*. Lar ek kiltir finn devlope par zot mem.

Me, avek letan, institusyon kuma *Mahatma Gandhi Institute* ek *Conservatoire Francois Mitterand*, ki ti met dibut dan sa loptik “ansestral”, ena fwa finn rekonet e promuvwar lar lokal. Zot finn uver zot lasal ekspozisyon ek oditoryom pu akey travay artistik dan tu zar, mem si li pa direkteman liye avek form lar ki anseyne dan kad sa institusyon la.

Dan dernye 50 an, ena par milye dimunn ki finn rant dan travay fultaym dan diferan metye liye direkteman avek lar ubyin avek konesans lor lar: dan kolez ena profesor lamizik, fayn-art, drama ek literatir, parey dan MGI ek Konservatwar, ena mizisyin ek santer lotel, ena teknisyin odyo ek odyo-vizyel pu stidyo u layv, ena teknisyin lekleraz dan lasal, ena publisher, ena kartunist tu kalite. Sa finn kree enn klima kreativite pu zot-mem antan ki artis, e finn, a son tur, donn posibilite nuvo artis gayn lepxeryans, konesans teknik, ek reveni sifizaman stab pu kapav

fer kreasyon artistik ot-nivo. Sa osi azut a sa miltitid form lar popiler dan Moris ek Rodrig ki finn ne e devlope andeor striktir Leta.

Avek neo-liberalism, lar ek kiltir finn komersyalize. Sirtu dan domenn lamizik, lar konsidere kuma enn “propriete” konpayni prodiksyon ek konpayni edisyon, kot seki anfet kree lamizik gayn enn par minim. Definisyon lar osi, li finn limite par definisyon ki lalwa “kopirayt” donn li. Savedir kuma buku pei Lafrik ek Lazi, ena form lar ki invante spontaneman ant piblik ek mizisyin, ena lamizik ki liye enn-dan-lot avek danse, ena tradisyon sante ek kawal ki dimann enn replik par enn lot santer pu li devlope. Sa form lar-la bloke par inpozisyon sa definisyon etrwa lalwa kopirayt de lar, e par transformasyon tu form lar ek lamizik an “propriete prive”. Lar par definisyon li lekotrer enn propriete prive.

Isi, dan dernye 20 an, guvernman finn kumans swiv kuran neo-liberal a enn pwin kot guvernman ek leta pe kumans truv lar kuma “prodwi komersyal”, artis kuma ti-antreprenur ek lar ek kiltir kuma enn sektor avek enn marse ekonomik, sirtu liye ar lindistri turistik: “lindistri lar”.

Alor leta post-Indepandans kapitalist gayn difikilte pu reazir fas a sa bann kuran-la.

Kote guvernman: Enn kote, Minister Lar ek Kiltir ankor truv lar ek kiltir sirtu atraver vizyer “ansestral”, me zot pe oblize fer fas bann exizans depi enn nuvo sektor komersyal liye avek lar ek kiltir. Lot kote, su lezid Premye Minis Ramgoolam, ena enn selil apel “Culture et Avenir”, ki Alain Gordon-Gentil ti ansarz met dibut dan biro PMO. So bann aktivite ena enn predominans frankofonn ek fayn-art Eropyin. Avek Lalyans PT-MMM, li difisil predir ki pu ariv “Culture et Avenir” dan proze partaz puvwar ant Premye Minis ek Prezidan. Eski sa yunit

la pu res dan PMO swa transfere dan biro Prezidan Repiblik? Swa return dan Minister Lar? Swa disparet?

LALIT truve ki veritab kreativite, kote lar e kiltir, li suvan existe *malgre Leta, malgre* lintere komersyal, *malgre* travay lanbasad (kuma IFM, Sant Indira Gandhi, British Council). Alor, LALIT felisit sirtu e dabor tu artis ki debruye avek seki zot ena: seki aprofondi zot konesans lor lar par zot mem, seki zwe lamizik lor kwin lari san sonorizasyon, fer jamseshenn, seki konpoz lamizik eplod li lor youtube, zwe dan tipti lokal kot gayne; seki ekrir literatir pu kamarad dan tigit kopi, swa met li lor enn websayt (pa Facebook kot li vinn propriete sipaki konpayni prive Amerikin); artis plastisyin seki pintir miray inpe delabre (pa manke Moris), fer zoli bandrol, apandan zot, fer lafis kole; sineas ki fer fim ar portab; dramaturz ek akter ki mont lor senn ki zot-mem kree; dimunn ki par zotmem finn met dibut bann fim klib pu vizyonn fim, pa zis “get fim”. Buku dimunn deza kree kumsa: san sponsor sektor prive ki “patroniz” artis, san okenn sutyin Leta, ni okenn lanbasad. Vre artis kree pu so kamarad, pu lezot artis, pu dimunn ordiner. Vre artis pa kree pu pler puvwar, ni pu fer buku larzan, ni pu fer plezir sponsor. Vre artis fer sa bann zafer la, pu li fer de but zwenn. Ena sertin form kreativite ki finn gayn sponnsor, e finn reysi devlop byin. Ena spektak limur, opera, ek komedi mizikal.

Me, nu krwar, ki Leta ena enn devwar fer bann zafer minimem pu sweyn lar Morisyin.

- Met ala-dispozisyon tu lasal posib dan Lekol Primer ek Kolez andeor ler klas pu grup teat ek lamizik servi pu repetisyon ek prezantasyon, ki li Moris ki li Rodrig ki li Agalega. Organiz materyel pu sakenn sa horl-la kapav ekipe pu bon son, lalimyer pu kapav akey diferan form

lar. Pu kalifye pu sa horl la, fode pa ena enn ta birokrasi. Kapav par exanp anrezistre nom zot grup ek furni nom 2 responsab ek zot ladres, nimero telefonn (fix ubyin portab), ar Lotorite Lokal dan enn lavil (minisipalite) ubyin vilaz (konsey vilaz); Leta ena zis pu asire ki grup la pa kominalo-relizye. Lerla li kalifye pu aplay pu servi horl. Li posib exziz enn depozit, ki kapav kuver depans kuma vit kase, sipa lavabo kase, sipa ler depase – bann zafer ki pu arive okazyonelman. Bizin gayn repons aplikasyon la dan dele, dizon 5 zur.

- Enn laranzman similer kapav fer pu werkshop plastisyin ek pu expozisyon dan kartye. Pareyman pu kur kreativ rayting, ubyin bann riyding.

- Batir lasal teat/konser dan tu kartye lavil/vilaz.

- Kontiyn donn sibsidi pu sak grup lamizik ki tir albem, pu parti pu enn festival lamizik, pu kree enn spektak, e pu sak oter bibliye liv. Sa mars ase byin, apar lefet ki birokrasi-la inpe tro lur.

- Leta ti bizin asire ki bibliyotek aste liv poet, ekrivin, oter Morisyin.

- Leta bizin antreprean pu organiz konkur literer pu literatir an Kreol ek pu tradiksyon literatir an Kreol. Gaynan, bizin bibliye lor fre Leta.

- Leta bizin retir tu lalwa ki permet sansir lor lar.

Anfet Leta depans buku larzan piblik lor enn konsepsyon “lar” ki anfet moribon, diviz dimunn an diferan “kan kominal”, e an-konfizyon avek “langaz ansestral”, ki an-realite vedir “langaz mor”, ubyin an langaz Angle Franse, ki an-realite pa langaz maternel 95% dimunn Moris; langaz maternel li langaz ki nu respire, setadir nu koze avek presizyon e san reflesi lor striktir gramatikal ditu.

LINPORTANS VERITAB “LWAZIR”

Ki ete lwazir?

Ena diferan fason nu kapav get lwazir. Lwazir li seki dimunn kontan fer dan zot letan lib. Li kapav enn aktivite fizik ubyin intelektuel, ki dimunn fer pu so prop plezir e pu so epanwisman personel. Par exanp, swiv kur diswar pu anprann self difenns, Tai Chi, aerobik, yoga, Zumba, pu fer grup pu anprann fer potri, pu aprann kud ubyin zwe enn linstriman lamizik. Program lor Lwazir, li ena enn overlaping avek program pu spor.

Ena buku dimunn kontan fer spor, jogging, lamars, rakont zistwar, ekut zistwar dimunn; mont bisiklet; lezot ki kontan koleksyon tem, al lapes, al naze lamer, al kanpe, mont montayn; ena lezot ki ador ekut uswa zwe lamizik, ekut radyo, al danse, fer zardinaz, lir liv, chat lor innternet, fer meditasyon, fer lamars, awting, desine, get fim sinema, get DVD lakaz, aktif onivo enn klib, vizyon fim dan enn klib sinema;

ena dimunn kontan reflesi tusel. Tusala osi kapav konsidere kuma lwazir. Dimunn kapav osi desid pu pa fer nanye dan zot letan lib, pu zis repoze, pu fer pares. Gayn drwa fer pares osi. Kuma ‘Lindi kordonye’ dan Moris. Sa usi li lwazir.

Dapre so definisyon klasik ki sorti depi Latin “*licere*”, lwazir vedir “pu et lib pu fer kiksoz”. Dan lepok Romin ek dan Lagres Antik lwazir ti asosye ar “liberte depi tu form obligasyon”. Ziska zordi ena tandans pu get lwazir an kontrast a seki dimunn oblize fer. Setadir pu get lwazir kuma seki nu fer andeor lekol ubyin andeor travay.

Lwazir v/s Travay

Zordi dan lepok modern ankor ena tandans pu get lwazir selman an opozisyon a obligasyon travay. Kumadir atraver pratik lwazir dimunn kapav liber limem depi fardo travay. Lwazir vinn kumadir enn antidot a mefe nosif ki travay mekanize, elektronik, e repetitif ena lor dimunn. E dan sa ka la se selman andeor travay ki travayer pu kapav liber li depi lafatig, depi tapaz, ritm infernal masinn, son kompyuter, zes repetitif lor enn kiybord. Isi lwazir wadire enn evazyon, enn fason pu travayer bliye limem, enn defulman.

Donk nu kapav ena enn lot fason pu get lwazir an kontrast a travay. Setadir lwazir reprezant sa kantite letan ki travayer reysi rase depi travay salarye. Setadir li sa letan kot travayer libere depi travay ki li oblize fer pu li viv, e fer so fami viv, su kontrint ki

Referans & Linnks

2 ekrivin petet pli interesan lor lar pu lepok aktyel, se Raymond Williams. Kapav kumans resers par sa link la: <https://english.as.uky.edu/.../raymond-williams-marxism-and-literature.pdf>

ek John Berger, e.g. dan *Ways of Seeing*, pu kumanse.

Pu enn liv lor “Literatir ek Revolisyon” par Leon Trotsky: http://www.marxists.org/archive/trotsky/1924/lit_revo/ Kapav osi google “Marc Chagall and revolution”, “Lenin on literature and Art”, ek “Pablo Picasso and revolution”.

Lor Moris, liv pli avanse, pli itil se petet: [Art in Mauritius: Post Independence Issues and Perspectives](#)

sistem kapitalist inpoze. E, la bizin inklir liberte tu fam depi kontrent luvraz lakaz, enn kalite travay ki pu bizin sosyalize ziska enn sertin degre (setadir, atraver lorndri, lakres, lakantinn).

Alafin lwazir ek lezot aktivite kreatif vinn met an-kestyon sa form travay inpoze par sistem kapitalist, kot travay li kuma enn fardo, kot travayer bizin travay long lertan, furni latas, kot li bizin swiv kadans infernal prodiksyon, sirtu lepok elektronik, kot travayer dan buku sekter redwir a sinp esklav. Ubyin, kuma dan buku nuvo sekter zordi, kot travayer pe sibir enn form alyenasyon emosyonel grav kot personalite travayer mem riske diforme, kuma dan Korl Sennters. Anfet lepok swadizan “globalizasyon”, ena buku dimunn ki travayer, me kol-blan ziska ase o-grade, ki fyer ki zot “pena letan”. Li finn vinn preske enn *status symbol* pu deklar “okipe”.

Me, lwazir li inportan. E letan lib, konpletman lib, li permet nu epanwir, reflesi, resurs nu-mem. Ena de liv klasik ki fer eloz veritab lwazir: *Le Droit a la paresse* par Paul Lafargue, ek *In Praise of Idleness* par gran filozof ek matematisyin, Bertrand Russell.

Apré enn gran revolisyon, kot nu nepli vann nu kuraz, me nu tu travay an-asosyasyon, lerla lwazir pu libere depi sa konparezon maladiv ar travay obligatwar e luvraz lakaz akablan. Li pu reprezant tu sinpleman sa letan ki fam ek zom dispoze pu numem, letan ki nu ena divan nu, letan lib pu kiltir, pu literatir, pu lar, pu lasyest, pu lamitye, pu lamur ek pu plezir.

Lwazir enn drwa

Zordi lwazir-mem li menase. Li menase aköz ogmantasyon lertan travay. Kondisyon travay pe sanze de tel fason ki li pe vinn deplizanpli difisil pu lamazorite dimunn pu dispoz ase letan lib pu

Desin Marc Chagall, *Anvole*

lwazir. Guvernman avek patrona finn marye pike pu amenn enn kanpayn agresif kuma 24/7, anfafer plis produktivite e profitabilite dan tu konpayni e lor tu sayt travay. Setadir zot pe ekzize ki travayer prodir plis, ki zot travay pli long lertan ubyin fer pli buku overtaym. E pli zurne travay long mwins ena letan pu lwazir. Donk, lalit pu diminisyon zurne travay, pu semenn 35 er u 30 er li inseparab depi lalit pu ki travayer ena plis kontrol lor kondisyon travay e pu ki li ena plis letan lib pu lwazir.

San konte ki aköz kompetisyon sistem ledikasyon, zanfan ek zenn osi nepli ena letan pu lwazir: buku zot letan fini dan lesen ek revizyon.

Enn dezyem fason ki lwazir menase li aköz komersyalizasyon e privatizasyon lwazir. Depi inpe letan ena tantativ pu redwir lwazir a enn sinp marsandiz. Nu finn trov muv depi guvernman pu kree bann infrastruktitir peyan lor laplaz piblik, dan zardin piblik. Mars-marse dan enn Shopping Morl inn vinn ranplas lwazir kreatif.

Dusma-dusma lwazir pu nepli enn drwa. Li mem pe vinn kuma enn privilez, enn lix. Kan lwazir vinn enn marsandiz, lerla seki

kapav peye ki pu kapav pratik sertin lwazir. Ena lwazir ki dayer ankor rezerve zis pu enn klas dimunn kuma tenis, ekitasyon, surfing, ‘lapes ogro’ ubyin golf. Zordi ena mem lwazir ki pe vinn inaksesib pu gran mazorite dimunn. Aköz pri buku form lwazir finn vinn tro ser. Par exanp, enn biye sinema zordi kut plis ki enn zurne travay enn travayer lizinn Zonn Frans. Kimanyer enn fami antye pu kapav al sinema? Mem pu al lamer, sirtu si u an fami, li finn vinn kuma enn lix zordi aköz pri transpor tro ser.

Privatizasyon sertin form lwazir pe mem ena enn lefe perver lor lavi dimunn e afekte fason ki dimunn servi zot letan lib. Zordi buku dimunn res zot lakaz pu get enn DVD Dimans e nepli al sinema an fami kuma lontan. Ena konpayni ki pe vann televizyon avek lekran zean, kumadir pe amenn sinema dan lakaz dimunn. Enn kalite lwazir selman pu dimunn ki ena kas pu aste sa nuvo teknoloji byin byin ser. Samem ki arive kan lwazir vinn marsandiz; lerla sertin lwazir pu vinn privilez enn poyne dimunn. E non enn drwa pu tu dimunn. Erezman, dimunn riposte. Par exanp, ena enn Fim Klib Gran

Rivyer Nord Wes, kot dimunn ki ador vizyonn fim, reini tule mwa, get fim sinema rar, diskite.

Dan LALIT, nu truv lwazir kuma enn drwa, pa enn marsandiz. Donk li nesese ki dimunn ena sifizaman letan pu ena lwazir e bann aktivite lwazir bizin aksesib a tu dimunn.

Represyon Leta

Leta osi, dan fason ki li azir kapav afekte lwazir. Li kapav restrenn e mem reprim lwazir dimunn. Dan sartin rezyon lapolis suvan fer bann lennding brital anplin lagar ubyin kot enn grup zenes pe kas enn poz trankilman. Parfwa lapolis mem anpes etidyan res anba lagar apre ler lekol. Sa kalite represyon lapolis la li enn fason dekuraz dimunn sirtu zenn servi sa bann lye piblik la kuma enn landrwa uver, lib e gratis pu zwenn, met enn dyalog, diskite, fer kamarad, e fer seki zot kontan fer ansam. Bann lalwa kuma Public Security Act pe donn lapolis ancor plis puvwar pu perpetye sa kalite abi la e restrenn liberte bann zenn dan satisfaksyon zot lwazir.

Non a privatizasyon lwazir!

Si zordi lwazir e lespas pu dimunn ena lwazir pe vinn inaksesib, li angranparti akoz politik pu sey privatiz tu aktivite ki ena dan sosyete. Li form parti sa privatizasyon zeneralize ki pe ena partu dan lemond e ki pe afekte lwazir osi. Dan Moris nu pe truve kimanyer guvernman pe ankuraz komersyalizasyon bann plas kot dimunn abitye servi pu lwazir, kuma laplaz, larivyer e mem zardin piblik. Kumadir pe redwir travayer a sinp konsomater pasif enn form “lwazir konsomasyon”. E lera ki ena, kuma dan buku pei,

devlopman enn veritab lindistri lwazir. Ki li, PTr, MMM, MSM, PMSD zot tu ena mem politik pu privatiz lwazir.

Listwar bizin buz divan anterm plis letan lwazir

Dan Lalit, nu panse ki lwazir enn drwa; li enn drwa ki finn rase depi explwatasyon travay salarye. Lepok esklavaz e sistem travay angaze, ti ena byin mwins lwazir, zis Dimans pu fer “korve”.

Demand Lalit

Lwazir bizin alaporte tu dimunn. Dan sak landrwa ki li vilaz u lavil, bizin ena bann fasilite pu tu dimunn kapav ena aktivite lwazir.

Batir lor seki dimunn deza konn fer

Kan pe devlop lwazir dan Moris nu panse ki bizin pran an-konsiderasyon lefet ki dimunn deza konn organiz sartin form lwazir kuma spesyal rut pu piknik, randone lafore, mont montayn, parti petang, zwe karom, mont bisiklet, organiz fim-klib. Alor bizin batir lor sa konesans ki dimunn deza ena la.

* Guvernman bizin bes pri tiket bis pu tu dimunn dan Dimans ek zur konze piblik.

* Bizin ena bann lespas ver trankil partu-partu dan sak kartye.

* Bizin met anplas bann fasilite lalimyer dan bann plas piblik kot dimunn abitye zwe petang.

* Kree lasal teat ek bon akustik pu ankuraz dimunn ki kontan teat devlop zot talan.

* Ranz bann lestrad piblik permanan pu ankuraz dimunn ki kontan fer lamizik.

* Bizin amenaz bann “camping site” kot ena fasilite dilo ek W.C

pre kot bann laplaz pu dimunn kapav kanpe.

* Guvernman bizin aret tu proze privatizasyon lespas piblik.

* Guvernman bizin rekizisyonn later tablisman kot nesese pu permet dimunn gayn akse a santye ki al ver lamer.

* Bizin amenaz bann fasilite gratis dilo ek W.C lor tu laplaz piblik deza ekzistan.

* Minisipalite bizin asire ki ena lespas ver ki lib e ki aksesib a piblik

* Bizin kree bann zonn pyeton lib pu dimunn ki anvi pratik jogging

Ankuraz lwazir kolektif

* Guvernman bizin ankuraz devlopman bann kalite lwazir an grup kuma kur diswar pu anprann enn langaz, pu repar laparey elektrik, pu zwe lamizik. Sa kalite lwazir-la li permet abitan enn landrwa zwenn e devlop enn serk kamarad lor baz enn lwazir. Sa kapav ede pu dekominaliz bann aktivite an grup dan Moris.

* Minisipalite bizin kree bann Joging Trail avek lekleraz dan tu kartye.

* Minister Ledikasyon bizin organiz pu ki bann SSS sed zot zimmaz pu abitan landrwa andeor ler lekol.

* Met kompyuter avek akse internet dan tu Sant Sosyal ek Vilej Horl. Kapav osi konekte plizir kompyuter ansam pu ankuraz bann zwe edikatif an grup.

* Organiz kur pu anprann zwe linstriman lamizik dan vilaz ek fobur lavil.

* Minisipalite bizin organiz kur lapintir, desain, skilptir gratis pu abitan landrwa.

* Organiz sinema mobil gratis pu abitan pu permet buku dimunn get fim lor gran lekran

* Etan done Moris anture ar lamer bizin organiz kur pu aprann naze, plonze, aprann navige lor bato, kayak.

Referans & Linnks

* Program LALIT lor Lwazir (2005)

* Le Droit a la Paresse (Paul Lafargue),

https://www.marxists.org/francais/lafargue/works/1880/00/lafargue_18800000.htm

* In Praise of Idleness (Bertrand Russell), <http://www.zpub.com/notes/idle.html>

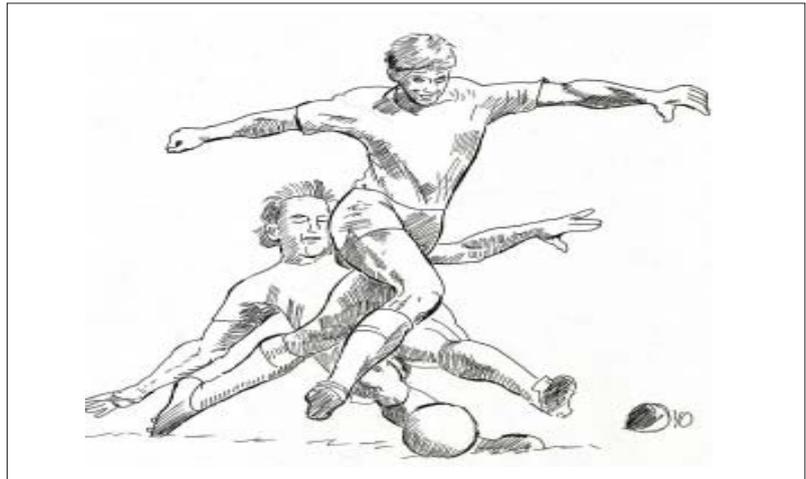
SPOR ek AKTIVITE REKREASYON

Zordi ena buku koze lor kimanyer nivo finn bese dan plizir disiplinn sportif. Ena sirtu buku koze lor degradasyon nivo ek dezinteresman piblik pu futbol lokal. Anplis, konfli san relas ant Minis ek plizir federasyon sportif pe frenn devlopman lintere pu zwenn bann klib spor. San konte ki politik spor ki Travayis, MSM, PMSD ek MMM finn aplike kan zot opuvwar pa finn vmem permet devlopman bann infrastruktir sportif ki aksesib pu tu dimunn ki anvi pratik spor, e pa vremen favoriz emzans gran nomb sportif ek lekip sportif de ot nivo dan Republik Moris, ni partisipasyon demas dan spor lor enn baz regilye. Seki trakasan osi se dan Moris, kuma onivo mondyal, spor finn akapare par sponnsor prive ki kontrol li. Sa, li enpe parey kuma CSR finn akapar “travay sosyal”. Li anmemtan enn reklam pu “bon patron” (“Get kimanyer mo pe fer sponnsor!”) anmemtan enn biznes ki anfet fer profi.

Plas anlener pu pratik spor

Ena buku aktivite sportif ki fer anlener, dan bann lye piblik ki pa neselit okenn lasal u kik form striktir fizik. Lontan tu zanfan ti pe zwe lor lari ubyin lor terin vag ki ti ena partu-partu uswa dan lespas divan lakur kot zot reste. Samem ti bann plas pli popiler kot tu zanfan ti pe zwenn pandan zot letan lib apre lekole sirtu pandan vakans. Lor lari ki zanfan vilaz ek fobur lavil ti pe zwe futbol ar bul soset, met paryaz galupe, zwe lastik, kanet, laru, kuk kasyet, sapsiway, lamarel, badminntonn, guli-dannta, e fil servolan. Sak zwe ti ena so sezon. E plas pa ti manke pu sa.

Me zordi lari mem nepli kuma li ti ete avan. Lari nepli enn plas lib

e ansekirite pu zanfan zwe ubyin pratik kik kalite aktivite sportif akoz lakantite gro veikil, sirtu loto prive ki sirkile partu andan tu kwin vilaz e lavil. Akoz problem lozman finn agrave mem lakur dimunn inn vinn tro sere pu zanfan zwe. E terin vag kot zanfan kapav zwe finn vinn byin rar.

Zordi laplipar sa bann plas-la ki dimunn ti kontan servi pu zot pratik aktivite sportif finn raptise net e mem disparet. Dimunn nepli gayn drwa al laba, nepli kapav servi sa bann plas-la pandan zot letan lib. Buku sa bann plas la finn vinn bann landrwa kot enn poyne patron servi pu fer biznes, pu fer lamone zis pu zot konpayni, finn transforme an Sipermares, Ipermares ek Shopping Mall. Terin spor ki pa kut ser ti bizin kree partu otur Moris ek Rodrig. Sa ti bizin inklir terin petank dan tu ti lokalite, “sime bisiklet” ki relye tu vilaz ek fobur lavil dan Moris, Rodrig, Agalega, “parkur jogging ek marse” pu sak landrwa.

Problem infrastruktir kolektif

Ena lezot aktivite kuma spor inndor, ladans, yoga, aerobik, ki neselit bann gran lasal, zimnaz ubyin dojo. Malerezman dan sa domenn la finn ena buku rekil. Nu finn res inpe par deryer. Malgre

lefet ki dan dernye 15 an diferan Guvernman finn depans enn ta kas lor konstriksyon enn sertin nomb nuvo Sant Sosyal, Sant Zenes, Sant Fam e terin spor, sa bann infrastruktir kolektif la pa pe itilize kuma bizin. Buku sa bann plas la laplipar ditan res ferme ar gro kadna. Abitan landrwa pa gayn akse fasil laba. Sa li an-gran-parti akoz dan sa bann plas la ena enn birokrasi ki tuf tu linisyativ, ki pa ankuraz dimunn servi sa bann fasilite la kuma bizin. Parski pena enn sistem ki permet dimunn landrwa zer sa bann fasilite la dan enn fason demokratik. Alafin se sirtu enn elit profesyonel ki profit sa bann infrastruktir-la. Avek nuvo Local Government Act ki pe detrir sa tigit demokrasi ki ti ena onivo sak vilaz, sa kalite problem finn agrave.

Anfet sa mank demokrasi la ki an-gran parti responsab pu degradasyon dan nivo spor parski li pa agrandi baz pu diferan spor. An-zeneral, pli buku dimunn fer spor, pli sans gayn bon zweer. Se selman kan bann zenn dan tu rezyon vilaz-lavil ena akse a infrastruktir sportif e kapav partisip an-mas dan aktivite spor ki kondisyon reini pu ki nivo spor onivo nasyonal vmem progrese.

Desin Escher, *Seval*

Lontan ti ena tu kalite turnwa kuma pu futbol onivo lekol primer ek dan sak kartye. Sak klip spor ti ena so lekip Senior ek Junior osi. E ti ena so turnwa pu tulede kategori. Ti ena turnwa karom osi. E ziska ler, otan ki nu kone, pena mem enn Federasyon Karom.

Li vremem deplorab pu gete ziska ki pwin lespas piblik finn raptise par rapor a infrastruktitir prive. Enn lekzanp frapan se Vilej Orl. Lontan samem ti pli gran lespas piblik dan vilaz. Zordi kan u fer enn letur dan vilaz, u kapav konstat lakantite gro batiman prive ki finn konstrir inpe partu me lot kote bann Vilej Horl finn res parey, anterm zot siperfisi. Zot paret tipti net, o-pred gran gran magazin, gran gran kinkayri, Labank. Vilej Horl finn res sa ti lespas piblik ki zot ti ete avan. Apre 20-25 an nu ti kapav atann ki zot devlope an bann gran lasal konser ek zimnaz piblik. Me seki u truve zordi se bel lakaz prive e lye de kilt ki finn agrandi. Alor pa finn ena investisman dan devlopman sa bann lespas piblik ki ti kapav vinn bann veritab pwin

rankont pu pratik spor dan rezyon riral.

Ki li Travayis, MMM, MSM, PMSD zot tu pa finn montre volonte politik ek vizyon nesaser pu devlop enn veritab lintere pu pratik spor parmi lamas zenn dan lekol ek onivo tu rezyon Moris.

Futbol

MMM, kan li sey fini ar kominalism dan futbol, li finn plito azut pwa dan sa prosesis diminye lintere dan futbol. E, kan Guvernman PT-PMSD an 2013, deside pu return ar sistem ansyin lekip futbol ki ti pe atir laful, sa pu vinn re-kominaliz sa spor la. Anfet, dezinteresman dimunn dan futbol, li ena buku rasinn: nepli ena lekip futbol onivo primer kuma ti ena dan bann lane 1950. Nepli ena lekip futbol onivo Kolez; kuma ti ena par dizenn dan Kolez Rwayal ziska bann lane 1960, kot etidyan ti pe zwe dan Premye Divizyon anmemtan fer zot HSC. Avek televizyon ot-

definisyon, buku dimunn prefer get match Lalg Angle, ki al get futbol dan landrwa. Kan ansyin laplenn ki ti popiler finn ranplase par Stad ki ase birokratize, bann lekip landrwa finn diminye.

Me, futbol parey kuma tu spor, li bizin popularize onivo lekol. Anmemtan, lezot aktivite kuma zwe esek, zwe karom, zwe brij, ti bizin ankuraze, parmi zanfan ki reziste tro buku exersyon, pu rezon lasante ek ot.

Naze

Naze, ek natasyon, ase fasil organize dan Moris. Dan buku landrwa, ti kapav ena lesan naze ki liye avek lamer ek larivyer, avek profeser byin antrene, osi byin ki ar pisinn piblik.

Demand Lalit

* Re-introdur konpetisyon futbol onivo lekol primer ek kartye; pu sa bizin antrenn ek pran plis profeser PE ek spor dan lekol.

* Konstrir nuvo zimnaz dan tu distrik ki aksesib a abitan tu vilaz ek fobur lavil.

* Konstrir terin badminnton, voleyborl, tenis partu.

* Konstrir parkur jogging dan tu landrwa, kot dimunn ki fer lamars kapav, zot osi, an sekirite depi veykil.

* Konstrir "bicycle paths" pu siklis ek bisiklet rule an sekirite depi veykil.

* Batir terin petank dan tu landrwa.

* Met dibut enn Federasyon Karom, pu ankuraz enn pastan ki deza ankre dan pei.

* Bann infrastruktitir existan bizin uver pu tu individi ek klip ki interese pratik spor, san birokrasi.

* Bizin met dibut terin piblik ki polivalan pu pratik diferan kalite spor

Referans & Linnks

Ki veritab problem futbol dan Moris? par Ram Seegobin, Revi LALIT No.112, paz 34

ZIDISYER ek INEGALITE DE-KLAS

Pli gran problem ar zidisyer, li anfet andeor zidisyer: li inegalite ant diferan klas dimunn. Si enn akize, ubyin enn pleyan u defandan, li dan enn klas sosyal pli ot ki avoka ek Mazistra, so lexperyans, kan li travers zidisyer, li totalman diferan depi enn dimunn ki dan enn klas sosyal pli ba ki sa bann profesyonel la. E, pli li pli ot ubyin pli li pli ba, pli li inegal.

Dan Moris ena enn swa-dizan “*separasyon puvwar*” ant 3 but dan “governman”. Sa vedir ena “Lezislatif” ki vot lalwa ek bidze (Parlman), ena “Lexekitif” ki met anpratik travay Leta (Kabine ek departman Governman), ek “Zidisyer” ki regle dispit ant dimunn (Lakur). Me, preske tu Mazistra sorti direk dan Lexekitif (biro DPP ubyin SLO), alor zot ena enn “maynd-set” etatik ubyin mem “polisyer”. Ena osi buku Ziz ki get lwin divan aköz ena enn ta larzan pu ansyin-Ziz konplezan kan zot pran retret. Deplizanpli, ena bann Tribinal Administratif, kontrole par Lexekitif, ki anpyet lor travay zidisyer. Ena enn seri kuma ICTA, ICAC, IRC, Civil Service Appeals Tribunal, etc. Plis ena krwasans enn fenomenn kot zidisyer pe kareman privatize, ranplase par arbitraz prive peyan.

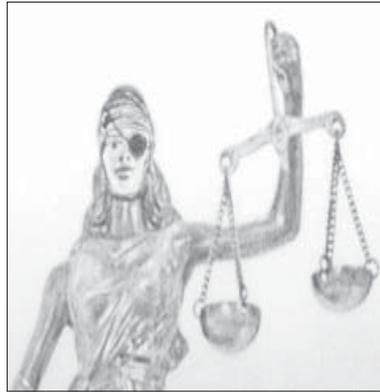
Pena okenn ziz ubyin mazistra ki eli dan Moris. Ni pena okenn mazistra ki pa enn profesyonel. Setadir sa maxim “U ti bizin zize par seki parey kuma u”, pa finn fer progre dan Moris. Sel but inpe demokratik se sistem “ziri”, ki ena zis pu ka Lasiz. Sa osi, Navin Ramgoolam pe rod tire. E dayer, li zame pa finn ena enn veritab rezis larz avek dimunn tu klas sosyal lor la.

Zidisyer byin Inpopiler

Tu dimunn Moris kritik sistem zidisyer, suvan avek rezon. Kan ena enn revolisyon Moris enn zur, zetinsel riske dan zidisyer! Dayer, lemet Fevriye 1999 ti provoke kan Kaya mor dan enn selil polisyer avek 33 blesir lor so lekor, sanki

ena arestasyon okenn polisye. E vyolans polisyer, sirtu vyolans CID, li pe kontiye. Avek rezon, dimunn blam zidisyer pu lefet ki sa kontiye avek inpinite.

Akoz lakoler kont zidisyer, Navin Ramgoolam ti amenn Lord Mackay pu fer enn Rapor an 1997, ki li finn fer. Laplipar so rekomandasyon inn res lor papye.

Realite tulezur provok laraz

Anu get faktor ki pe kontiyn provok laraz parmi dimunn, sirtu klas travayer ek dimunn mizer.

“Justice delayed is justice denied”

Malgre Rapor Mackay lor Zidisyer, ka lakur ankor trene, suvan dez-ane. Parfwa, akize res ferme dan kaso.

Ka Konstitisyonel lor Kart Idantite finn trene pandan 12 mwa, ziska DPP dir li pa pu purswiv ziska zizman final, lerla dan 48er, nu truv zot tu pe debule.

U pa kone sipa u su arestasyon, swa u temwin?

Li tuzur flu si u finn arete, swa si u pe al istasyon kuma temwin. Fode ena enn evidenns serye avan al aret kikenn. E si pena, pa kapav aret li.

Dan realite seki arive se leswivan: Si kikenn fer enn alegasyon kont kikenn (pu vol, bate, vyol, etc), lapolis al aret li. Me selman, si sa dimunn la li enn dimunn “inportan”, lerla bizin ena kit lot evidenns, pa zis enn “alegasyon”. Lazistis dan Moris na pena so lizye bande.

Lapolis met sarz provizwar, san okenn evidenns

Anketer ena labitid met enn zafer apel enn “sarz provizwar” avan, lerla rod evidenns apre. Mazistra truv sa normal.

Fer letur Moris

Polisye tuzur promne akize, stasyon a stasyon, sanki fami kone kot li ete. Sa osi, Mazistra truv normal.

Mazistra lav lame ar seki arete

Kan dimunn su arestasyon, zidisyer lav lame ar zot sor.

Legalman, zidisyer (osi byin ki lapolis) responsab protez enn akize. Me, mazistra pa fer li.

Seki arive dan lapratik, li kumsa. Dizon enn deteni li vizibleman blese, ubyin li inform Mazistra ki lapolis finn bat li. Mazistra ordonn lapolis al kit li lopital. Li paret li pe pran so responsabilite. Me, dan lapratik, na pena okenn foloep. Parfwa lapolis atann enn semenn lerla al kit li lopital. Parfwa lapolis pa amenn li lopital ditu. Mazistra pa rant ladan.

Pareyman, sipoze enn Mazistra ordonn enn “Enquiry”, parski enn deteni paret inn gayn bate dan kaso, ki arive? Ankor enn fwa, pena okenn folo-ep. Zame ena Enquiry la. Lapolis pa pran kont seki Mazistra dir. E Mazistra, li, li pa pran so responsabilite legal oserye ditu.

Mazistra Innyoran

Mazistra pena okenn antrennman dan Moris. Depi 40 an dimunn pe exziz enn “Lekol pu Mazistra”, me pena.

Anplis, ena ki finn grandi dan koton, dan klas sosyal eze, inn-nyoran net lor realite lavi laplipar popilasyon Moris. Lontan, dimunn ordiner ti ena akse a Mazistra, pu explik so ka informelman, e sa finn edik Mazistra. Zordi, Mazistra nome direk depi biro DPP ubyin Parke, alor zot ena enn lespri swa polisye swa

etatik. Laplipar Mazistra zame pa finn defann enn akize avan zot nome Mazistra.

Etan done ki antrennman *hands-on* Mazistra, li enn antrennman kuma prosekiter ubyin State Law Office, li donn zot enn maynd-set “Lexekitif”, pa zidisyer. Sa fer ki ena tro buku dimunn inosan ki ferme avan ka vini, pandan trayel, e kondane kan zot inosan. Answit, li kree enn lakoler imans e zis-tifye dan sosyete. Sa lakoler la li maske par lalwa drakonyin kont *Contempt of Court*, ki bafwe liberte dexpresyon, kuma Rapor Geoffrey Robertson an 2013 finn dir..

Servis Avoka ek Avwe tro Ser

Fiz avoka e avwe tuzur tro ot pu reveni enn dimunn ordiner. Nivo profesyonalm avoka ek avwe, par kont, byin ba, an zeneral. Bar Council zame protez piblik kont abi par so manb. Buku dimunn ki ena enn ka lakur fini par truv zot prop lom-delwa zot “Ienmi prinsipal”.

Lapolis atak

Kote avoka o-kriminel, bann lapolis ki anketer, kuma fe Raddhoa, finn fer enn kanpayn lor 15 an (depi lemet 1999) kont bann avoka ladefans. Zordizur laplipar avoka o-kriminel viv dan enn lafreyer vizavi lapolis. Li enn sityasyon telman malsin, e li pankor expoze an piblik ase klerman.

Langaz Etranze

Langaz Lakur tuzur enn langaz etranze, Angle, ubyin de langaz etranze, Angle-Franse, ki dan 90% ka, ni akize, ni pleynan, ni defandan, ni piblik konpran avek presizyon. Sa realite la, li persistemem, malgre desizyon Privy Council ki dir “*proceedings*” bizin derule dan langaz ki akize la konpran. Sa realite la persiste malgre ki Ziz finn statye ki pa kapav ena enn “*fair trial*” si u pa pe konpran derulman u ka. Ena buku ziz ek mazistra pa mem konn ekrir Kreol Morisyin korekteman, tandi ki kazi-totalite

temwaynaz dan lakur li an Kreol. Asontur, sa ogmant erer zidisyer.

Pena sonorizasyon ki marse

Sonorizasyon dan tu Lakur nepli marse, alor derulman zidisyer dan Moris, li efektifman pa piblik. Piblik ena enn-de mizerab ban, me pa tann naryin. E si zame piblik reysi tann kiksoz, li dan enn langaz ki pa so langaz.

“Sertifika moralite”

Tuzur ena enn sistem “sertifika moralite” kot enn bon parti dimunn dan pei napa kapav gayn okenn plas travay ditu, akoz zot finn komet kik deli, ubyin zot finn fosman kondane pu kik deli, mem deli ase miner, ase lontan avan. Li prodir enn su-klas dimunn ki oblize rant dan rulman. Sa osi li grav pu sosyete.

Zidisyer Sed a Lexekitif

Dan Moris, zidisyer ki finn erite depi dub kolonizasyon, li ti deza enn sistem pa tro korek, e li finn selman al dan direksyon dezenere. An partikilye, zidisyer finn sed buku puvwar a Lexekitif:

- Zordizur, li nepli enn wisye lakur, depi Zidisyer, ki konvok enn dimunn ki akize kit deli. Enn ofisyete lapolis servi papye, setadir enn anlwaye lexekitif pa zidisyer.

- Dan Lanket Zidisyer, li sipoze Mazistra ki fer lanket. Anfet lapolis ki fer lanket. Mem kan li lor enn ka kont enn polisye.

- Kan enn deteni dir enn Mazistra li finn gayn bate swa torture par lapolis ki finn amenn li Lakur, Mazistra dir, “Bizin uver enn lanket”. Lerla li re-livre sa dimunn la ar so torsyoner. E zame pa tann naryin lor sa lanket la.

- Konfesyon aksepte dan Lakur, kan li finn note selman par polisye ki ansarz gayn enn konviksyon. Mazistra (zidisyer) pran kuma lamone kontan seki enn ofisyete

byin jinnyor dan Lexekitif (CID, enquiring officer) dir li, kan li aksepte konfesyon dan enn fason rutinn, birokratik. Fode enn avoka ena buku kuraz pu introdri enn mosyon “voir dir”, pu kas enn konfesyon. Normalman li ale, kuto dan diber.

- Ena ziz ki prepar zot “sinecure” pu lepok retreat. Zot fer li atraver rann zizman plito konplezan, sirtu ver lafin zot karyer. Kumsa zot kapav gayn travay byin peyan depi patrona apre retreat, dan larbitraz, par exanp, kot gayn larzan par milyon rupi. Kumsa manb Zidisyer gayn travay depi Guvernman kan zot pran retreat, travay kuma syez dan Komisyon Danket ki Lexekitif met dibut, ubyin syez dan enn komite pu drafte kit Bil pu Lexekitif. Kan li ti pe drafte enn nuvo lalwa apre so retreat, ex-Ziz Glover, enn top dan zidisyer, ti dir li ti anfet travay enpe kuma enn “sekreter” pu politisyin, setadir Lexekitif.

Nu finn mem temwayn enn Sef Ziz, an-okirans Arianga Pillay, siyn enn Bil pu fer li vinn lalwa, kan Prezidan Repiblik Cassam Uteem e lerla Vis-Prezidan Chettiar finn demisyone an protesta-syon kont Prevention of Terrorism Act. Sa mem ziz la ti pu dan rol zize si lalwa la ti “konstitisyonel” si enn ka ti vinn divan li. Separasyon puvwar?

- Otur Nuvo Kart Idantite biometrik, nu finn truv dele dan zidisyer ziska moman kot 3/4 sitwayin fini sumet divan Lexekitif, lerla zot inn prese. Sirtu zot finn kumans prese 48 er apre ki DPP finn anonse ki purswit pu “unlikely” avan zizman final.

Divors tuzur enn sharad

- Maryaz kut Rs10, divors kut Rs10,000 anterm fiz pu avoka/avwe.

- Preske tu ka baze lor bann “cut-and-paste” konpletman invante.

Referans & Linnks

Sitwayin Fas-a Lalwa, par Jean-Claude Bibi, 2013

Kaya's Death: The Medical Evidence, Ram Seegobin, 2006

Kaya's Death: Law Keepers and Hypocrites, par Jean-Claude Bibi, 2006.

Police v. Ram Seegobin and Rajni Lallah (Under the Public Gathering Act), 1997

Telman ena enn zafer farfeli ki derule otur ka divors ki lapres pa raport bann detay, mem si zot ti kapav byin vann buku lagazet. Lapres form parti dan san “lakor” tasit kumkwa ka divors li zis enn sharad, pu ki piblik pey ser.

SEKI LALIT REKLAME

- Bizin ena avoka ki Leta peye – pu reprezant tu dimunn ki pena mwayin.
- Enn avoka gratis depi enn roster pu tu dimunn ki arete, avan ki li donn okenn steytmennt.
- Bizin enn Lekol Mazistra.
- Bizin enn nuvo kriter pu enn avoka aplay pu fer Mazistra: fode li finn travay 6 mwa kuma enn “avoka ladefans peye par Leta” dan ka o-kriminel, e 6 mwa kuma “avoka travayer peye par Leta” dan ka indistriyel.
- Bizin devlop sistem ziri pli byin pu ka o-kriminel, e lans li pu ka sivil.
- Bizin introdri bann “lay magistrates” ki konn realite sosyal dimunn, kuma sistem “*Justice of the Peace*”.
- Langaz Kreol bizin vinn langaz Lakur, pu tu laspe “proceedings”.
- Bizin met sonorizasyon pu piblik tande ki pe pase dan Lakur.
- Bizin enn lanket nasyonal indepandan pu etabli ki lekip CID ki servi vyolans ek tortir, e pu expoz zot instriman tortir.
- Bizin enn Rezis ki garde par Komisyon Drwa lmin lor konplint britalite ek tortir kont diferan polisye individyel.
- Ki tu konfesyon, pu li tini, li bizin fer divan Mazistra, swa ziz, dan Open Court.
- Ki “sertifika moralite” revinn kler apre enn nomb lane, pu deli ki pa inplik vyolans sirtu.

- Polisye bizin gayn drwa zwenn enn sindika, pu ki, ant ot rezon, sa permet denons britalite.

DEMAND PU DETENI

Kan lapolis aret kikenn, sa dimunn la bizin anplas-anplas gayn drwa sonn so pros ek enn avoka. Lapolis bizin inform dimunn ki li pe aret li, uswa si pe zis dimann li donn enn lanket kom temwin. Fode pa anke-ter promne li depi enn kor-degard ziska lot kor-degard. Li bizin garde dan enn plas fix, kot so fami kone li ete. Si enn dimunn ki arete pena ase larzan pu pran enn avoka, Leta bizin donn li enn avoka ki gayn enn lapey debaz depi Guvernman. (LALIT pe deza propoze ki pa gayn drwa vinn Mazistra san fer travay defann dimunn o-kriminel kumsa pandan 6 mwa.)

Alor, fode pa enn akize ki arete bizin donn lanket san enn avoka.

Sa pratik pu lapolis otomatikman met “sarz provizwar”, suvan ala-lezer, bizin arete. Posib abandonn sa sistem sarz provizwar la net. Li inposib kontinye avek enn sityasyon kot aret enn dimunn, met sarz provizwar, lerla al rod evidenns, suvan atraver bate, lerla finalman swa vinn Lakur, swa abandonn purswit.

Si enn dimunn pa kapav pey so kosyon, fode pa gard li dan prizon; bizin larg li lor so prop parol.

Tu konfesyon, pu ki li tini dan Lakur, bizin fer divan Mazistra dan Lakur, an piblik. Li bizin vinn kompletman inital pu polisye extrir enn konfesyon, e manyer ki fer li vinn inital, se pu Mazistra pa gayn drwa aksepte konfesyon, omwin li tann li avek so prop zorey dan Lakur.

Dan kaso, kuma dan prizon, tu dimunn bizin ena drwa enn korel telefonn par zur ar enn dimunn andeor prizon.

Tu dimunn ki truve kupab pu enn sarz ki napa konsern vyolans kont

enn lot dimunn bizin ena posibilite fer servis kominoter, plito ki prizon.

Bizin enn sistem kot tu lamann li enn proporsyon enn dimunn so reveni/depans mansyel. Seki tus buku, pey buku. Sa li elemanter.

Fode pa zame ferm enn dimunn, zis akoz li pa finn pey enn lamann. Kapav donn li enn sirs, swa servis kominoter.

Tu dimunn bizin re-ena drwa enn “sertifika moralite” apre enn sertenn nomb lane, ki depann lor gravite so deli, apar pu bann krim, ofans avek buku vyolans.

Tu dimunn bizin gayn enn travay pandan enn an, klase pu zot par Leta, kan zot sorti dan prizon. Kumsa zot gayn lokazyon gayn lexparyans ek enn referans.

DRWA POLISYE PU SINDIKE

Ponpye ek Gard Prizon inn finalman reysi gayn drwa sindike. Ler inn vini pu tir pwa sa yerarsi sir-pwisan depi lor ledo tu sa polisye par milye, ki suvan sibir imilyasyon ek arselman dan travay depi bann su-sef ek sef yerarsik: polisye bizin gayn drwa pu sindike. Se nu larzan, larzan piblik ki pey bann polisye, e nu tu ti bizin ekzize ki dimunn ki pey ar nu larzan ena ful drwa protez zot kont abi ki sistem “wage slavery” inevitableman amene.

Kondisyon travay

Polisye parey kuma travayer *tu sektor travay* bizin kapav kolektivman reklam kondisyon travay konvenab: pa zis kote lapey, me osi transpor kan zot travay aswar, fasilite repo kan ena buku lertan travay, limit sirsarz travay, rekur kont langaz abizif depi sef, rekur kan met zot travay an izolasyon extrem, proteksyon depi lantrenman tro brit ek tro danzere, etc. Kan polisye organize kolektivman pu meyer kondisyon travay, li vedir ki zot pe organize pu fer respekto lalwa travay ek lezot lalwa ki deza sipoze an-viger. Li osi vedir ki zot ena posibilite organize pu propoz nuvo drwa dan travay. Se samem travay enn sindika.

Kont koripsyon

Kuma dan sertin lezot institisyon, dan institisyon lapolis zordi ena koripsyon sistemik. Tultan ena posibilite koripsyon dan enn sektor

Referans & Linnks

Sitwayin Fas-a Lalwa, par Jean-Claude Bibi, 2013

Kaya's Death: The Medical Evidence, Ram Seegobin, 2006

Kaya's Death: Law Keepers and Hypocrites, par Jean-Claude Bibi, 2006.

Police v. Ram Seegobin and Rajni Lallah (A case under the Public Gathering Act), 1997

KRIK lor ERER enn STRATEZI BAZE LOR “MORISYANISM”

kuma lapolis kot sak polisye par natir so travay, byin suvan ena sa marz-de-manev lor degre riger ki li servi pu innfors diferan lalwa. Sa menas konstan koripsyon, li rann li inperatif ki ena enn lorganizasyon kuma enn sindika, pu ede dan lalit kont koripsyon. Se sindika ki donn posibilite nerport ki polisye indivydel pu li dibut kont koripsyon ki byin suvan, pwiske li sistemik, inplik so siperyer dan yerarsi. Enn sindika donn polisye ki denons koripsyon enn sertin proteksyon kont pinisyon arbitrer depi so bann siperyer inplike dan koripsyon la.

Solisyon li pa represyon

Ramgoolam, Bérenger, Jugnauth pena lot solisyon apart plis represyon pu fer fas a grav kriz sosyal ki lekonomi kapitalist an-kriz prodwir. Se polisye dan sak landrwa ki ena pu fer fas a kriz sosyal kan pena enn politik ekonomik ek sosyal ki dan lintere travayer, salarye ek dimunn plis kraze par sosyete kapitalist. Sa li inakseptab. Bizin enn repons politik a kriz sosyal, pa represyon.

Enn sindika lapolis li osi reprezant enn sertin proteksyon kont avennman gradyel enn leta polisye. Li permet polisye expoz, par exanp, britalite polisyer pli fasilman.

Polisye pe organize

Dayer, enn sindika polisye, ti pu ede pu eklersi gro problem ki pe devwale dan sa sekter-la kan bann polisye pe lite pu drwa ordiner pu reyni dan enn lasosyasyon, setadir dan enn sindika.

LALIT finn deza inskrir “Drwa pu Polisye Form Sindika” dan nu program depi 1983, e nu pe milite pu sa drwa la vinn enn realite pu tu polisye. Alor, LALIT sutenir demand bann polisye a-la-baz pu revokasyon Seksyon 17 Police Act ki anpes polisye sindike.

Represyon kont polisye ki pe organize pu drwa fer sindika arete imedyatman.

Referans & Linnks

Pu detay, get LALIT supports rights for Police officers to form Unions (In Kreol) lor nu websayt: <http://www.lalitmauriti.us.org/viewnews.php?id=1624>

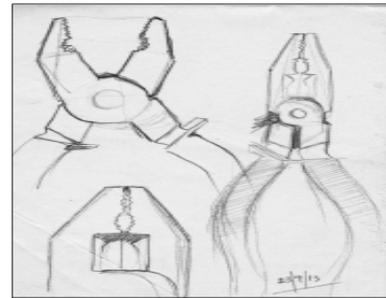
Sak lane, kan selebrasyon Lindepandans ek Repiblik pe aprobe, nu tann buku koze ki sonn inpe ipokrit lor “linite nasyonal”, “tu kominote bizin mars lame dan lame”. E nu pa kone kifer li sonn ipokrit kumsa. Nu mem tann patron fer eloz “nasyonalism”, “patriotism” ek “Morisyanism”.

Lerla nu kumans dute kot problem la ete. Ena parti politik kuma PTr, MMM, MSM, PMSD, zot usi, promovwar “linite nasyonal” ek “Morisyanism”. Zot vasiye ant vant li kuma antidot fas-a kominalism e kuma lefet ki “tu dimunn bizin ser sintir”, ki li ris ki li pov, nu “tu dan mem bato”.

Anfet Lindepandans enn pei li konsern avantu prosesis dekolonizasyon. Me teritwar Moris, ziska zordi, ankor tuzur demanbre, ankor tuzur su lokipasyon pei inperyalist. Mem kan 46 an inn pase depi 12 Mars 1968, nu tuzur kolonize. Chagos, inklir so pli gran lil Diego Garcia, e Tromelin osi, zot ankor tuzur okipe par Langleter ek Lafrans. Langleter finn mem su-lwe Diego Garcia ar enn lot pei inperyalist, USA. Ena travay pu fer, ena lalit pu amene pu reinifikasyon teritwar Repiblik Moris, pu konplet sa prosesis dekolonizasyon la. Alor, kestyon nu poze, se eski sa tez “Morisyanism” swa “linite nasyonal”, zot anfet zuti ki apropiye zordi pu konbat sa bann lafors inperyalist, enn kote, e pu fer fas divizyon kominal ek danze kominal, lot kote?

Me ki vedir ‘Morisyanism’, ki so veritab konteni mem. Eski ‘Morisyanism’ enn stratezi politik ki vmem pu konbat kominalism? Eski li pu vmem ede dan lalit kont inperyalism? Ubyin eski ena enn lot aryer panse deryer term la?

Dan LALIT, nu truv konsep kuma “Morisyanism” byin vag, vid

e mem kapav byin danzere. Kan an 2012 LALIT ti organiz enn Konferans pu remet ankestyon sa konsep ‘Morisyanism’ la, pu kestyon li kuma stratezi politik pu konbat kominalism, e pu kontre kolonizasyon, ena dimunn dan lapres, dan sindika, ki ti ase soke par lefet ki nu pe kritik sa kalite konsep la. Li montre ziska ki pwin kanpayn ideozik otur sa kalite konsep la finn trape. Li finn fer buku dimunn aksepte ki li tutafe normal ki nu truv ‘Morisyanism’ kuma kitsoz ki sakre, ki pa kapav tuse, e mem pli grav ki li enn stratezi ki vmem pu ede pu konbat kominalism, swa pu avans lalit kont inperyalism. Me kan dimann dimunn ki ete sa ‘Morisyanism’ la, kan zot-mem zot sey definir term la, lerla nu truve ki dimunn pa tro sir ki li ete, ki li vedir, e kimanyer li pu afekte nu stratezi, ki so danze.

Dimunn ki pe promovwar “Morisyanism”, zot suvan kumanse par dir nu tu “Morisyin”; “Avantu, zot dir, nu bizin azir kuma Morisyin”. Dan Moris byinsir tu dimunn ki finn ne isi nu “Morisyin”. Li enn fe birokratik. Ena dimunn ki finn viv isi ase lontan pu gayn nasyonalite Morisyin, zot osi “Morisyin” si zot finn respekete enn seri lalwa birokratik. Alor, zot osi zot kalifay pu gayn enn paspor Morisyin. Me bann ki revandik “Morisyanism” byin vit, dan zot diskur ena kumadir enn glisman, depi “Morisyin” ziska “Morisyanism”. Zot pu dir, u kone nu, nu bann Morisyanist,

nu viv le ‘Morisyanism’. E zot pu dir ki ena, lot kote, lezot dimunn (pa zot) ki “kominal”, sa bann ‘kominalist’ la ki fer ‘kominalism’. Alor pu zot, pu ki konbat sa kominalism la bizin promovwar ‘Morisyanism’, bizin azir kuma ‘Morisyin’, antan ki Morisyanist.

Deza ladan nu truv enn premye problem, parski parmi bann ‘Morisyanist’, setadir bann ‘Morisyin’ ki simpleman dir zot Morisyanist, ena bann kominalis osi, ki zot usi ‘Morisyin’. Anfet tu kominalist dan Moris, zot Morisyin-mem. Alor ena problem kan nu pe definir kisannla ‘Morisyanist’ u pa, san mansyonn eski bann dimunn ki dir zot Morisyanist zot otomatikman pa kominalist.

Par kont, pa zis dan Moris ki ena kominalism. Pa zis dan Moris ki ena rasism. Eski dan Lamerik, par exanp, dimunn regroupe otur ‘Amerikanism’ ubyin ‘Zaponism’ dan Zapon pu konbat problem rasis? Eski dan Lend u truv Indyin promovwar “Indyanism” pu kontre kominalism? Eski dan Langleter u truv bann “Anglisist” ki konfront grup rasis kuma dan BNP? Ubyin eski ena program anti-rasis, manifesto ubyin platform anti-kominal, ki amenn sa lalit la? Alor ki rezon spesyal kifer isi, Moris, nu bizin ena rekur a ‘Morisyanism’ kont ‘kominalism’?

Anfet dan Lafrans kuran politik dextrem drwat, ki pli rasis ki ena, mem fasist, kuma *Front National*, ki tultan fer kanpayn avek slogan kuma ‘*Nous sommes tous des Francais*’, ‘*La France pour les Francais*’. E suvan sa kalite kanpayn la, li kont imigran, kont non-Kretyin. Alor, si nu tu truv danze kan nu get sa sityasyon dan Lafrans, nu oblize poz nu lakestyon, eski pena mem danze kan nu kumans vinn lor sa terin “Morisyanism” pu sanse konbat kominalism.

Suvan bann protagonis “Morisyanism”, zot reklam, dan

zot konba, enn espes sinkyem kategori (dan kad kominal) ki apel ‘Morisyin’ e se sa, zot dir, bann dimunn ki ‘pa kominal’. Lezot zot bann ‘kominalis’. E sa li problematik dan enn lot sans. Li problematik parski 2 dan sa 4 sipoze ‘kominote’ dapre Konstitisyon Moris, zot anfet relizyon, setadir zot inplik enn swa lor baz lafwa. Nu truv sa kalite derapaz la dan bann slogan ki Blok 104 itilize, kuma, ‘*Mwamo 100% Morisyin, e twa ki to ete?*’ Si zot deklar zot 100% Morisyin, eski lera ena lezot ki selman 70% Morisyin, lezot mo pa kone komye %? Eski enn dimunn relizye, par exanp, dan enn sa de relizyon dan Konstitisyon, li mwins ‘Morisyin’ akoz so lafwa? Kumsidire ena dimunn ki ‘vre Morisyin’ ek ena ki bann ‘fos’ Morisyin! Kumadir enn kote, ena Morisyin otantik, ki 100 % Morisyin, ek lezot ki pa otantik, pa 100%, e ki, dapre zot lozik, se bann ‘kominalis’.

Malerezman, sa lozik la li donn leko sa kanpayn kominal “Ralliement Morisyin” ki ti vinn “Parti Morisyin” e ki finalman vinn PMSD. Me, ka ki Platform Komin pu enn Nuvo Konstitisyon (*Rezistans & Alternativ - Blok 104 - Muvman Ier Me*) finn perdi divan Privy Council, ti pe propoz an-efe kreasyon enn 5yem kominote (‘Morisyin’) apar sa 4 kategori ki ena dan Sedil 1 Konstitisyon pu nominasyon Best Luzer. Setadir zot ti revandik dan zot ka ki gard Best Luzer intak e fer plas pu bann ki refiz sa 4 kategori la, pu zot met enn 5yem. Samem ki zot finn zire dan zot afidavit.

E alafin samem ki Guvernman Ptr avek lakor MMM finn done atraver zot “mini amandman Konstitisyonel”, ki valab zis pu prosin eleksyon. Sa montre kuma konsep kuma “Morisyanism” li reprezant enn form oportinism politik dirizan sa regroupman la, e se sa ki antrenn ver sa kalite inkorans e devyasyon danzere la.

Nu kone ki ena buku zenn ki vremem anvi konbat kominalism dan Moris. Kapav vremem zot apresye, kuma dayer nu tu nu osi apresye, sertin eleman partikilye dan lavi tulezur Morisyin, dan “kiltir ordiner” – ki ena enn valer extra-ordiner. Alor pu buku zenn, ki pe regroupe otur ‘Morisyanism’, samem ki zot pe petet vize, me zot stratezi, zuti ki zot pe servi, li pa pu amenn zot kot zot pe rod ale. Okontrer li enn stratezi ki konport buku danze, kan elve “Morisyin” an enn konsep ideozik, li enn pyez danzere.

Sa kalite slogan otur “Morisyanism” e bann “otantik morisyin”, kan li enn stratezi politik pu ralye dimunn, finn prezan dan diferan lepok listwar Moris, deza, e sa osi, parey kuma Front National an Frans, li bizin azir kuma enn avertisman lor natir sa kalite ideoloji nasyonalist la.

Kuma nu finn mansyone, dan bann lane 1950, dirizan *Ralliement Mauricien* (ki plitar dan bann lane 60 vinn *Parti Morisyin* e, apre PMSD) ti servi ‘Mauricien’ pu fer distinksyon ant seki zot ti apel bann ‘vre Morisyin’, setadir Morisyin ‘otantik’ ek lezot abitan Moris ki zot ti tuzur konsidere kuma bann sinp “imigran”. RM ti rasanble dimunn ‘Morisyin’, enn kote, e lezot abitan zot ti konsidere kuma “etranze”, bann imigran, bann ‘pa kone kot sorti’ kuma Gaetan Duval ti abitye dir dan so kanpayn kominal. Alor PMSD ti ena sa laliyn ki diviz popilasyon Moris ant enn kote bann Morisyin ‘otantik’ ek lot kote bann non-Morisyin, bann imigran. Ladrwat ki ti pe servi sa kalite slogan la, e so leko tuzur la. E ziska zordi ena mem enn parti ki sorti dan sa kuran PMSD la, Eliezer Francois ek so parti, MAM, *Mouvement Authentique Mauricien*, ki pe gard sa kuran dextrem drwat ‘morisyin otantik a 100%’ la intak.

Alor nu truv difikilte, problem e mem danze kan nu vinn lor sa

kalite terin pu definir dimunn lor baz apartenans a ‘lanasyon Morisyenn’, lor krwayans dan ‘Morisyanism’. Kan nu servi konsep ideozik ki vag ek vid kuma ‘morisyanism’, nu truve kot sa finn antrenn nu, kapav antrenn nu, e kot li pu antrenn nu.

‘Morisyanism’ ki ti pran nesans ar MMMSP ek Lel (swadizan) Gos MMM, li enn esafodaz ideozik naif, enn sime kupe, enn form oportinism ki viz pu fer fas sa vre difikilte kominalism, vre difikilte rasism ki ena Moris. Me, li pa pu marse. Li pu amenn rekil. Morisyanism li enn konstrikasyon ideozik ki sertin dimunn veikile atraver bann nosyon kuma ‘linite nasyonal’, ‘linite dan diversite’, ‘sosyete arkansyel’, ‘enn sel lepep enn sel nasyon’, ‘mwa mo 100% Morisyin,’ ‘Morisyin otantik’, etc ... E so rezilta, male-rezman, se seki alafin li vinn afebli samem klas ki potansyelman kapav amenn vre konba kont kominalism, klas travayer. Se klas travayer ki ena lintere ek osi lafors nesaser pu kontre kominalism. Kan bann ‘Morisyanist’ vinn dir tu Morisyin bizin regrupe deryer drapo ‘Morisyanism’, zot pe amenn ansam travayer e patron lor enn mem platform. Ramgoolam pe fer li zordi. Patron pe pli fer li zordi, kuma zot fer li ar reklam pavyon Moris pu zur Lindepandans. Zot kone ki li zwe dan zot faver. ‘Morisyanism’ li enn konsep ki kapav akomod e patron e travayer ansam, me aköz patron ki tuzur opuvwar, se li, ki gayne par sa. ‘Morisyanism’ fer abstraksyon sosyete deklas, e li viz pu dezarm travayer dan lalit ant bann klas, li obskirsi konsep kuma lalit deklas, setadir li gat zuti pli efikas ki nu ena kont kominalism. Li pa ede pu devlop sa konsyans deklas ki nesaser parmi travayer e tu oprime, pu konfront kapitalist ek so sistem, so Leta ek inperyalism. Valer kan travayer konsyan so prop klas sosyal diferan se sa realizasyon

la explik problem reyel ki li pe fer fas dan sosyete, antan ki travayer. Li explik so lamizer. Li eklersi kot so sufrans anfet sorti. Lerla ki li nepli bizin al rod fosfos explikasyon kuma zot mizer aköz zot apartenir a tel u tel kominote, zot pena lakaz aköz zot tel u tel kominote, zot lapey ba aköz zot kominote, zot pena later aköz zot kominote, etc.

Remarke ki, dan kontex kriz ekonomik, lerla ki patron vinn delavan ar so slogan, ‘*Nu tu dan mem bato*’, lerla ki li vinn dimann tu dimunn marye pike, kolabore pu tir bato la dan difikilte. Me li pa dir ki dan bato ena kapitenn, marin, kwizinye, mekanisyin. Li pa dir ena dan Klas Premyer, ena Dezyem Klas, ena dan lakal. ‘Morisyanism’ napa ede pu reponn sa propagann patron la. Okontrer, li mem zafer ki sa propagann patron! Li vinn met enn vwal lor realite sosyete deklas. Li vinn frenn kapasite inifikasyon travayer, e mobilizasyon tu klas oprime ansam ek klas travayer. Patron servi sa kalite slogan la, sa kalite ideoloji la pu tir fardo kriz depi lor so ledo e pu transfer li kareman lor ledo travayer. Li kapav fer sa dan kad ‘linite nasyonal’ pu enn rezon byin sinp – pur lemoman se li ki tuzur opuvwar.

Ena lezot difikilte ar sa konsep ‘Morisyanism’ la, ar sa kategori ‘Morisyin’ la. Dusma-dusma nu kumans truve kimanyer li ankuraz sa lide ki ena diferan kategori dimunn, kumadir enn lot ‘kominote’, apel ‘Morisyin’, e sa, a son tur, li riske vinn enn form

kominalism par limem. Par exanp, eski nu pe expreseman ekklir Rodrige, Agaleen, Chagosyin, ki anfet ena paspor Morisyin, kan nu kumans koz ‘Morisyanism’?”

Pu lalit anti-kolonyal, ki nu ti mansyone dan kumansman, li parey. Se bann Morisyin mem, ne isi laplipar ditan, ki vann pei la ar kolon ek ar inperyalist. Alor, li pa itil pu glorifye “Morisyanism” kont inperyalism. Li pli itil nu amenn lalit kareman kont inperyalism.

Dan bann lane 1979, 1980 klas travayer finn montre so potansyel, kan li alavangard enn muvman demas, kan li inifye antan ki klas travayer, so kapasite mobiliz larz, kot lezot grup oprime zwenn ladan. Lerla ki kominalism rekile net.

Kan travayer mobilize antan ki klas pu gayn so drwa, lerla ki li for, lerla ki kominalism rekile. Kan bann zenn mobilize antan ki grup oprime, kan nu servi zuti ki apropiye, kan nu konsyan kifer nu pe mobilize, lor ki demand, kan ansam nu devlop nu program ek nu stratezi e kone kot nu pe ale lerla ki kapav vmem konbat kominalism.

Pa kan ralye deryer regroupman kuma ‘WANTED’ ubyin Blok 104 otur konsep vag kuma ‘Morisyanism’. Dan LALIT, nu panse ki bann stratezi e zuti ideozik ki pu vmem konbat kominalism bizin repoz lor lalit deklas, lor devlopman konsyans deklas. E nonpa lor slogan ek konsep vag ek vid kuma linite nasyonal ubyin Morisyanism.

Referans & Linnks

Revi 104- “Listorik deba lor nasyonalism”, paz 9; Eski Morisyanism li vmem konbat Kominalism?, paz 13; Leta nasyon ek Inperyalism, paz 32; Deba lor size nasyonalism, paz 37

http://www.lalitmauritius.org/resources/documents/194-Magazine_revi_lalit_number_104_%28creole_version%29.pdf

Revi 105, paz 28

http://www.lalitmauritius.org/resources/documents/195-Magazine_revi_lalit_number_105_%28creole_version%29.pdf

Konsep lalit deklas (Ram Seegobin) <http://www.lalitmauritius.org/viewnews.php?id=1409>

ENN TI BILAN NU TRAVAY POLITIK

Buku LALIT so bann “batay a-long-alenn” finn lor azanda dan sa dernye 5an: zot finn vinn lor azanda aköz batay a-long-alenn ki LALIT swazire, zot *oblize* vinn lor azanda aköz zot baze lor analiz profon. Nu pa met *sinptom* lor azanda, kuma koripsyon, par exanp; nu pa met tem vag ek kuyoner kuma “linite nasyonal” lor azanda, par exanp, kan nu byin kone ki pei la fraktire dan klas sosyal *inegal* ek pa ditu ini. Nu met lor azanda seki a-la-long oblize vinn lor azanda. Anu get zot:

Diego Garcia: LALIT koni pu so persistants depi bann lane 1970, pu lite pu ferm baz Diego, dekolonizasyon komplet par demantel BIOT e liber Chagos, drwa de retur pu Chagosyin, e lib sirkilasyon pu tu Morisyin. Pa pu naryin ki nu ena 2 manb ki finn arete, trene divan Lakur su sarz “manifestasyon ilegal” an 1981. Pa pu naryin ki Avoka Guvernman Britanik finn fer enn tirad enn-ertan kont LALIT dan zot pledwari dan ka Olivier Bancoult divan Lakur Siprem Lond. Zot ti per “Flotilla Laliberte” (ki LALIT ti planifye ansam ek GRC pu amenn Chagosyin Diego); e li pa pu naryin ki Guvernman Britanik inn afret enn bato pu amenn Chagosyin laba, limem, purvi li devans Flotilla la. Nu *Konferans Aksyon Internasyonal lor Diego* an 2010 finn galvaniz enn “Deklarasyon Gran Rivyer,” ki finn kontiyn gid nu ek nu bann alye dan Komite Diego, pandan sa 4 an la. Gras-a presyon konstan LALIT, finalman Leta finn azir – mem li ti tro tigit tro tar – kan li finn met ka divan tribinal UNCLOS. Zordi, nu ankor pe atann zizman sa Tribinal la.

Antretan, LALIT finn reprezante dan 2 konferans *War Resisters’ International* dan sa 5 an la, kot finn re-met kestyon baz Diego lor azanda internasyonal. Asterla-mem nu pe tuzur atann publikasyon enn Rapör Sena USA, ki Guvernman UK pe sey sansire, lor “transbordman e tortir” prizonye ilegal lor Diego. Alor, lalit kontinye ...

Emansipasyon Fam, inklir Anpes Leta ferm fam ki ena rekur a lavortman: LALIT sel parti ki finn pandan plis ki 30 an mintenir presyon pu dekriminalizasyon total lavortman, dan kad emansipasyon ek liberasyon fam depi zug patriarsi. An 2012 finalman presyon politik finn ase pu fors Guvernman amand lalwa. LALIT ti implike dan mobilizasyon kan enn fam zurnalist ti truv lamor, ek enn lot zenn fam finn purswiv, swit-a lavortman. Premye nu finn dan seremoni fam dan simityer Zurne Internasyonal Fam, ansam ar fami 2 zenn fam desede. Dezyem, nu finn chalennj DPP par dir ki lalwa la selman aplike pu fam ki “*quick with child*” ki ule dir plis ki 20 semenn groses. Li finn bizin retir so purswit. Me, lalit kontinye ...

Langaz Maternel, Langaz Kreol ek Bhojpuri: Plis ki 30 an presyon politik, zis depi parti LALIT, finalman Kreol ek Bhojpuri an 2012 rant dan lekol. Me, pankor kuma medyom. Lalit kontinye ...

Lekonomi Alternativ: Kanpayn LALIT, petet enn de pli inportan ki nu finn amene, pankor ena okenn fri apar demagozi: sanzman nom a “Minister Agrikiltir ek *Agro-Indistri*”, plis enn fon enn milya pu “Food Security” fund, ki pankor port so fri ditu. Bizin ena prodiksyon alimanter, pu konsomasyon e pu eksportasyon dan larezyon, dan kad kreasyon anlwa stab. Lalit kontinye ...

Demokratizasyon muvmann sindikal: LALIT finn kontiyn so stratezi intersindikal, setadir ralye travayer a-la-baz tu sindika, e pu ekspoz birokrasi ek oportinis buku dirizan sindikal.

Reform Elektoral, kont BLS: LALIT finn, e pe kontiyn, amenn kanpayn kont kominalism institusyonize dan Best Loser, malgre tu sa konfizyon ki bann Rezistans finn amene, atraver enn kanpayn ki prepar terin kare-kare pu lalyans danzere PT-MMM. Rezistans finn “gayn” seki zot ti reklame, me Best Loser Kominal kontinye.

Kont ID Kard kuma mwayin sirveyans ek represyon: LALIT sel parti ki, lor letan, finn kontiyn opoz sa sirveyans ek represyon asosye avek enn “pas”. (Get Sapit paz 24)

Lozman: Kanpayn pu lozman li lor 2 nivo. Denons Guvernman pu so bann fos definisyon ki amenn statistik ki viz pu maske veritab kriz lozman, anmemtan nu finn mobiliz dimunn dan lakaz NHDC.

Palestinn: LALIT finn ena manb prezan dan aksyon dan Palestinn a 4 fwa. E sa ki alimant presizyon nu manifestasyon ek veye kont Izrael ek USA dan Moris. Nu finn met dibut BDS Mauritius, pu zwenn kanpayn izolasyon Izrael par Boykot, Dezinvestisman ek Sanksyon. (Get Sapit paz 39)

Enn program kler, plito ki “valeurs” vag ek ipokrit: Nu ena enn program analiz-ek-aksyon, pa enn bann deklarasyon foser lor “valeurs” kuma Ramgoolam, Bérenger, Jugnauth, etc.

Program pu Larevolisyon

LALIT enn parti Marxis: nu pe lite pu enn sosyete
kot nepli ena diferan klas dimunn inegal.

Sa vedir tu mwayin prodiksyon kuma lizinn, lotel, tablisman, labank,
li pu dan posesyon e su kontrol kolektif tu dimunn inplike dan sa prodiksyon la.

Sa vedir nu pe lite pu enn sosyete kot tu dimunn partisipe
dan enn fason permanan e kolektif dan tu desizyon ki afekte nu lavi,
pu enn sosyete kot zom ek fam egal dan lalwa ek dan lapratik,
pu enn sosyete kot imin viv dan lape ek an-armoni avek lanatir.

Pu atenn enn tel sosyete bizin ena enn *revolisyon*,
dan Moris osi byin ki dan lemond.

Sa revolisyon la pu res sinpleman enn rev idealist,
si pena enn program ki dekrir tranzisyon depi seki existe zordi
ziska seki nu pe vize.

Revandikasyon ek demand dan nu program revolisyoner,
zot koresponn a bann lalit ki klas travayer ek lezot grup oprime
pare pu deklanse zordi.

Sa vedir nu program li kumanse kot sirtu lavangard klas travayer ete zordi.

Lavangard klas travayer, li sa seksyon klas travayer ki konpran buku,
e ki ezite pu azir brit aköz li kone ena problem ladan si fer erer.

Program la ankre dan larealite obzektiv zordi,
li expoz bann kontradiksyon intern dan sistem kapitalis,
e li inifye ansam bann diferan dinamik pu sanzman
dan enn stratezi revolisyoner ver enn sosyete sosyalist.

Sa program la li radikalman diferan
depi bann program guvernantal “letap par letap”,
program guvernantal ki vasiye
depi enn program minimal ki plizumwin koresponn a *status quo*,
a enn program maximal
ki ena pretansyon amenn enn riptir ek sistem kapitalis
par akimil gradyelman bann reform.

Nu program pa viz pu amenn sosyalism:
li viz pu amenn *larevolisyon sosyalist*.

Lor baz sa program revolisyoner,
militan LALIT azir atraver bann linstans parti,
zot propaz sa program la

pu konvink travayer, organizasyon travayer e lezot grup oprime pu adopte li.

Program la gid nu dan nu travay:

kumsa nu evit tom dan oportunism par nek kapitaliz lor tu mekontantman,
nu evit pyez sektarism par sutenir tu lalit ki konpatib avek nu bi ek nu program.